МАЯКОВСЬКИЙ

ДЕРЖЛІТВИДАВ
УКРАЇНИ

2
МАЯКОВСЬКИЙ

В. МАЯКОВСЬКИЙ

ВИБРАНІ ТВОРИ

В ТРЬОХ ТОМАХ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ–1953

В. МАЯКОВСЬКИЙ

ВИБРАНІ ТВОРИ

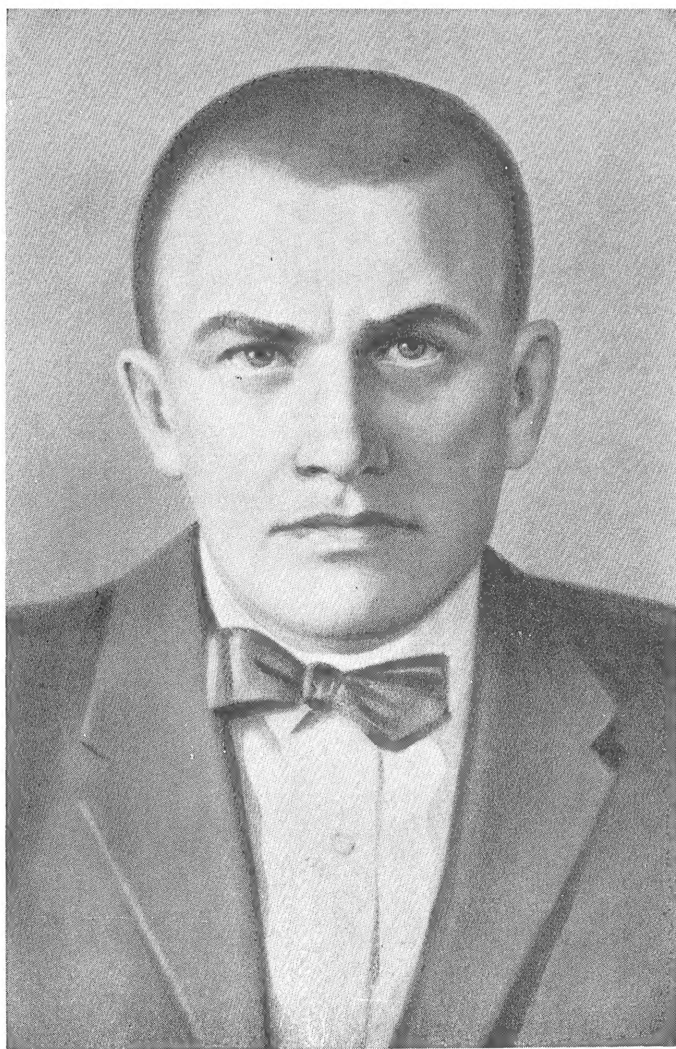
ТОМ 2

ПОЕМИ

Переклад за редакцією
М. БАЖАНА

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ-1953

Переклади здійснено за російським виданням:
В. В. Маяковский. Полное собрание сочинений в двенадцати томах.
Гослитиздат, Москва, 1939—1949.

В. В. Маяковський 1924 р.

ХМАРИНА В ШТАНАХ

Тетраптих

ПРОЛОГ

Вашу мисль,
що на мозку замріялась раптом,
як вигодований лакей на канапці бридкій,
дратуватиму серця скривавленим клаптем,
донесхочу виглумлю, нахабний та їдкий.

У мене в душі — жодного сивого волосу,
немає ніжності старечих літ в ній!
Світ огрóмивши міццю голосу,
іду — вродливий,
двадцятидвохлітній.

Ніжні!
Ви кохання на скрипки вкладаєте.
Грубіяни кладуть його на літаври й труби.
А себе, от як я, вивернути не здолаєте,
щоб увесь був — самі лише губи!

Ідіть-но учитись —
в батисти віталень захована,
поважна чиновнице ангельської ліги!
І котра губи перегортає розмірковано,
немов куховарка сторінки куховарської книги.

Хочете —
стану від м'яса скажений,
— і, мов небо, міняючись в тонах, —

хочете —
стану ніжний достеменно,
не чоловік, а — хмарина в штанах!

Не вірю, що Ніцци існують прегарні!
Славити знову схотів я
чоловіків, залежаних, як лікарня,
і жінок, заяложених, як прислів'я.

1

Ви гадаєте, це маячня малярії?

Було це,
Було в Одесі.

«Прийду о четвертій», — сказала Марія.

Вісім.
Дев'ять.
Десять.

Ось і вечір
в нічну каламуть
пішов од вікон, —
згрудневілий,
насуплений.

Всі канделябри регочуть та іржуть
в спину щуплу.

Зараз не впізнать мене, здоровила:
жилаве громадище
стогне,
корчиться.
Що може хотіти отакенна брила?
А брилі багато хочеться!

Адже здоровайлові байдуже
і те, що з бронзи він,
і те, що серце — залізко відточене.
Вночі хочеться свій передзвін

сховати в м'яке,
в жіноче.

І ось,
велетенський,
горблюсь у вікні,
лобом до шибки розтопленої тулюся.
Буде любов чи ні?
Яка —
велика чи малюсінька?

Звідки велика в такого тіла?
Мабуть, маленьке,
сумирне любеня.
Воно шарахає від автомобіля.
Любить, коли конички дзвенять.

Іще й іще,
припавши до дощу,
лицем до лиця обоє,
жду й тремчу,
оббризканий громом міського прибою.

Північ, взявши ніж на скін,
наздогнала,
зарізала, —
ото вам його!

Упало дванадцять годин,
як з плахи голова закатованого.

На шибках дощовинки сірі
зіскавчались,
плазують низкою,
наче виють химерні звірі
Собору богоматері Паризької.

Проклята!
Що ж, замале іще горе?
Скоро криком перерветься рот.
Чую:
нишком,
наче з ліжка хворий,
сплигнув нерв.

І от, —

спершу почвалав
трохи-трохи,
згодом забігав
стурбовано
й чітко.
Один, потім вдвох і втрьох
вибивають одчайдушну чечітку.

Звалилось на нижньому поверсі щось.

Нерви
великі,
маленькі,
всілякі! —
стрибають скажені,
і ось
вже у нервів ноги заклякли!

А ніч по кімнаті тванюку простеле, —
із твані не витягтись обважнілому оку.

Двері враз залящали,
неначе в готелі
щелепів чути цокіт.

Увійшла ти,
різка, мов «нате!»,
мордуючи рукавичок замшу;
промовила:
«Знаєте —
я виходжу заміж».

Що ж, виходьте.
Гаразд.
Покріплюсь.
Бачите — спокійний який!
Наче пульс
покійників.

Пам'ятаєте?
«Гроші,

любов,
Джек Лондон», —
так ви казали часто,
я ж тільки й бачив:
ви — Джіоконда,
яку треба вкрасти!

І вкрали.

Знову іду стрівати закохання вихорі,
брів осяваючи дуги.
Що ж!
І в домі, що геть увесь вигорів,
часом живуть бездомні волоцюги!

Дратуєте?
«Менше, ніж у жебрака є срібла,
у вас ізумрудів безуму сховано».
Пам'ятайте ж!
Помпея загибла,
коли Везувій було роздратовано!

Гей!
Панове,
яким до вподоби
блюзнірства,
злочини,
бійні, —
чи бачили
найстрашнішу подобу —
лице моє,
коли
я
абсолютно спокійний?

І почуваю —
«я»
малим би для мене було.
Хтось із мене пнеться до нестями.

Allo!
Хто говорить?
Мама?

Мамо!
Син ваш повен прекрасного болю!
Мамо!
В нього серце палає.
Повідомте ж сестер, Люду та Олю, —
він вже дійшов до краю.
Кожне слово,
і жарт, і мрія,
що виригає він ротом крізь судому,
викидається, наче гола повія
з горящого публічного дому.

Люди нюхають —
печеня невже ж яка?
Назганяли народу.
Блискучі!
З касками!
Геть чоботища!
Гукніть пожежникам:
на серце горяще лізуть з ласками.

Я сам.
Очі насльозені бочками витягну.
Аби от об ребра зіперся.
Виплигну! Виплигну! Виплигну! Виплигну!
Звалилися.
Не виплигнеш із серця!

На лиці спопелілому
із губ — із багать
вироста поцілуйко — обвуглене й невеличке.

Мамо!
Не можу співать.
Вогнем пойнялася серця капличка.

Обгорілі постаті чисел і слів
з черепа,
мов діти із горящого горища.
Так жах,
щоб за небо вхопитися,
звів
«Лузітанії» руки зловіщі.

Наляканим людям
в квартирки лети,
стоока заграво, рвися з пристані!
Крик мій останній, —
хоч ти
про те, що палаю, в століття вистогни!

2

Славте мене!
Я не пара великому і багатому.
Над усім, що зроблено,
ставлю «nihil».

Ніколи
нічого не читатиму.
Книги?
Що книги!

Колись я думав —
книги робляться так:
прийшов поет,
уста розтягнув у гримаску
і зразу заспівав натхненний простак, —
будь ласка!

А насправді воно —
доки взятися мають до пісні,
довго ходять, щоб мисль, мовляв, не схибла,
і в мулі серця вовтузиться та кисне
уяви йолопувата вібла.

Доки поет собі римами триндика,
википʼячує вариво з яложених клаптів,
вулиця корчиться безʼязика —
їй нічим кричати й балакати.

Міст вавілонські вежі,
запишавшись, зводимо знову,
а бог
міста на поля та межі
валить,
змішуючи слово.

Вулиця му́кою мовчки запиха́лася.
Крик сторчма вперся в пролиг.
Стовбурчились, в горлі застрягши з галасом,
тулуби таксі та візників кволих.

Груди спішоходили.
Гірш за сухоти.

Місто дорогу тьмою замкнуло.

І коли —
нарешті! —
в майданів прольоти
тисняву паперті з горла зіпхнула,

гадалося:
в хорах архангелового хоралу
бог іде й прирікає до смерті!

А вулиця присіла і загорлала:
«Ходімо жерти!»

Гримірують місту Круппи і Круппики
брови, наставлені сторч,
а в устах
померлих слів розкладаються трупики,
тільки два живуть і гладшають:
«наволоч»
та ще якесь,
здається — «борщ».

Поети,
розм'якнувши в тисняві,
кинулись од вулиці з розпатланим чубом:
«Як двома такими виспівать
і панну,
й кохання,
і квітку під дубом?»

А за поетами —
цілі зливи:
студенти,
повії,
підрядчики.

Панове!
Спиніться!
Не жебраки ви,
ви не смієте жебрачити!

Нам, здоровезним,
з дужою хваткою,
їх чавити треба, не слухати нишком, —
їх,
що присмоктались безплатним додатком
до кожного двоспального ліжка!

Чи їх нам уклінно просити:
«Дай снаги мені!»
Благати про гімни,
про ораторії!
Ми самі творці у полум'янім гімні —
в шумі фабрики та лабораторії.

Чого шукатиму в Фаусті,
що в феєричній ракетці
шугає з Мефістофелем небесним паркетом!
Я знаю —
цвях у моїй підметці
жахливіший за фантазію Гете!

Я,
найзлатоустіший,
що з слова одного
голод тамую неситому,
кажу вам:
найменша крихтинка живого
коштовніша за те, що робив й робитиму!

Слухайте!
Мовить,
стогнучи й кричачи,
сьогоднішнього дня зойкогубий Заратустра!

Ми
з лицем-простиралом, заспаним уночі,
з губами, обвислими, мов люстра,

ми,
каторжники міста-лепрозорія,
де золото й бруд роз'ятрили проказу, —
ми — як блакиття Венецій прозоре,
вмите морями й сонцями відразу!

Плювать, що в Гомера
й Овідія інші
люди за нас,
і що ми — не ті.
Я знаю —
сонце померкло б, уздрівши
наших душ поклади золоті!

Жили й м'язи — певніш за молебні.
Нам не личить благати час!
Ми —
кожен —
стискаєм в руці велебно
світів рушальний пас!

Оце повело на Голгофи естради
Петрограда, Одеси, Києва, Москви,
і кожен кричав
аж до надсади:
«Розіпніть його!
Ви!»

Але мені —
люди
й ті, що завдали муки, —
ви мені над усе дорожчі й ближчі.

Бачили,
як собака лиже руку,
руку, що його періщить?!

Я,
заглумлений від сьогоднішніх людей,
наче довгий,
скабрезний анекдот,
бачу того, хто горами часу гряде
і кого не бачить ніхто.

Де око в людини вривається куце,
як орд голодних потік,
в терновім вінку революцій
гряде шістнадцятий рік.

А я вам — його предтеча,
я — скрізь, де болі оті;
на кожній краплині слізної течі
себе розіп'яв на хресті.

Вже годі прощати юрбу образ.
Я випалив душі, де ніжність ростили.
Це важче, аніж подолати враз
тисячу тисяч Бастілій!

І коли,
прихід його
розголошуючи криком,
вийдете до визволителя,
я вам
душу витягну,
розчавлю,
щоб велика! —
і скривавлену, як прапора, дам.

3

Ах, навіщо це,
звідки це
на свята весільні
замірився брудний кулай!

Думка надбігла
про божевільні,
і чоло заслонив одчай.

І —
як під час загибелі дредноута
з останніх сил
шугають в роззявлений люк —
крізь своє
око, роздерте навпіл,
збожеволівши, ліз Бурлюк.

Мало не затопивши кров'ю повіки,
виліз,
пішов
ураз,
і з ніжністю, дивною для гладкого чоловіка,
взяв та й промовив:
«Гаразд!»

Гаразд, коли у жовту кофту
душу від оглядин закутано!
Гаразд,
коли кинутий в зуби ешафоту,
крикнуть:
«Пийте какао Ван-Гутена!»

Миті цієї
бенгальської,
химерної
я ні на що не зміняв би,
я ні на...

А з сигарного диму
чаркою лікерною
вистромлялось пропите лице Сєверяніна.

Як ви смієте зватись поетом
і, сіренький, цвірінькати, мов перепел!
Сьогодні
треба
кастетом
краятись світові в черепі!

Ви,
що тільки й маєте мрій —
почути,
«які в нього жарти»,
дивіться, як розважаюсь
я —
міський
сутенер та махляр на карти!

Од вас,
що в закоханості мокли,

В. В. МАЯКОВСКІЙ.

ОБЛАКО В ШТАНАХ.

ТЕТРАПТИХ.

Титульна сторінка першого видання «Хмари в штанах» з авторською посвятою О. М. Горькому.

що з вас кожен
сльозину в століття ллє,
геть піду я,
сонце моноклем
встромивши в розчепірене око своє.

Неймовірно вдягнувшися весь,
я землею піду,
захоплено зустрінутий юрбою,
і, наче пес,
Наполеон потягнеться на шворці переді мною.

Ляже жінкою земля від дотику —
буде хтива човганина м'ясця ця;
речі оживуть —
їхні ротики
засюсюкають:
«цяця, цяця, цяця!»

Раптом
і хмари,
й таке інше хмаряче
порозгойдувалось на небі украй,
мов натовпи білих робітників згарячу
рушили, небу оголосивши страйк.

Грім із-за хмар, скаженіючи, виліз
і ніздрі здорові задирливо висякав.
Гримасою хмурого Бісмарка вкрилось
небесне обличчя на мить одну високо.

І хтось-то,
вчепившись за хмарну штибу,
руки простяг до кафе —
і жінка нібито
і ніжний ніби,
і ніби гарматний лафет.

Ви гадаєте —
це сонце уранці
пестить щічки кафе?
Це знову розстрілювати повстанців
гряде генерал Галіфе!

Вийміть, гулящі, руки із брюк,
хапайте каміння, ножі чи бомби,
коли ж у кого немає рук —
прийшов щоб і бився чолом би!

Ідіть, голодненькі,
спітніленькі
потворки,
закислі в баюрках блохатих!
Ідіть!
Понеділки і вівторки
перефарбуємо кров'ю на свята!

Хай земля пригадає наостанку,
кого хотіла зганьбити!
Земля,
що розгладшала, мов коханка,
яку Ротшільд покинув любити!

Щоб стяг у вогні стрілянини стримів,
як на кожному порядному святі, —
підносьте угору, стовпи ліхтарів,
туші гендлярів розтяті!

Вила́ювавсь,
вимо́лювавсь,
вигострював леза,
перся за кимось,
боки розтинав.

На небі, червоний, немов марсельєза,
стенаючись, захід конав.

Вже божевілля.

Нічого не буде.

Ніч прийде
і з'їсть
шматок.
Бачите —
небо ось знову іудить
жменею оббризканих зрадою зірок?

Прийшла.
Бенкетує Мамаєм,
задом по місту повзе.
Цю ніч очима не проламаєм,
чорну, немов Азеф!

Щулюсь, зажбурнувшись в корчму бридку,
вино на скатерку й на душу ллю негожу,
і бачу:
очі круглі у кутку,
очима в'їлась в серце матір божа.

Чого дарувати з шаблону намальованого
те сяєво п'яницям на забаву!
Бачиш — знов
голгофника запльованого
шанують менш за Варавву?

Може, оце навмисне я
в людському кишлі
лиця свого не схоронив.
Я,
можливо,
найгарніший
з-поміж усіх твоїх синів.

Дай їм,
загрузлим у плісняву радості,
смерті час непохитний,
щоб стали діти, що мають підрости,
хлопчики — батьки,
дівчата — вагітні.
І новим народженим дай обрости
сивизною волхвів метких,
і прийдуть вони —
і будуть дітей хрестить
іменами віршів моїх.

Я, що оспівую машину і Англію,
може, просто,
в найзвичайнісінькому євангелії
тринадцятий апостол.

І коли мій голос
брутально бухає —
раз у раз,
цілу добу,
може, Ісус Христос нюхає
душі моєї квітку голубу.

4

Маріє! Маріє! Маріє!

Пусти, Маріє!
Я не можу на вулицях!
Не хочеш?
Ждеш,
доки щоки проваляться ямкою,
випробуваний всіма,
всіма взятий,
я прийду
й беззубо проплямкаю,
що сьогодні я
«чесний і завзятий».

Маріє,
бачиш —
плечі мої уже щуляться.

На вулицях
люди сало простромлять в чотириповерховому вóлі,
вистромлять очиці,
заялложені в сорокалітній блудні, —
перехихикуватись,
що шкуринку вчорашньої ласки
— доволі! —
впхали в зуби мені.

Обплакав дощ тротуари,
жене по калюжах журкіт
і над трупом улиць вив'язує зашморги линв,
а на посивілих віях —
так! —
на віях морозної бурульки

сльози з очей —
так! —
з похилих очей перехняблених ринв.

Всіх перехожих морда дощу обсмоктала,
а в екіпажах вилискував за ситим атлетом атлет:
лопались люди,
проївшись наскрізь,
і точилось крізь шпарини сало,
каламутною річкою з екіпажів спливала
вкупі з висмоктаною булкою
жваканина старих котлет.

Маріє!

Як в зажиріле вухо впихнути їм лагідне слово?
Птиця
має пісні чудесні,
співає,
голодна й дзвінка,
а я ж людина, Маріє,
звичайна,
вихрякнута сухотною ніччю в руку закаляну Пресні.
Маріє, хочеш такого?
Пусти, Маріє!
Корчами пальців затисну я горло залізне дзвінка!

Маріє!

Скаженіють вулиці зсудомлені.
На шиї пошмугляній пальців дряпки.

Відчини!

Боляче!

Бачиш — застромлені
у вічі з дамських шляпок шпильки!

Пустила.

Дитинко!
Не лякайсь,
що в мене на карку волов'ячім

пітночереві жінки мокрим горбом сидять, —
це крізь життя я тягну
мільйони чистих любовей, славословлячи,
та мільйон мільйонів маленьких брудних любенят.

Не лякайсь,
що знову,
зневірений в щасті, я
припаду до тисяч гарненьких лиць, —
«закохані в Маяковського!» —
та це ж династія
у серці божевільного запанували цариць.

Маріє, ближче!

Чи в роздягнутім безстидстві,
чи в тремтінні невгавнім,
але дай мені губи твої нерозквітлі:
ніколи я з серцем не жив іще в травні, —
а в минулім житті
є сотні лиш квітнів.

Маріє!
Поет сонети співа до Тіани,
а я —
весь із м'яса,
чоловік увесь —
тіла твого просто благаю,
як благають християни
«хліба повсякденного
дай нам днесь».

Маріє — дай!

Маріє!
Я боюсь забути твоє ім'я,
як боїться забути поет
якесь-то
в муках ночей народжене слово,
рівне величчю богу.
Тіло твоє
берегтиму й любитиму я,
як солдат,

обрубаний війною,
нікчемний,
нічий,
береже свою єдину ногу.

Маріє —
не хочеш?
Не хочеш!

Ха!

Значить — ізнов
темно й похмуро
серце візьму,
щоб сльозами обкапать,
щоб нести,
наче пес,
що несе у конуру
розчавлену поїздом лапу.

Кров із серця дорозі розрадою,
квітами липне на поросі кітеля.
Тисячу разів обтанцює Іродіадою
сонце землю —
голову Хрестителя.

І коли мою кількість літ
витанцює до кінця —
мільйоном кровинок простелеться слід
до дому мого вітця.

Вилізу
брудний (по канавах ночував),
на людину не схожий,
схилюсь
і скажу йому тихі слова:

— Послухайте, пане боже!

Хіба вам не обридло
очі дебелі
щоденно вимочувать в хмаринних драглях?
Нумо — знаєте —

влаштуймо релі
на дереві вивчення добра та зла!
Всюдисущий, страв відвідаєш кожну копу,
а вина виставимо такі чудові,
що захочеться вдарити кі-ка-пу
похмурому апостолу Петрові.
А в раю знову оселимо Євеняток:
накажи —
сьогодні, цієї ночі ж
з усіх бульварів найліпших дівчаток
я притягну тобі.
Хочеш?

Не хочеш?
Хитаєш головою, патлатий?
Брови нахмурюєш знов?
Ти думаєш,
цей,
за тобою, крилатий,
знає, що таке любов?

Я теж ангел; я був ним не раз —
визирав ув око баранчиком білим,
та зліплених з севрської му́ки ваз
більш не хочу дарувати кобилам.

Всемогутній, ти вигадав пару рук,
зробив,
що в кожного є голова, —
чому ж ти не вигадав,
щоб було без мук
цілувать, цілувать, цілувать?!

Я думав — ти божище всемогутньої слави,
а ти — боженятко маленьке з раю.
Бачиш, я нахиляюсь,
з-за халяви
захалявного ножика добуваю.
Шахраї крилаті,
туліться в юрбу смутну!
Тремтіть з переляканої тряски!
Я тебе, пропахченого ладаном, розітну
звідси аж до Аляски!

Пустіть!

Мене не зупините.
Чи брешу,
чи маю право,
але не можу бути більш спокійний.

Дивіться —
зорі знов люто й криваво
мордують небо у бійні!

Гей, ви!
Небо!
Скиньте шляпу!
Я йду!

Глухо.

Всесвіт спить,
поклавши на лапу
з кліщами зір величезне вухо.

1915

ФЛЕЙТА-ХРЕБЕТ

ПРОЛОГ

За всіх вас,
яких я подобав або подобаю,
іконами схованих у душі в печері,
як чару вина за здоров'я, з шанобою
підношу віршами сповнений череп.

Чи, може,
крапкою кулі скінчи́ть, —
все частіше міркую про це.
Про всякий випадок
сьогодні вночі
даю прощальний концерт.

Пам'ять!
У залах мозку населюйсь
коханих чергами незлі́ченими.
Лий із тіла в тіло веселість.
Вдягай в колишні весілля ніч мені.
Сміх із очей лиймо в леті.
Не забудемо ніч цю прикметну ми.
Я сьогодні гратиму на флейті.
На власному стовпі хребетному.

1

Вулиць безкраї версти ногою мну.
Від цього пекла куди тікати!
Якому небесному Гофману
вигадалась ти, триклята?!

Для бурі веселощів вулиць завузько.
Празник чепурних ще й ще черпав.
Думаю.
Мислі, крові згустки,
закляклі і хворі, пнуться із черепа.

Мені,
чудотворцеві всіх празників,
самому на празник вийти нема з ким.
От гепнусь зараз на Невському навзнаки
і голову розтрощу камінням пласким!

От був я блюзніром.
Кричав, що бога нема,
а бог таку з пекельних глибин,
аж гора перед нею затремтить вогнева,
вивів і звелів:
люби!

Бог задоволений.
Під небом у кручі
змучений чоловік здичавів і вимер.
Бог потирає долоні ручок.
Думає бог:
зажди ж, Володимире!

Це ж він, він же,
щоб не збагнуть, хто ти,
вигадав дати тобі в чоловіки іншого
і на рояль покласти людські ноти.

Коли підкрастися до дверей перед спальнею,
перехрестити над вами мережання укривалове,
знаю —
засмердить шерстю смаленою
і сіркою здиміє м'ясо в диявола.

А я замість того до ранку раннього
від жаху, що тебе любить повели,
метався
і крики в рими вигранював,
уже напівбожевільний ювелір.

В карти б грати!
В вино
виполоскать горло серцеві зоханому.

Не треба тебе!
Не хочу!
Все ж одно
я знаю,
я скоро здохну.

Коли правда, що є ти,
боже,
боже мій,
коли це ти зірками виткав небо,
коли цей біль,
щоденно множений,
походить, господи, від тебе,
вдягни судді ланцюжок.
Жди мого візиту.
Я акуратний,
з'явлюся в строк.
Слухай,
всевишній інквізиторе!

Стисну рота.
Крику ні єдиного
не випущу із розкусаних губ я.
Прив'яжи мене до комети, як до хвоста жеребиного,
і вимчи,
рвучи об зоряні зуб'я.

Або ще так:
коли душа з тіла виб'ється
і, тупо вихмурившись,
на суд твій кинеться,
ти
млечну путь перекинь шибеницею,
візьми й повісь тут мене, злочинця.

Роби що хочеш.
Хочеш, четвертуй.
Я сам тобі, праведний, руки вимию.
Тільки —

чуєш! —
забери прóкляту ту,
яку ти зробив моєю любимою!

Вулиць безкраї версти ногою мну.
Від цього пекла куди тікати!
Якому небесному Гофману
вигадалась ти, триклята!

2

І небо,
що блакить забуло в димах, либонь,
і хмари, обідрані, мов біженці сьогодні,
визорю в мою останню любов,
яскраву, як рум'янці в сухотного.

Радістю покрию рев
стовпищ,
що забулись, як в хату свою йти.
Люди,
слухайте!
Вилазьте з окопів.
Потім довоюєте.

Якщо навіть,
від крові хитаючись, мов Бахус,
п'яний бій іде, —
слова любові й тоді не ветхі.
Любі німці!
Я знаю,
на губах у вас
гетевська Гретхен.

Француз
усміхаючись іде на багнет,
з усмішкою розбивається підстрілений авіатор,
якщо пам'ять
цілунку сягне
твого, Травіато.

Та не до рожевої жуйки мені,
що нею століття будуть годовані.

Сьогодні до нових лягаймо ніг!
Оспівую тебе,
руду,
нафарбовану.

Може, від цих днів,
страшних, наче ніж колія,
коли століття вибілять бороду,
лишимося тільки
ти
і я,
що бігаю за тобою від гóроду до гóроду.

Будеш віддана за море,
сховаєшся у ночі в дірі, —
я в тебе вцілую крізь лондонський морок
вогненні губи ліхтарів.

Крізь спеку пустині витягнеш каравани
повз лев'ячу засідку сторожку, —
тобі
під пилом, на вітрі рваним,
покладу Сахарою розжарену щоку.

Дивишся,
посмішкою вкривши обличчя, —
який тореадор хороший! —
І враз
вмираючим оком бичим
я ревнощі кину в ложі.

Замріяно підеш по мосту височенному —
думати:
добре внизу би.
Це я
під мостом розлився Сеною,
кличу,
скалю прогнилі зуби.

З іншим запалиш вогнем рисаків
Стрєлку або Сокольники.
Це я, здершись туди над ліски,
млію місяцем, жагучий, оголений.

Дужий,
придамся їм я, —
звелять:
себе на війні убий!
Останнім буде
твоє ім'я,
заклякле на видраній ядром губі.

На троні скінчу?
На Святій Єлені?
Осідлавши вали бурхливих днів,
я — однаковий кандидат
і на царства незліченні,
і для
кайданів.

Царювати доля посадить мене, —
твої риси
на сонячнім золоті моїх монет
звелю народу:
вирізуй!

А там,
де в тундру світ вилиняв,
де з північним вітром веде ріка торги, —
на ланцюг надряпаю ім'я Лілине
і ланцюг зцілую в мороці каторги.

Слухайте ж, всі, хто про блакить забув, либонь,
і звіром
в окопі
вищирився сьогодні!
Це, може,
остання у світі любов
визорилась, як рум'янці в сухотного.

3

Розгублюся в році, дні, числі.
Самітний замкнусь з аркушем паперу я.
Творись, просвітлених муками слів
нелюдська містеріє!

Сьогодні, тільки до вас прийшов,
відчув —
у домі не лагідно.
Щось приховував шовк твого плаття,
і ширивсь у повітрі запах ладану.

Чи рада?
Холодне
«дуже».
Мур розуму розбитий безпораддям.
Я розпач громаджу, гарячковий і недужий.

Послухай,
все ж одно
не сховаєш трупа.
Страшне слово обруш на нерви.
Все ж одно
кожен твій м'яз
наче в рупор
сурмить:
умерла, умерла, умерла.

Ні,
скажи.
Мені правди треба!
(Мені ж такому не підняти й ноги!)

Очі в тебе
вирились ямами двох могил.

Ями глибшають.
Нема дна там.
От-от
зірвусь з помосту днів.
Я душу над прірвою натягнув канатом,
жонглюючи словами, захитався на ній.

Знаю,
він уже коханням вимолотий.
Йому давно остогидло все це.
В моїй душі себе вимолоди,
святові тіла визнайом серце.

Сыну моему

посвящаю.

Сторінка першого видання «Дитинства» М. Горького з авторською посвятою В. В. Маяковському

Знаю,
всі за женщину платять.
Не біда,
якщо тепер
одягну замість шику паризьких платтів
тютюновим димом тебе.

Любов мою,
мов апостол часів оних,
по тисячі тисяч рознесу доріг.
Тобі в віках приготована корона,
а в короні слова мої —
райдугою судорог.

Як слони стопудовими іграми
вивершали перемогу Піррову,
я ходою генія мозок твій вигромив.
Даремно.
Тебе не вирву.

Радій,
радій,
ти доконала!
Мною
сум такий оволодів,
що тільки добігти б оце до канала
і голову пхнути у вищир воді.

Губи дала.
Яка ти скупа ними!
Приторкнувся і остиг.
Немов цілую покаянними губами
в холодних скелях витесаний монастир.

Грюкнули
двері.
Нараз
прийшов він з веселого празника.
Я
як навпіл розчахнувся мукою.
Крикнув йому:
«Гаразд!
піду!

гаразд, нехай!
Твоя лишиться.
Шмаття наший їй,
щоб крильцям боязким крізь шовки не пролізти.
Дивись, не втекла б.
Камінням на шиї
жінці вчепи важенні намиста!»

Ех, ота
ніч!
Скручував розпач тугіш за канати.
Від плачу мого й реготу
жах вимордував морду кімнати.

І занесений від тебе примарою виплива лик,
очима ти визорила між килимових дерев його,
наче вимріяв новий якийсь Бялик
сліпучу царицю Сіона єврейового.

Перед тією,
яку віддав назавше,
схилив у муці коліна.
Король Альберт,
всі міста
віддавши,
проти мене задарений мов на йменинах.

Визолочуйтесь у сонце, квіти й трави різні!
Весняньтесь, стихії, цілі віки!
Хочу однієї трутизни
пити й пити рядки.

Ти, що обікрала серце,
відібравши в нього все,
вимаячивши душу до тортур мою,
прийми мій дар, моя люба,
більше я, мабуть, нічого не придумаю.

Фарбуйте ж свято на сьогоднішнім числі.
Творись,
розп'яттю рівна, містеріє.
Бачите —
цвяхами слів
прибитий на папері я.

1915

ВІЙНА І СВІТ

ПРОЛОГ

Добре вам.
Сорому мертвим не ймити.
Злобу
до померлих убивць глуши.
Найочиснішою вологою омитий
гріх відлетілої душі.

Добре вам!
А я
крізь шерег,
крізь гуркіт,
як любов до живого нестиму?
Спіткнусь —
і останнє любвеня, як цурка,
загине навіки у вирах диму.

Навіщо їм,
отим, хто вернувся,
печалі ваші,
навіщо їм
прикраси римованих теревень?!
Їм на парі б дерев'яшок
сяк-так прокульгати день!

Боїшся!
Боягуз!
Уб'ють!
А так
ще з півсотні літ рабом рости.
Брешете!
Я знаю,

і в лаві атак
я буду першим
в геройстві,
в хоробрості.

О, хто ж,
на сполох майбутніх днин
кликаний,
не вийде бравий?
Всі!
А я
на землі
один
речник прийдешніх правд.

Сьогодні радію!
Не розбризкав
душу,
зумів донести,
зумів, дивись!
Єдиний людський,
над виттям,
над виском
голос
підношу ввись.

А там
розстрілюйте,
тягніть в петлю!
Ні, я не змінюсь на лиці!
Хочете —
туза
на лоба вчеплю,
щоб ясніше яскріла ціль?!

ПРИСВЯТА

Лілі
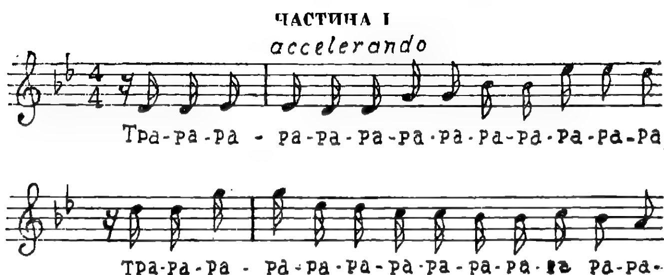
Жовтень. Восьме.
1915 рік.
Дати
часу,
що довелось йому
бачить посвяту мене в солдати.

«Чуєте!
Кожен,
непотрібний навіть,
повинен жити;
не можна ж,
не можна й такого
в траншей могильній канаві
зарити живого, —
убивці!»

Не слухають.
Шестипудовий унтер затис, як прес.
Від вуха до вуха виголили акуратненько.
Мішенню
на лоб
начепили хрест
ратника.

Тепер і мені на захід!
Буду я йти і йти там,
доки не замрію в твоїх сльозах,
під рубрикою
«вбиті»
набраний петитом.

ЧАСТИНА I
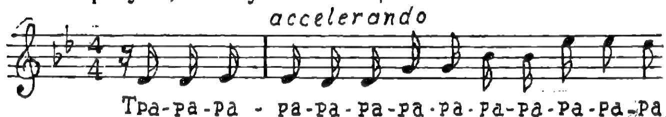

І от з-межи віт
естради,
коливаної костром оркестру,
викотився живіт.
І почав!
Ріс на очах, як у тисячах луп.
Зміївся.
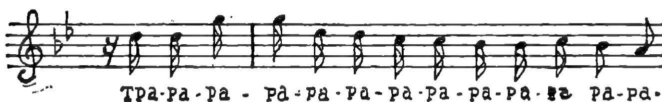
Поту лисніла відлига.
Враз —
зупинив мигочучий пуп,
вивертівся, як дзига.

Що було!
Злиплись лисини в місячне коло.
Змаслились очки в щілинки.
Навіть пляж,
розхлюпавши слину навколо,
вискалив щелепу в іклах будинків.

Вивертівся.
Роти,
як струму хлистом,
розкраяло «браво».
Браво!
Бра-аво!
Бра-а-аво!
Бра-а-а-аво!
Б-р-а-а-а-а-в-о!
Хто це,
хто?
Ця зграя масом'яса,
бикоморда, гаркава?

Не втиснеш віршам у тихі томики
гнів неситий.
Це онуки Колумбів,
Галілеїв потомки
іржуть, заплутані в серпантинні сіті!

А там,
напиндючившись на вечір зугарний,
жінки
коливались капелюхом стоперим.

І гупали чоловіки в клавіші тротуарні,
вуличних вертепів оскаженілі тапери.

Праворуч,
ліворуч,
вниз,
увись,
вичепуривши полів лоно,
вихорились нанизані на земну вісь
каруселі
Вавілонищ,
Вавілончиків,
Вавілонів.

Над ними
бутлі
дивовижні довжиною.
Під ними
бокали
п'яною ямою.
Люди
або валялись,
як траплялось і Ною,
або ж гиготіли мордою многохамою!

Нажеруться,
а потім,
в нічній сліпоті,
у пух вкачавшись, сповзаються з хрипом
м'ясами одне на одному потіть,
міста потрясаючи ліжок скрипом.

Гниє земля,
ламп вогні її
здимають кору горою пухирів;
в гарячковій міст агонії
люди мруть
у каменя в дірі.

Лікарі
якогось
витягли з гроба,
щоб збагнути людей небувалий убуток:

в прогризеній душі
золотолапим мікробом
звинувся карбованця скруток.

У всі кінці,
щоб скоріше визлить
смерть,
збуривши людей аж над міста будови,
сердець столиць тисячосильні дизелі
увігнали вагони зараженої крові.

Тихі!
Недовго пожи́ли.
Зразу
залізо рейок всочило по жилі
в засмагу селищ міст заразу.
Де пташки щебетали — тарілок хряски.
Де гай гув — площа стодомим содомом.
Шестиповерховими фавнами пішли вихилясом
публічний дім за публічним домом.

Сонце підведе руду свою голову,
на розпухлих губах похмілля леп,
і несила вдержатись голому —
взяти
не вернутись ночам у вертеп.

Та ще не встигне
ніч, арапка,
лягти, продажна,
спочити
де, —
на неї
громадищем суне з храпом
новий голодний день.

В дахи затиснуті!
Жменько зірок,
визрій!
Наляканий вечоре, тікай без впину!
Ходімо!
На самиць розідмемо
ніздрі,
виїдені зубами кокаїну!

ЧАСТИНА II

Сталося це однієї осені,
сухіш
були за сіна жмутки
всі.
Металося сонце,
божевільний маляр,
замастивши оранжовим запорошених.
Звідкілясь
на землю
наринули чутки.
Тихі.
Навшпиньки ходили непрошені.

Їх шепіт тривогу в груди виселив,
а страх
під черепом,
червонопалий,
розплутував, розплутував і розплутував мислі,
аж нестерпно ясно стало:
якщо людей не зберуть у полків оберем,
не візьмуть і людям вен не розріжуть,—
заражена земля
сама помре —
здохнуть Берліни,
Відні,
Парижі!

Чого розкисли?!
Скиглити пізно!
Раніше б каяття осіняло!
Тисячоруким лікарям
зброю грізну
роздано ланцетами з арсеналів.

Італія!
Королю,
чи й голяреві,
ясно,
як доведеться їй!
Бо ж німці й сьогодні
ширяли в рожевім
небі Венеції!

Німеччина!
Мислі,
музеї,
книги,
каньте в розверзті жерла.
Пащі заграв, вискалюйтесь знагла!
Бурші,
гарцюйте верхи на Канті!
Ніж у зуби!
Шаблі нáголо!

Росія!
Чи ж Азії розбійної жар остиг?
В крові бажання вирують ордою.
Волочіть з-під євангелій принишклих Толстих!
За ногу кощаву!
По бруку бородою!

Франція!
Жени з бульварів кохання шепіт!
В танець новий — юнаків залигати!
Чуєш, ніжна?
Хорошé
під музику мітральєз палить, гвалтувати!

Англія!
Туреччина!..
Т-р-а-а-ах!
Що це?
Причулось!
Не бійтесь!
Дурниці!
Земля!
Дивіться,
що за лісами —
її волоссям?
Перетнули зморшками окопи чоло!
Ци-и-и-ить... —
гуркіт.
Барабани, музика?
Невже?
Вона це,

вона сама?
Так!
ПОЧАЛОСЬ.

ЧАСТИНА III

Нероне!
Здрастуй!
Хочеш виставу
найвидатнішого з-між театрів?
Сьогодні
б'ються
державою в державу
16 найліпших гладіаторів.

Куди легендам про бойні Цезарів
до бувальщини,
котра тепер була!
Як на личку в дитини озерцé зорі,
заніжна їй
найнеймовірніша гіпербола.

Білкою в колесі твій сміх поповзе
од сміхоти, що сталася з світом:
сьогодні
світ
весь — Колізей,
і хвилі усіх морів
прослались по нім оксамитом.

Трибуни — скелі,
й на скелі щé там,
наче бій їй зуби повикручував,
піднебесся соборів
скелет за скелетом
випалились,
обгородились поруччями.

Сьогодні
загравою в земну пліш вона,
боєн кривавлячи óпар,
в небо
люстрою підвішана
ціла запалена Європа.

Прийшли,
розсілись по земних билиськах
гості
в жахливім наряді.
На довгих шиях моторошно вилискує
намисто з ядер.
Золото слов'ян.
Чорний мадьярів ус.
Негрів непроглядні цяти.
Земні широти за ярусом ярус
витовпила з голови по п'яти.
І там,
де Альпи
надвечір'я зорею
випестили в небі льодок щоки, —
хмар галереєю
насупились пильні льотчики.

І коли
на арену
воїни
вийшли
парадними парами,
в версти торохнувши театром подвоєний
гуркіт і грім мільярдних армій, —
куля земна
полюси стисла
і в чеканні заклякла.
Сивоволосі океани
вийшли з берегів,
втупили в арену очі зблякклі.
Палаючими сходнями
спустилося сонце —
суворий
вічний арбітр.
Вигоряючи з цікавості,
очі зірок повилазили з орбіт.

А секунда зволікає, зволікає.
Жде остання.
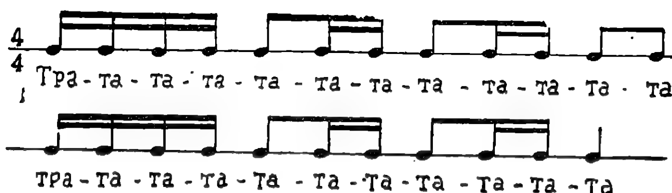
До початку видовищних страхіть
напружена, мов злягання,
спинилась, не дихаючи, мить.

Нараз —
секунда впала притьма.
Глитнула арену диму нора.
В небі — тьма.
Секунди бистрі і гострі
ревли,
вибухали,
рвали.
Піною постріл на пострілі
вогневів над кривавим валом.

Вперед!

Здригнулись від крику груди дивізій.
Вперед!
Піна з губ зліта.
Збройний Георгій на прапорах в девізі,
барабани

Бутафоре!
Катафалк коти!
Вдовиць у юрбу!
Обмаль-бо вдів у ній.
І шугнули
в небо
фейерверком факти
в потворності несподіваній.

Витрішкуватий маяк
плакав
через гори,

через океанні далі;
а в океанах
ескадри корчились,
настромлені мінам на палі.

За Дантове пекло кошмаром примарніш,
виржавши гуркотом мідноголосся мажор,
дрижачи за Париж,
останнім
при Марні
ядром відбивається Жоффр.

З півдня
Константинополь,
вищиривши мечеті,
вибльовував
вирізаних
в Босфор.
Хвилї!
мечіть їх,
з куснями проскур в отворі горл.

Ліс.
Безгоміння.
Такий, наче хоче
тишиною здивувать.
Змішались їхні й наші.
І тільки
проходять
вόрони та ночі,
вгорнуті в чернь, як шереги монаші.

І знов,
оголивши груди криваві,
пливучи по веснах,
пробиваючись крізь заметілі,
армія по армії,
лава по лаві
заливають земель милі.

Займається.
Нових тягнув крізь хащ дрімоту.

Вогню пентаграма лугу в узголів'я.
Блискавки колючого дроту
попелили попалених на вугілля.

Батареї до білого розпекли жару́.
По трупах селищ стрибають у степ.
Мідними мордами жеруть
все.

Вогневержцю!
Де не знайде покара?
Вплутаюсь ракеті,
в небо влучу на бігу —
з неба
червона,
багріючи в хмарах,
кров Пегу.

І суходоли
й во́ди,
й блакить шкереберть.
Куди спрожогу мав би рушать?
Вже ридма ридаючи,
збезуміла вщерть,
пручається, молить душа:

«Війно!
Годі!
Вгамуй несамовитих!
І так онде світ оголів».

Жбурнуло розгоном юрбу забитих,
і ще
хвилину
біжать без голів.

А над всім отим
диявол
зівом навзаво́д димить.
Це в залізниць сузір'ї перлинім
жахтить,
осяване пороховими заводами,
небо в Берліні.

Ніхто не відає —
роки
чи дні
відтоді, як на полі
першу кров віддали війні,
в чашу землі зцідивши поволі.
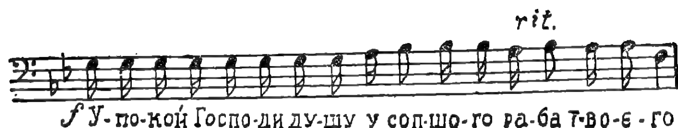
Однаково —
камінь,
багно,
чи халупа, —
в людській кровищі вимочили геть чисто.
І скрізь
крок
однаково хлюпав,
місивши світу місиво драглисте.

В Ростові
робітник
у свято при нагоді
на самовар
води наточить зохотивсь, —
і відсахнувся:
з усіх водопроводів
капотіла та сама руда рідота.

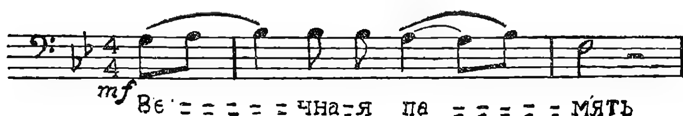
Телеграфи надривались надсадно й довго.
Горлали Морзе про юних нам.
Десь
на Ваганьковім
гробокоп зачовгав.
Рушили факельщики хмурого Мюнхена.

В широко розпанахану рану полка
розжарену лапу прожектори встромили.
Підняли одного,
вкинули в окоп —
того,
що в них на вилах!
Біблієць з лиця,
вбрання просте —
ряса.

«Згадайте!
За ни!
При Понтійстім Пілаті!»
А вітер ядер
на шмаття роздер
м'ясо і плаття.

Висмикнулась з диму сотня стрімголов.
Не сміть очей їм з головами разом!
Заволокло
газом.

Білі крила виросли у душі,
стогін солдатів зі стрілянини доноситься.
«Ти на небо летиш, —
задуши,
задуши його,
побідоносця».

Б'ються груди стурбовано...
Чи ж то жарти!
До бога прямо!
До раю, в хмари броньованого,
прикладом висаджую браму.

Трусяться ангели.
Аж жаль бідолашних.
Біліший за пір'ячко личка овал.
Де вони, —
боги?!
«Втекли боги наші,
втекли всі чисто,
і Саваоф,
і Будда,

і Аллах,
і Єгова».

Ахало.
Охало.
Ухало.
Та не та́ вже канонада з неба, —
позітхала ще трохи
і віщухла.
Вилізли з білим.
Благали
— не треба! —

Ніхто не просив,
щоб була перемога
вітчизні написана.
Кривавого бенкету недогризкам безногим
на біса вона?!

Останнього на багнет насаджено.
Наші відходять на Ковно,
на сажень
людського м'яса нашинковано.

І коли стишились
всі, хто напа́дали,
ліг
батальйон на батальйоні, —
вибігла смерть
і затанцювала на падлі,
балету скелетів безноса Тальйоні.

Танцює.
Вітер з-під носків
ворухнув папаху,
попестив на мертвому два волоски,
і далі —
попахуючи.

П'ятий день
в простреленій голові

поїзди викручують перегинів перегин.
В гниючому вагоні
на сорок чоловік —
чотири ноги.

ЧАСТИНА IV

Гей!
Ви!
Пригасіть-но захват в оченятах!
Човники ручок в кишені запхніть!
Це
достойна нагорода
за вичавлений з паперу й чорнила крам.

А мені за віщо плескати?
Я нічого не вигадав сам.

Думаєте:
бреше!
Ніде не прострелений.
В цілісіньких скронях биття не зрадить,
коли аплодують
його барабанів трелі,
його прокльонів римованій руладі.

Шановне панство!
Розумієте ви?
Біль береш,
плекаєш, щоб не миршавів:
всіма списами покопирсані груди,
всіма газами понівечене лице,
всіма артилеріями громлена цитадель голови —
кожен рядок мого вірша.

Не на те
по тілах
звела тоді одного,
щоб, засмучений,
сочив плачливу гидь;
під страшним тягарем сподіяного,
без усяких
«прегарно»
хилюсь мимохіть.

Убиті —
і все одно мені,
я чи він їх
убив.
На братському кладовищі,
у серця в ямі,
мільйони
безневинних, —
гниють,
ворушаться, порушувані хробаками.

Ні!
Не віршами!
Краще
язик вузлом зашморгну,
ніж розмовляти.
Де там
віршем про це розповісти.
Чи ж випещеним язиком поета
лизати жаровні жаристі!

Ця-от!
В руках!
Дивіться!
Це не ліра вам!
Каяттям розпоротий,
серце вирвав —
рву аорти!

В кашу оплесків долонь не вмісите!
Ні!
Не вмісите!
Затишку хатній, запропади!
Дивіться,
під ногами камінь
На лобному місці стою один.
Останніми ковтками
повітря...

Витечу, зрубаний,
але кров'ю виїм
ім'я «убивця»,
на людині тавроване відвіку.

Слухайте!
З мене,
сліпим Вієм,
час горлає:
«Підведіть,
підведіть мені
віків повіки!»

Всесвіт радісний,
новий,
буде ще квітувати.
Щоб не було безглуздої брехні вже на нім,
каюсь:
я
один винуватий
в ламаному з хряском житті понівеченім!

Чуєте —
сонце перші промені видало,
ще не знаючи,
де
дінеться, відробивши, мовляв, —
це я,
Маяковський,
підніжжю ідола
ніс
обезглавлене немовля.

Простіть!

В християн зубів різці
вганяючи,
леви здіймали рик.
Гадаєте — Нерон?
Це я,
Маяковський
Володимир,
п'яним оком обволікав цирк.

Простіть мене!

Воскрес Христос.
У всесиллі

однієї любові
припадали вустами до вуст;
Маяковський
єретикам
в підземеллі Севільї
дибою з суглобів вилущував хруст.

Простіть,
простіть мене!

Дні!
Вилазьте з халуп років!
Який же викрити за собою
ще?
Димним хвостом тягну крізь віки
оперене пожежами побоїще!

Прийшов.

Сьогодні
не німець,
не росіянин,
не турок, —
це я
сам,
з живого здираючи шкуру,
жеру світу м'ясо.

Тушами на багнетах материки.
Міста — купами глини.
Кров!
Виціди з твоєї ріки
хоч краплю,
яка не з моєї провини!

Нема такої!
Цей
виколотими очима,
в полоні —
мною приречений.
Я,
що не чую колін од поклонів,
голодом виглодав землі Німеччини.

Пасма пожеж мечу до надсади.
Вискалююсь вовком з пітьми тенет.
Люди!
Дороги!
Христа ради,
ради Христа
простіть мене!

Ні,
не підведу змарнілого з гіркот лиця!
За вчинки люті,
аж поки не розколеться,
розбиватиму лоба в покуті!

Встаньте,
брехнею вергані ниць,
обшарпані війнами
каліки літ!
Радійте!
Сам — не силоміць —
карається єдиний людоїд.

Ні,
не засудженого вигадані хитрощі!
Хай і клаптів зібрати з плахи не вдасться, —
все одно,
всього себе витрощив,
один достойний
днів нових прийняти причастя.

Витечу зрубаний,
і ніхто не буде,
нікому буде мучить людину ніза́що.
Люди народяться,
справжні люди,
за бога самого милосердніші й кращі.

ЧАСТИНА V

А може бути,
більше
в часу-хамелеона
і барв не лишилось ніяких.

Здригнеться ще раз,
і охляне
бездиханний, зомлівши.
Може,
охмелена димами боїв, охолоне
й ніколи не підведеться голова землі вже?

Може бути...
Ні,
не може!

Колись та випрозориться мислей óбміть,
колись та вгледить, як цебенить багрова з тіла.
Над здибленим волоссям руки заломить,
вистогне:
«Господи,
що я наробила!»
Ні,
не може бути!
Груди,
струсніть відчаю облуду!
В прийдешньому щастя помацки шукай.
От,
хочете,
з правого ока
добуду
цілий квітучий гай?!
Птиць химерних мислі оселимо.
Голово,
гордовитою в захваті стань!
Мозку мій,
будівничий меткий і веселий,
будуй міста!

До всіх,
хто зуби ще
злобою вищемив,
іду, —
з очей джерелá зорі.

Земле,
зведись

тищами
в шати заграв одягнутих Лазарів!

І радість,
радість! —
Крізь дими
ясніють
обличчя з далечі нам.
Ось,
ледь відкривши мертвене око,
першою
підводиться Галичина.
В трави вгорнулась обдертим боком.

Випростались згорблені,
кинувши долу гармати, —
сивизна їх окровлена в небі кане —
Альпи,
Балкани,
Кавказ,
Карпати.

А над ними,
ще вище,
два титани.
Звівсь золототілий,
благає:
«Ближче!
до тебе з покопирсаного вибухами дна я».
Це Рейн
розмоклими губами лиже
покремсану міноносцями голову Дуная.

Аж до колоній, що тікали за мури Китаю,
до пісків, що в них загубилась Персія,
кожен го́род,
що смертно
ревів з одчаю, —
тепер сіяв.

Шепіт.
Вся земля

чорні вуста розтулила.
Дужче.
Ревом ураганів
скипає.
«Присягніть,
більше нікого не скосите!»
Це постають з могильних курганів,
м'ясом обростають поховані кості.

Чи ж було,
щоб відтяті ноги
йшли
хазяїв шукати,
величали на йменння голови познімані?
Он
скочив на череп
скальп кошлатий,
ноги надбігли,
живі під ним вони.

З днищ океанів і морів
омріяних
верстви потоплих спливли ожилі.
Сонце!
В долонях твоїх зогрій ти їх,
язиками променів очі лижи їм!

В старече лице часу
сміємось
яро ми!
Здорові й цілі стрінемось з родинами.
Тоді
над росіянами,
над німцями,
над євреями,
над болгарами,
над всіма країнами,
в небі, зап'ятім
заграв запиналом,
ряд біля ряду
сім тисяч барв заграло
з тисячі різних райдуг.

По обривках народів,
по банді смутнолицій
розкотилось луною
розгублене
«А-ах!..»
День розкрився такий,
що Андерсенові небилиці
цуциками плазували в нього в ногах.

Тепер не віриться,
що міг іти
в сутіні вуличок темний, скулений.
Сьогодні
в краплинної дівчинки
на нігті мізинця
сонця більше,
ніж раніш на всій земній кулі.

Великими очима землю обводить
людина.
Вперше їй вільно вгору рости.
Хлопчик
в новенькім костюмі,
—в свободі своїй —
поважний
і кумедний в гордості.

Як священики,
щоб спокути пам'яталась драма,
виходять з причастям, —
кожна з країн — як одна! —
прийшла до людини з своїми дарами.

«На».

«Безмірної Америки силу несу тобі,
міць машин!»

«Неаполя теплі ночі дарую,
Італія.
Опалений,
віялом пальм колиши».

«В холоді півночі застуджений,
Африки сонце бери!»

«Африки сонцем опалений,
бери, —
тобі, зі своїми снігами,
спустився Тібет з гори!»

«Франція,
перша жінка світу,
губ віддала первоцвіт».

«Юнаків — Греція,
найкращі тілом нагим вони».

«Чиїх голосів міць
у пісні облинула світ, —
Росія
серце своє
розкрила в полум'янім гімні!»

«Люди,
віками виплекану
Німеччина
мисль принеслá».

«Вся
до надр напоєна золотом,
Індія
дари принеслá вам!»

«Слався, людино,
повік-віків живи і слався!
Всякому,
зродженому на землі,
слава,
слава,
слава!»

Захлинешся!
Аж ось і я ще вийшов.
Іду обережно,
величезний, —
не руш!
О, який незрівнянний я

в найосяйнішій
з моїх незліченних душ!

Мимо привітальників,
святкових мимо я,
— ач, кляте,
та не колотись ти! —
от вона
назустріч.

«Добридень, любима моя!»

Кожну волосинку виголублюю,
кучерявлену,
золотисту.
О, які ж то вітри,
якої країни,
з похованим серцем сотворили диво?
Зацвітають очі твої,
дві полонини!
Я гасаю по них,
дитинча вередливе.
А навкруг!
Сміятись.
Прапори.
Вгору.
Мимо.
Здибились.
Тисячі.
Наскрізь.
Бігом.
В кожнім юнаку Марінетті порох,
в кожному дідку мудрість Гюго.

Губ не стане посмішці столицій.
Геть
з квартир
на площі
всіх!
Срібними м'ячами
від столиць у столиці
розкидаємо веселощі,
дзеньків,
сміх!

Не добереш —
це повітря,
чи квітка,
чи птиця!
І пахне,
і співає,
й строкате кругом, —
та від цього
жаром паленіють лиця,
і п'яніє розум найсолодшим вином.
І не тільки люди
радість обличну
заквітчали, —
звірі франтувато закрутили руна,
біля ніг облігшись,
замурчали незвично
морів
буруни.

Не повіриш,
що смерть вивергали вони
в люті неугавній, —
в трюмах,
навіки забувши про порох,
броненосці
завозять у гавані
всякої всячини барвистий ворох.

Кого злякаєш гармат громом —
ці от,
лагідні,
рвуть?
Вони ж
на лужку,
перед самим домом,
мирно скубуть траву.

Погляньте,
не жарти,
не сміх сатири —
серед білого дня,
тихо,
попарно.

царі-бузувіри
гуляють під доглядом нянь.

Земле,
звідки любов така — і нам?
Уявіть собі — хтось,
там,
під деревом,
бачив,
як з Каїном
грає в шашки Христос.

Не бачиш,
мружишся, хочеш ближче?
Замало оченят для зору.
Ширше!
Диви,
мої очища —
всім розчинена брама собору.

Люди! —
любимі,
нелюбимі,
знайомі,
незнайомі,
— плинь плавом юрмище вшир те.
Вона,
свободна,
кричу про кого без втоми,
людина —
прийде вона,
вірте мені,
вірте!

1916

ЛЮДИНА

Священнослужителя всесвіту, розгрішителя всіх гріхів, — сонця долоня на голові моїй.

Найсвятебнішої з сонму чернецького — ночі шати на раменах моїх.

Днів кохання мого тисячолисте євангеліє цілую.

З кохання болем покута встає.
Новий
душею похід звіщаючи,
земле,
чую твоє:
«Нині одпущаєши!»

В ковчезі ночі,
Ной новий,
я жду —
у ризах рань
тернистий шлях
перейде мій
і вузол розсіче земний
сокирами світань.
Іде!
Прийшла.
Розкуталась.
Скрізь — промінці!
Шкребуть вони.

Риплять завіси вутло,
і тихо входять будні
з їх метушні опудалом.

Сонце знову.
Веде воєвод у вогонь.
Ранок б'є в барабан,
щоб в багні
навік не захрясти!
Сонце!
а чи
свого
провісника
так і забудеш враз ти?

РІЗДВО МАЯКОВСЬКОГО

Нехай, нацьковані сучасниками, пишуть дурноголові історики: «Нудотним і нецікавим життям жив славнозвісний поет».

Знаю,
ім'я моє не закличуть
грішники,
що в пеклі переносять біду.
Під оплески ситих попів
я не скінчу на Голгофі мою виставу.
Так от і буду
в Літнім саду
пити ранкову каву.

В небі мого Віфлеєма
зоря не палала осяйно,
ніхто не шкодив
могилами
спати волхвам у цей час.
Був достеменно як всі
— геть до нудоти звичайний —
день
мого зішестя до вас.
І ніхто
не здогадався натякнуть
недалекій
неделікатній зорі:
«Навіщо, зоре,

марно
розливать вам святощі?
Якщо
не людське народження —
що ж окрім,
якого дідька
тоді
святкувати ще?!»

Зважайте:
балакучу рибинку
волоком вловлять щасливо, —
і її, золоту,
і рибальське
завзяття
оспівують люди.
Як же
про себе мовчать,
якщо весь я —
суцільне диво,
якщо кожний щонайменший мій порух —
превелике,
незбагненне чудо.

З обидвох боків обходьте.
З обох
дивуйтесь
на п'ятеро променів.
Називаються «Руки».
Двоє прегарних рук!
Затямте:
справа наліво кидаю в рух
і зліва направо.
Авжеж,
добро мені, —
найкращу шию візьму
і обплетусь навкруг.

Че́репа пуделко під розтин —
сяйне́
коштовний розуму скарб.
Є що,
до чого б не мав я тями?

Хочете,
видумати можу нову
тварину вам?
Буде ходить
тринога
чи з двома хвостами.
Хто цілував мене —
скаже,
чи є
солодше від слини моєї соку.
Покоїться в мене у нім
зугарний
гарний язик.
«О-го-го» візьму —
заллється високим, високим.
«О-ГО-ГО» візьму —
і ловів поетових сокіл —
голос
м'яко спаде на низи.

Всього не злічить!
В решті решт,
щоб в літо
зи́ми,
воду в вино обертать щоб міг,
у мене
вовною комизельки
зігріто
дивний жму́ток,
що б'ється для всіх.
Вдарить праворуч — праворуч весілля.
Ліворуч грюкне — міраж сколише.
На кого зливу
кохання виллю?
Хто ляже п'яний
у шатах тиші?

Пральня.
Прачки.
Юрба і мокрість.
Радіти, чи що, на зми́лкову твань?
А гляньте,
зникає стоногий окіст!

Хто ж бо це?
Чи не дочки неба й світань?

Булочна.
Булочник.
Булки випік.
Щó булочник?
Нуль, заялозений в дим.
І враз
у булок
загинаються грифи скрипок.
Він грає.
Світ залюблений ним.

Шевська.
Швець.
Пройдисвіт млявий.
Треба
якісь там
на чоботи головки.
Глянув —
і арфами розвиваються халяви.
Він в короні.
Він принц.
Веселий і ловкий.

Це я серце
прапором звів сьогодні.
У двадцятому віці небачене чудо!

І прочан позбулася труна господня.
Вже в древній Мецці — правовірних не буде.

ЖИТТЯ МАЯКОВСЬКОГО

Ревом стривожено лігво банкірів і вельмож найвищих.

Вийшли —
лати,
злото порошею.

«Якщо серце все,
то нáщо,

навіщо
вас нагарбав, дорогі гроші, я?
Хто смів там
пісню завести?
Хто дням звелів розчулитись?
Замкніть всю землю у дроти!
Завиньте землю в вулиці!
Хвалився:
«Руки»?!
Зброю взять!
Ти пестивсь днів лелітками?
Так будеш,
мов їжак,
стирчать.
Язик обплюйте плітками!»

Земних зазнавши перепон,
не вирвусь з-під кормиги я.
На мозкові
сидить
«Закон»,
на серці гніт —
«Релігія».

Півжиття минуло, тепер не вирвешся...
В тисячу віч наглядач: ліхтарі, ліхтарі, ліхтарі...

Бранець я.
Нема мені викупу!
В ланцюгах землі окаянної.
Я би всіх в коханні моїм викупав,
так домами обступлено ж океан її.

Кричу...
І чуть —
ключі бряжчать!
Тюремника гримаса.
Жбурляє
з променя-меча
шматок гнилого м'яса.

«Ага!»
Під хихотливий сміх

маячу маячнею.
Гримлю
прикованим до ніг
важким ядром —
землею.

Замкнуло золото монет
мій зір.
Кому сліпого весть?
Навік
ув'язнено мене
в земну безглузду повість!

Хай гине високих брехень тема!
Бунт
муз рокованого данника.
Ви, що вірите в пав
— вигадка Брема! —
що вірите в троянди
— химери дозвільних ботаніків —
мій
бездоганний опис землі
переказуйте з роду в рід.

Рвучись з меридіанів,
атласу арок,
піниться,
дзвенить золотоворіт
франків,
доларів,
рублів,
крон,
ієн,
марок.

Тонуть генії, коні, скрипки, курчата.
Тонуть слони.
Дріб'язок тоне.
В горлянках,
в ніздрях,
у вухах зойк його став лящати:
«Рятуйте!»
Немає місця, де хтось не стогне.

А посередині,
у непорушній, мов заклятій, каймі
островом килим в розквітчаних узорах.
Тут живе
Володар Усього —
суперник мій,
мій непоборний ворог.
Найніжніші панчохи на ногах його.
Смуги хвацьких штанів все притьмили довкола.
Краватка,
розстрокачена ахово,
розповзлась по глобусу черева
з во́ла.

Гинуть навкруг.
Та, як свердло в небокрай,
на честь
твого — можновладний — сану:
Бр-р-а-во!
Еввіва!
Банзай!
Ура!
Гох!
Гіп-гіп!
Вів!
Осанна!

Пророки громами вергають?
Бридня!
Це він
знічев'я почитує Локка!
Вподобав.
Од сміху
на пузі
дзвенять,
блискавичаться цілі ланцюги брелоків.

Стоїмо
оніміли
перед твором елліна.
Думаєм:
«Хто це,
де це,

коли це?»
А це-бо
ним
небіжчику Фідію велено:
«Хочу, щоб з мармуру
баби пишнолиці».

Четверта година —
нова поруха:
«Раби,
пообідати хочу заново!»
бог
— його моторний кухар —
із глин
утворює м'ясо фазанове.

Витягнеться,
самицю коханням облілёвши:
«Хочеш найкоштовнішу з зоряного потоку?»
І от
для нього
легіон Галілеїв вже
ялозить по зорях в телескопів око.

В революціях тільцям держав стрясаться,
змінює погоничів людський табун,
а тебе,
некоронованого сердець можновладця,
не займає жоден бунт!

СТРАСТІ МАЯКОВСЬКОГО

Чуєте?
Чуєте коняче іржання?
Чуєте?
Чуєте зойки моторів п'яні?
Це ж бо ідуть,
ідуть горожани
викупатись в Його буянні.

Людський прибій.
Затерся в люд,

збентежений всі дні ці.
За поводи берусь.
Ловлю
за фалди й за спідниці.

Щó ж бо це?
Ти?
Ведуть чи свідомо?!
Святобожність твоя — брехня!
Мов червоний ліхтар публічного дому,
кривавиться
око дня.

Пощо тобі?
Спинись! Не смій!
Я знаю радість кращу!
Навис пихато заріст вій.
Спинись!
Та ні — уже нізáщо...

Там, підносячись над головами, Він.

Череп блищить,
мов штиблетина на нозі,
безволосий,
весь розсяявсь до лоску.
Тільки на пальці підмізинному
на останній фаланзі
три
з-під бриліанта
вищетинились волосики.

Бачу — підійшла.
Схилилась руці.
Губи волосикам,
шепчуть над ними вони,
«Флейточкою» називають один,
«Хмаркою» — другий,
третій — незнаним сяєвом
якогось,
у цю мить
твореного мною імені.

ВШЕСТЯ МАЯКОВСЬКОГО

Я сам поет. Дітей навчайте: «сонце сходить над ковилою». З любовного ложа з-поза Його волоссячка коханої голова.

Очима ввись ти не піднось стрілу.
Усмішку прибери твою!
А серце прагне пострілу,
а горло марить бритвою.
На маячню про демона
зроста моя нуда.
Ось до води
веде мене,
веде на скісний дах.
Сніги навкруг.
Снігів наліт.
Завихряться й замруть.
І падає
— ізнов! —
на лід
замерзлий ізумруд.
Тремтить душа.
В криг схов вона
зайшла — і їй не вийти.
От так і буду,
зачудований,
набережжями Неви йти.
Ступну —
і знов на місці тім.
Рвонусь —
і знов дарма.
Підніcся перед носом дім.
Розверзлась за вікном блідим
лиш заграва німа.

Туди!

Скавчать коти,
в пусте зорять.
Дзвінок.
Коптить нічник.

Аптекаря!
Аптекаря!
Повис на жердях ніг.

Думи
сплелись,
мов оленячі роги.
Ревних
сліз не втираю,
молю,
припавши до підлоги,
про радощі втрачені раю.

Аптекарю!
Аптекарю!
Аптекарю,
де
до кінця
серце зажуру виллє?
Чи в неба безмежного нивах,
в шалі Сахар,
чи в пустель палкім божевіллі
є куток для ревнивих?
За стінками слоїків безліч тайн.
Ти владар найвищої справедливості.
Аптекарю,
дай
душу
без болю
в простори вивести.

Ось простягає.
Череп.
«Отрута».
Схрестилась кість на кість.

Ти що?
Не може мертвим бути
твій небувалий гість.
Засліплення
роки страшні

вже безум
розпростер за ним.
Так що ж ти
— ще! —
знайшов в мені,
щоб смертю буть розтерзаним?

Непевна здогадка по дурному пробрела.
У вікнах роззяви —
аж волосся сторчма.

І враз я
плавко обпливаю прилавок.
Стеля розверзається сама.

Зойки.
Гвалт.
«Над домом повис!»
Над домом вишу.

В зáході церква.
Хрест згоряє.
Мимо!
Лісу верхú.
Гайвороння зграя.
Мимо!

Студенти!
Бридня
все, що вчимо і знаєм.
Фізика, хімія — теревені пусті.
Ось захотів
і над небокраєм
злетів.

Скрізь я тепер!
Не спинять ніде мене.
Збурюйсь, болото балад призвиклих.
Співайте тепер
про нового вже демона —
в американськім піджаці
і осяйних черевиках.

МАЯКОВСЬКИЙ У НЕБІ

Стоп!

Скидаю на хмару
речей
і тіла втомленого
кладь.

Місця, де досі не був, вельми приємні для мене.

Озираюсь.
Оця ось
заялозена гладь —
оце і є те небо хвалене?

Побачим, побачим!

Іскрило,
палало,
блискотіло
і
шурх ішов —
хмарочка,
чи далі
безтілі
тихо спливали.

«Якщо красуня любúть клянеться...»

Тут,
на небесній тверді,
чути музику Верді?
Щілинка крізь обрій.
Заглядаю
— ангели співають.
Добре живуть ангели.
Добре.

Один відокремивсь,
мара господня,
і дрімотну німоту розсік:
«Ну, як вам,
Володимире Володимировичу,

подобається безодня?»
Я відповів йому, ввічливо згодний:
«Прегарна безодня.
Безодня — шик!»

Сперш нудивсь до одчаю:
ні тобі
звичайних розрад,
ні чаю,
ні до чаю газет.
Поступово вживався в небесний лад.
Виходжу з іншими, як поет,
прибульців нових зустрічать.

«От і ви!»
Обняв зворушено.
«Добридень, Володимире Володимировичу!»
«Добридень, Абраме Васильовичу!
Ну, як коналось?
Чи як слід?
Чи зручно?»

Нічогенькі жартоньки, га?

Сподобалось.
Біля брами стояв мирно.
І якщо
знайомих
здибав мертвяків,
супроводив їх,
показуючи в рампі сузірній
величаву бутафорію світів.

Центральна станція всілякого дива,
плутанина штепселів, важелів, кнопок.
Ось сюди
— і світи захолонуть ліниво —
ось сюди —
— закружляють рвучким галопом.
«Крутніть, — благають, —
та так, щоб вимер світ.
Що їм?
Кров'ю поля поливать?»

Сміюсь запеклості:
«Біс з ними!
Хай поливають,
плювать!»

Різних променів склеп головний.
Місце вигорілі зорі скидать...
Ветхий кресленик
— не знати чий —
перший недосконалий проект кита.

Поважно.
В клопоті.
Лад хмарам чинять
чи сонцю жар шурують під піччю.
Порядок — страхітний,
скрізь все
чин-чином.
Ніхто не штовхається.
А втім — і нічим.

Кляли спочатку:
«Тиняється без діла!»
Я для серця,
а де ж серця в тих, що без тіл?!
Запропонував їм:
«А хочте,
на хмарочці
тілом
розляжусь
і звідти оглядатиму виднокіл?»

«Ні, — говорять, — це нам не підходить!»
«Ну, не підходить—як знаєте! Аби запропонував вам».

Кузні часів зітхають міхи —
і рік
новий
приспів.
Це звідси
вержеться з громами лихими
обсув жахливий років.

Я не рахую ці тижні святкові.
Ми,
влямовані у вічний день,
ми на дні не ділимо любові,
не міняємо коханих наймень.

Змовк.
На шум мілинний хвилі
ліг, —
турботи нехай догорять.
Мов на пляжі південнім,
тільки ще дужче знімілий, —
і по мені,
цілуючи наскрізь,
котяться вічності моря.

ПОВЕРНЕННЯ МАЯКОВСЬКОГО

1, 2, 4, 8, 16, тисячі, мільйони.

Вставай,
вже досить!
До сонця очі!
Доки лежатимеш німо цілі дні?

Бурчу спросоння:
«Чого гуркочуть?
Хто сміє серцем шуміти в мені?»

Ранок,
смерк чи ніч?
Тихе блищання небес.

Скільки їх,
віків,
спопеліло впрах,
на дріб'язок днів розкололось об даль...
Думаю,
дивлячись на Чумацький Шлях,
— чи сива не моя розмаялась борода?

Зорі падають.
Наче враз дощі.

Ач,
туди,
до землі-ото вона!

Прокинулись в серці забуті заздрощі,
а мозком
фантазію
вже збудовано.
— Тепер,
певне, земля
в новинах знову.
Духмяних весен навішали в селах.
Місто кожне, мабуть, ілюміноване.
Співає рід червонощоких і веселих.

Нудьга з'явилась.

Важча від хмари,
що царствено ген устає
сполохом заграв з віддалі, —
все мені мариться
близькість
якогось земного видива.

Напруживсь,
шукаю
між іншими крапками
землю.

Ось вона!

В'ївся.
Моря відрізняю,
гори в орлиних забавах...

Поруч батько.
Без змін.
Тільки більше оглух з тих пір,
та ще протерся
трохи
на рукáвах
форменний лісничого мундир.

Дратує.
Очима
по скелях лазить.
Старому думка яка ясна?
Тихо говорить:
«На Кавказі
вже, напевно, весна».

Безтіла отара,
та й нудь же
з неї яка!

Набубнявіла лють апа́ша.

Папашо,
я ну́джусь!
Я нудьгую, папашо!
Дурнів-поетів небом маните.
зір ордени
— наче мана.
Сонце!
Чого розхлюпало мантію?
Думаєш — кардинал?

Кинь промінці смоктати вві сні ти!
За мною!
Все одно без ніжок
— що будеш бруднити?!
І калош не треба для твані земної.

Зо́рі!
Вже досить
мученицький плести
вінець
землі!
Зачервонілись виразно.
Хто там
крильми
до землі летить?
Світання?
Стій!
По дорозі якраз нам.

То схожий я до райдуги,
то хвіст зав'ю кометою.
Чого б'юсь в небокрай тугий?
Що я в собі страшне таю?

Показую
світам
неймовірної хуткості
хист.
Дух
бездомний давно
повен дум
про дні минулі.
Бачу:
тримають безліч міст
в жменях земні півкулі.

Окремі голоси розрізняються в ўсі.

Вимахів сто вниз.

«Здрастуй, бабусю!»
Підсковзнувся в асфальті.
Звівсь.

Ото ж бо силі мандрівника хмар
позаздрить могли б.

Голоси:
«Дивіться,
напевно, фарбар
з даху.
Ще пощастило!
Важкенький хліб».

І знову
юрба
на налигачах діла,
котилося дня громозвучне годиння.

Чи є
горлянка,
щоб дужче згуділа

— дужче, ніж місто —
в його гудіння!

Хто схопить вулиць поривистий вимах?
Хто зможе тунелі усі продибать?
Хто їм заборонить
під хмарою
в ди́мах
аеропланами свердли́ти кіпоть?

По схилу екватора
з тих Чікаг
крізь Тамбови
котяться карбованці.
В спразі готівки
женуться всі,
тілами утрамбовуючи
гори,
моря
та бруківки.

Їх той же лисий
невидимий водить,
чільний танцмейстер земного канкану.
То в масці ідеї,
то в чорта подобі,
то богом проблисне й за хмарою кане.

Тихше, філософи!
Я знаю —
по суті
— чи не є життя для них марним?
На те, щоб рвати,
на те, щоб псути
дні листкам календарним.

Їх жаліти?
А мене їм жаль?
Зжерли бульвари,
сади,
площі в русі.
Антиквар?

Покажіть-но.
Я купую кинджал.

І солодко почувати,
що ось —
я помщуся.

МАЯКОВСЬКИЙ ВІКАМ

Куди я,
по що я?
Вулицю соту
минаю,
як вулик,
людьми обліплений.

Зщільничені вікна очима хоч всотуй —
і тяжко,
і гидко,
і гірко у липні їм.

Вітрини і вікна гасить
місто.

Стомилось — і відсвіт зник.

І тільки
випатрує хмари, мов м'ясо,
кривавий захід-різник.

Тиняюсь

Міст феєричний.
На нього зліз.
Бентежний дивлюся з нудьгою новою.
Стояв — пригадалось.
Був оцей блиск.
Але це
тоді
називалось Невою.

Тут місто було.
Неймовірне місто,

вплутане в хмари димарного лісу.
В оцьому от місті
безбарвно й склисто
ночі
скоро мають
повиснуть.

Липню капут.

Обезно́чів зогрітий.
Змаячнів у цілком пригамовану мову.
То можеш карету шпитальну зустріти,
то постріл почуєш.
Замовкне —
і знову.

Я знаю,
такому, як я,
розпали́ться
недовго,
звичайно,
та все-таки дико,
коли тисячі не ліхтарень,
а лиця.
Що схоже іще до такенного тику?

Ось бачу —
над дахом,
мов з галюцинацій
— ідеш промінцями,
складаєш їх в копи.
Тягнусь,
але зникла туманом зненацька.

І знов я стою
онімілий і вкопаний.

Гульвіс опівнічних юрба розкололась,
майже пахощі шкіри вчуваю,
це майже дихання,
це майже голос,
я думаю — привид,
а він оживає.

Шарпнулася,
вийшла з повітря на люди.
Їй мало —
одна! —
ось юрбою стає.
Серце воскресле ударило в груди.
Я знову землею каратися буду.
Хай славиться
— знов! —
божевілля моє!

Ліхтарі так само тоді різьбились
посеред вулиці.
Будинки схожі.
Так само
із ніші
голова кобили
— злипком.

— Прохожий!
Це вулиця Жуковського?

Глянув,
неначе дитина на світ, —
аж он які очі —
і дивиться мимо.

«Вона — Маяковського тисячі літ:
застреливсь у любки він тут під дверима».

Хто,
я застреливсь?
Оце новина́!
Блискучі радощі, серце, вичекань!
Вікна́
лечу.
Небесна звичка.

Високо.
Глибше ввись зайшов
на верхній поверх аж.
Завісилась.
Дивлюсь на шовк —

все так само,
спальня та ж.

Юна — хоч тисячі років пройшло.
Лежиш.
Промінням волосся вколисане.
Хвилина...
Що місячним
сяйвом було —
гола його, виявляється, лисина.

Знайшов!

Нехай лежать уві сні.
В руці
жало кинджала стис.
Повзу,
приглядуючись —
що ж, зітни!
Люблю
— та ні,
не подолаю жалості.

Доброго ранку!

Сяйнула електрика.
Очей два викоти.
— «Хто ви?» —
«Я Ніколаєв
— інженер.
Це моя квартира.
А ви хто?
Що вас до жінки моєї жене?»

Чуже приміщення.
Клякнув ранок.
Голу жінку чужу
бачу
й трепет губів незнаних.

Біжу.

Химерною тінню,
важкий,

кошлатий,
мчу по стіні,
сяйвом облитий.
Жильці вибігають, вгортаючись у халати.
Гримлю об плити.
Швейцара ударами у кут загнав.
«Із сорок другого
куди її ділиі?»
«Легенда є:
до нього
з вікна.
Ось так і валялись
тіло на тілі».

Куди тепер?
Авжеж, світ зá
очі.
Поля?
Нехай поля!
Траля-ля, дзін-дза,
тра-ля-ля, дзін-дза,
тра-ля-ля-ля-ля-ля-ля-ля.

На шию зашморг зручно кинь!
Сплетусь в палкому літі я!
А на руках наручники,
чуттів тисячоліття...

Загине все —
шукай прикмет.
І той,
хто всім началить,
останній промінь
в тьмі планет
із сонць останніх спалить.
І тільки
біль в мені
гостріш —
стою,
в огнях життя,
на непогасному кострі
довічного чуття.

ОСТАННЄ

Шир,
бездомного
лоном прийми твоїм
знов.
Небо яке тепер?
Зорі які?

Піді мною
завів
і виводить світ
тисячею церков:
«Із святими упокій!»

1916—1917

150 000 000

150 000 000 — майстра цієї поеми наймення.
Куля — ритм.
Рима — пожежа будов
і майданів.
150 000 000 говорити поклали на мене.
Ротаційкою кроків
на площ бруковому верже́
надруковано це видання.

Хто місяць спитає?
Хто сонце сказати примусить —
чого
днів і ночей такий лад у них?!
Хто назве землі геніального автора?
Так
і цю
мою
поему
ніхто не вигадував.
І ідея у неї одна —
сяяти у прийдешнє узавтра.

В цьому самому році,
цього дня і години,
під землею,
на землі,
по небу
і вище —

такі-от з'явились
плакати,
листівки,
афіші:

«ВСІМ!
ВСІМ!
ВСІМ!
Всім,
хто більше не може
знéсти!
Вийдіть всі
і йдіть рядом!»

(підписи):
Мста — церемонініймейстер.
Голод — розпорядник.
Багнет.
Браунінг.
Бомба.
(три
підписи:
секретарі)

Йдемо!
Йдемойдемо!
Го, го,
го, го, го, го,
гі, гі!
Злазять!
Ванько!
Керенок підсунь у лапоть!
Босоніж, чи що, на мітинг чапать?
Пропала Російонька!
Занапастили бідну!
Знайдемо нову Росію!
Всесвітню!
Йдемо-о-о-о-о!

Він сидить роззолочений
зá чаєм
з птифур.

Я з'явлюсь йому
в холері.
Я з'явлюсь йому
в тифу.
Я з'явлюсь йому,
я скажу йому:
«Вільсóне
Вудрó,
чи хочеш крові моєї відро?
І ти побачиш...»
До самого дійдем
до Ллойд-Джорджа —
скажем йому:
«Слухай-но,
Жоржа...»
— До нього дійдеш!
До нього океани.
Не дуже
страшна
російська шкапа їм.
— Нічого!
Піхтурою дочапаєм!
Йдемойдемо!

Будилася закликом,
з лісів,
без порядку
лізла сила звірів і звірят.
Верещало здушене слоном поросятко.
Цуценята шикувались в цуценячий ряд.
Нестерпним є людський крик.
Але звірячий
душу мотузкою скручував.
(Я вам перекладу звіриний рик,
якщо ви не знаєте мови звірючої):

«Слухай,
Вільсоне,
заплилий у салі!
Вина людей —
от і кари ж дай їм.
А ми ж
не підписували договору в Версалі.

Ми,
    звірина́,
        чого страждаєм?
Своє твариняче горе киньте їм!
Хоч раз би наїлися досита ви іще!
В багаті саженними травами Індії,
на американські ходім пасовища!»

О-о-гу!
    Нам у блокаді-клітці не легко.
Вперед, автомобілі!
        На мітинг, мотоциклетки!

Дрібното, праворуч!
    Дорогу дорогам!
        Дорогу за дорогою шикує далина.
Слухайте, що гомонять дороги.
        Що гомонять?

«Задихаємось вітром і пилом ми
у нудьзі за залізними коліями.
За колодником довгими милями
нам обридло плентатись голими.
Розливатися хочем асфальтом
під експресом, що прудко несе.
Підводьмось!
        Доволі поспали там,
уколисувані пилом шосе!
Йдемо-о-о-о!»

І-і-і-і-і-і-і-і-і-і-і-і-і-і-і-і!
В кам'яновугільні ходімо басейни!
Бо чорний
    потрібен
        хліб оцей нам.
Без дров ходити —
        дурнів найміть ви!
На мітинг, паровози!
        Паровози,
            на мітинг!

Скорі-і-і-і-і-і-і-і-іш!
        Скорішскоріш!

Гей,
губернії,
піднімайте якорі!
За Тульською Астраханська,
за махиною махина,
що не рухались
навіть за Адама,
зрушили
і на
інші
пруть, погрюкуючи городáми.

Запізнілу тьму вперед женучи,
стинаючись ламп лобами,
легіон огнів на мітинг мчить,
крокуючи ліхтаревими стовпами.

І воду мирили з вогнем
угорі
загнилі утоплими хвилі морів.
«Дорогу каспійській воді-чарівниці!
Назад до Росії в потік не поляжем!
Не в усохлім Баку,
а в уквітчаній Ніцці
танок з Середземним покажемо пляжам».

А під кінець,
з-під грому
бігу та їзди,
в безмір легені-велетні повитягши,
розпатланими хмарами рвонулись із дір
і пішли грозою російські повітрища.
Йдемо-о-о-о!
Йдемойдемо!

І всі оці
сто п'ятдесят мільйонів людей,
більйони риб,
трильйони комах,
звірів,
скóту,
сотні губерній,
з усім, що збудовано
й жило
в них доти,

все, що може рухатись,
і все, що не рухається,
все, що,
ледве рухаючись,
плазувало,
повзало,
плавало, —
лавою все оте,
лавою!

І гуло понад місцем,
де колись-то стояла Росія.
— Це же ж не важливо,
щоб торгувать сахарином!
Бити у дзвони щоб — серцю важливо!
Сьогодні
за райдужні небес шпарини
у рай
Росію ринемо зливою.

Го, го,
го, го, го, го,
гі, гі!
Йдемойдемо!
Крізь білу гвардію снігів!

Що тушами губерній руха
з віками намічених губернаторами зон?
Що слухаючи, зяють неба вуха?
Кого озирає горизонт?

Це тому
сьогодні
всесвіту вуха,
вся безліч очей,
із усіх сил зору і слуху
наше найменше ловить,
щоб дивитись оце,
щоб слухати це слово:
це —
революції воля,
що дороги назад не лишá,

В. В. Маяковський 1918 р.

це —
мітинг,
що в махини машин вмішав
людські тіла й тваринячі туші,
це —
руки,
лапи,
клішні,
важелі,
туди,
де порідшав повітряний шар,
встромлені у клятвену однодушність.
Поетів,
що пнулись якнайнебесніше піснуть
забудьте,
оцю слухайте пісню:

«Ми прийшли крізь столиці,
крізь тундри продерлись,
шлях прослали крізь твань і болото ми.
Ми прийшли, мільйони,
мільйони працюючих,
мільйони надсаджених роботами.

Ми прийшли із квартир,
повтікали із складів,
із пасажів, пожежами мічених.
Ми прийшли, мільйони,
мільйони речей,
поламаних,
поруйнованих,
покалічених.

Ми спустилися з гір,
ми з лісу сповзлись,
від полів, роками глоданих.
Ми прийшли,
мільйони,
мільйони тварин,
здичавілих,
тупих,
голодних.

Ми прийшли,
мільйони
атеїстів,
язичників
і безвірів, —
б'ючись
лобом,
ржавим залізом,
полем —
ось
всі щиро
господу богу помолимось.

Вийди
не з небесного
ніжного ложа
боже залізний,
вогненний боже,
боже не Марсів,
не Вег і Дельфінів,
боже із м'яса,
боже-людино!
Десь між зірками
не загнаний ввись,
земний
поміж нами
вийди,
явись!

Не той, який
«іже єси на небесі».
Будем
на очах в усіх
сьогодні
самі
робити
чудо за чудом.

Щоб сміло биться
в ім'я твоє,
в громах,
в блискавицях
на диби стаєм.

Йдемо на подвиг,
                    втричі від божого важчий,
що виповнив пустоту
                        речами різноманітними.
А нам
      не лиш, нове будувавши,
фантазувати,
              а ще й старе здинамітити.

Спраго, поїі!
Голод, насить!
Час
   у бої
тіло носить.

Кулі, густіше!
Шпар їм, дебелим!
Тих же, хто втік вже,
бий, парабелум!

Це оте саме!
З денечка душ!
Жаром,
        жалом,
               вогнем,
                      ножами
шквар,
      шпар,
           ріж,
              руш!

Наші ноги —
              поїздів блискавичних состави.
Наші руки —
              пил здувати віяла полян.
Наші плавники — пароплави.
Наші крила — аероплан.

Іти!
   Летіть!
          Пропливать!
                     Котиться! —
всій світобудові перевіряючи реєстр.

Потрібна річ —
добре,
годиться.
Не потрібна —
к чорту!
Чорний хрест.

Ми
тебе доконаєм,
світе-романтик!
Замість вір —
в душі
електрика,
пара.
Замість вбогих —
всіх світів скарби прикарманьте!
Череп — на попільничку,
вбивать, як постáрів!

Старе в розгромі
змиємо ми,
новий розгрóмим
по світу міф.
Часу оселю
зломим ногами.
Тищу веселок
в небі нагамим.

В новому світлі розкриються
поетом опоганені квіти і віти.
Все
для нас,
дорослих дітей,
на радість дáно!
Ми візьмемо
й придумаємо
нові квіти —
квіти столиць в пелюстках майданів.
Всі,
катуванням
затавровані й принижені,
до ката сьогоднішнього приходьте тоді.

І ви дізнаєтесь,
що люди
бувають ніжні,
мов любов,
що рине промінням на зірки золоті.
Буде
наша душа —
любовних Волг гирло єдине.
Будете
очима зогріті,
хоч хто б ви були.
По кожній
найтоншій артерії
полинуть
поетичних вигадок феєричні кораблі.
Як тут от написано —
світ буде такий
і в середу,
і вчора,
і нині,
і присно,
і завтра,
і далі —
на вічні віки!
Ти з алим
зага́лом
наступ
слав:
— «Чуєш,
сурми заграли,
час розплати настав!»
Залпом горлянок гримім гімн!
Мільйон в сто раз!
Помножим наступ!
По вулиці!
Над дахом!
За сонця́!
В світи —
слів дзвінкотілі гімнасти!
І от
Росія
вже не голодранець,
не купа уламків,
не цеглястий пил —

Росія
    вся
        єдиний Іван,
і рука
    в нього —
        Нева,
а п'яти — каспійські степи.

Йдемо!
Йдемойдемо!
Не йдемо, а летим!
Не летим, а блискавимось,
душі зефірами миємо!

Мимо
    барів чи бань.
Бий, барабан!
        Барабан, барабань!
Були раби.
        Нема раба.
Баарбий!
    Баарбань!
        Баарабан!
Крий, сталегруді!
        Велетні, крий!
Бий, барабан!
        Барабан, бий!
Або — або.
        Пропав або пан!
Били!
    Б'ємо!
        Будем бити!
            В барабан!
                В барабан!
                    В барабан!

Революція
        з царя звання цареве звіє.
Революція
        на булочну кине голод стовпища.
Та яке
    імення дам тобі я,

вся Росіє, у смерчовий скручена стовп, іще?!
Раднарком
частинка мозку в нього, —
і не перегнать декретам хід його.
І така вага у серця громіздкого,
що Ленін ледве міг його розхитувать.
Червоноармійця можна примусить відступити,
комуніста в підземелля замкнути тісне,
а такого
де і як не пустити,
коли
такий
ступне?!
Грім розідрав узбережжям вуха,
і бризки знялися земель за тридев'ять,
коли Іван
грозовим рухом
пішов
світові очі видивить.

В стремено фантазії ногу вставим,
днів осідлаєм порох,
і самі
за цим видінням яскравим
засяємо сяйвом в незліченних просторах.

Натхненню
розкриєм нову із заслон.
Інша ритміка-метрика.
В цій частині головна дійова особа—Вільсон.
Місце дії—Америка.

Світ,
збиравши квінтет
із частин п'яти,
відзначив її міццю магічною.
Місто в ній стоїть
на однім гвинті,
все електро-динамо-механічне.

В Чікаго
вулиць —
променів від майданових сонць —
тисячі.
Від кожної —
сотні завулків,
завдовжки на рік паротяги.
Та й чудно ж людині в Чікаго!
В Чікаго
у сяйві
сонце
не світліше від копійчаної свічі.
В Чікаго
брови підвести, —
й на те
електрична підвага.
В Чікаго
стрибають
в саме
небо
шляхів сталеві циркачі.
Та й чудно ж людині в Чікаго!

В Чікаго
у кожного жителя
не менший від генеральського чин.
А служби —
в барах пить,
хилйть без турбот в розвагах.
А й страв же
по чіказьких барах —
чого-чого наготовано!
Та й чудно ж людині в Чікаго!
Та й чудно ж людині!
Й чудовно!

В Чікаго
таке лютіє гуркотіння,
аж ваговіз
з тисячосильною машиною —
здавався,
що крихта вітриться тінню,

що він
прошелестував тишею мишиною.

Росіян
в місто це
пароплав не везе,
не для нас палат етажі.
Тільки я був там,
в барах їв я сам,
попивав в барах з янками джин.

Може, пустять і вас,
прийде мить отака —
чудесами ж і ви начиняйтеся, —
в скороходах-рядках,
в рядках-чобітках
по Америці варт потинятися!

Аеростанція
на хмародряпах.
Вперед,
пружиньте боки в дирижаблі!
Зменшаться мости до гороб'ячих лапок.
Чікаго внизу
землею прижаблено.
А потім
донизу
шлях настелем,
як камінь,
швидко сплануєм надгір'ями.
Тонелем
в метро
підземні версти выриємо
і вийдем на майдан.
По вінця залюднений.
Завширшки версти із три.

Звідси й починається, що потрібно буде нам —
— «Королівська вулиця»,
по-їхньому
— «Рóяль-стріт».
Що за вулиця?
Що на ній стоїть?

А стоїть на ній —
Чіпль-Стронг-Готель.
Та готель то
чи, може, сон?!
В чистоті,
в теплі
сам росте
й цвіте
в тім готелі
Вудро
Вільсон.
Дім який — не скажу.
А скажу коли,
то ласкаво прошу не вірити.
Місце де таке, куди б ми зайшли,
щоб увесь його оком зміряти?
Те,
що можна побачить, —
один куток,
та й те
отакі диковини!
От поглянуть хоч би
на гратів жмуток —
із загуслого сонця п底кований.
А обійдеш з боків —
на зразок гори!
Верст на сотні,
а може, й на тисячі.
Аж за сьоме небо зайшли флюгери.
Та й флюгер —
чи не бог його виточив?
Ну ж, і сходи ж отам!
Не зійдеш по них!
Між колоночок,
балкончиків,
портиків,
в сходах — східців отих —
у ході заб'є дих —
східців отих самих
до чортиків!
Коли пішки ти йдеш —
вийди юний, гінкий!

Та й те
чи дійдеш до старості.
А для ліфтів —
на сходах повсюди шинки,
щоб задарма голод не став рости.
А доїхали —
якщо раді нам —
п'ятьома впускають парадними.
Триста зал спочатку іти гостям.
Нарешті дійшли.
Аж нате!
Там
ізнов почалися кімнати.
Вас стрічає лакуза.
Булава в кулаку.
Пройдеш ти лакеїв із п'ять.
Знов стирчить булава.
І стирчить хтось з лакуз.
Зал скінчився —
лакеї стирчать.
За лакеями
ще рясніше —
кур'єр.
Кур'єра кур'єр обганяє в кар'єр.
Без числа.
Від числа такого
дух заб'є в шмаркача Хлестакова.
І лиш
від страшенних
стомившись човгань,
коли
про вихід
вже й мрій не маємо
й гадаєм —
не видно ні з чого,
щоб це закінчилось, —
бачим приймальну.
Річ вже тут пуста, —
наче та верста,
секретар застиг в очах німий.
Ми ступнем вперед,
досягнем дверей

(на два східці вверх),
глянем,
ахнемо! —
То не сонце днем —
то на ньому — збагнем —
циліндрище як башта Сухарева.
Динамітом плює
і ригає вогнем,
весь рудий
і ухає зухово.
Поглянеш ушир —
йоркширом йоркшир!
Довжина ж —
і не скажеш, яка видовжена,
така величезна до п'ят з голови довжина!
Чи заряджений чим,
чи то з присвистом зуб,
кожен звук —
грім гармати.
Люди — дріб'язок сам,
люди ходять внизу,
стоять,
як малюсінькі хати.
Щоки ж
такі надприродно пухнасті,
аж самі просяться —
лягайте,
будь ласка.
А одежа тонка,
як проміння ясне —
із найтонших поем та елегій вона.
Кальсони Вільсона
не кальсони — сонет,
сажні із їхнього Онєгіна.
А працює ж він як!
Не покладає рук.
Може спрацюватися до смерті.
Вертить пальцем великим
великого вкруг.
То мерщій,
то повільніше вертить.
Поверне —
звільнення десь на заводі.

Мені
платить не хочуть відрядкової плати.
Поверне —
Штрауси вальси заводять,
золотим дощем заливає палати.
Щоб таке вгодувать,
розтрусили казни.
Обпоєний весь,
обгодований.
А як смерть пристукне,
труп дарма щоб не згнив,
салотопки стоять,
жироловні.
Американці
йому в цілковиту даність
гуртом дані
й гордо всі кажуть:
— Я
американський підданець.
Я
вільний
американський громадянин. —
Під ним з поклонами
стоять
його прислужників сонми.
Вся зала повна
Лінкольнами всілякими,
Уїтменами,
Едісонами.
Почет його
з красунь,
із якнайдобірнішої знаті.
Його щонайменшого ворушіння ждуть.
Аделіну
Патті
знаєте?
Теж тут!
У тісному смокінгу стоїть Уїтмен,
качалку колисати в небаченім ритмі.
Посідаючи найвищу з американських посад:
«заслужений розганяч дамських досад»,
стоїть уже в гримі і в шляпі
завжди готовий до співу Шаляпін.

Розсипаючи пісочок старий,
розсипчасті від старості стоять професори.
Сам найпрославленіший Мечников
порається біля свічникових наконечників.
Звичайно,
учених
сюди
привів
теорій потоп?
Митців
якесь
найрозкішніше
екольдебозар?
Нічого подібного!
Всі
зійшлись,
щоб
ходить на базар.
Ранку кожного
усі оці
улюбленці муз і слав
з кошиками
ідуть на ринок недалекий
і несуть,
несуть
м'ясá,
маслá.
Який-небудь король поетів
Лонгфелло
тягне з вершками сотню глеків.
Жере Вільсон,
нарощує жир —
ростуть животи,
за етажем етажі.

Невеличка примітка:

художники
Вільсонів,
Ллойд-Джорджів,
Клемансів
малюють
з різними пиками
та носами —

і дарма:
усі
вони —
те саме.

Тепер
сміхотливих нам розділів годі.
В думках
Америку
виразно рисуєте.
Ми до подій головних
переходим.
До неймовірної,
гігантської суті.

День
був
оцей
як вогнетрив.
Землі в розливі спеки мліли.
Зазубрені борони вітрів
дарма повітря спушить мріяли.
В Чікаго
пе́кло непомірне:
десь біля ста,
а що 80 — то вірно.
Всі на пляжі.
Хто міцний — погуляє собі.
Здебільшого ж на піску ляже.
Піт
пахтів
на їх випещенім тілі.
Ходили і потіли.
Лежали і потіли.
Панночки мопсиків з ланцюжками водили,
і
мопсик
вгодований був,
мов телятко.
Дамі якійсь,
закунялій в ідилії,

в ніздрю
смажене влетіло метелятко.
Котрі розводили сповнені життя розмови,
то казали «ах»,
то казали «ух».
З дерев злітав пух.
Літав у мімозових дерéвах.
Рожевів
на білих серпанках і шовках.
Білів на рожевих.
Всі
доволі довго
так безтурботно
життя проводили із приємністю.
Але вже
з годинку тому
стало
дещо
мінятись.
Ледве чутний,
хіба тільки краєчками душі,
несподіваний якийсь подув.
В безвітрянім морі
ширяться сплески.
Що таке?
Чого це заради її?
А вранці
в блискавковому лескоті
АТА
(Американське Телеграфне Агентство)
в місто таким торохнуло радіо:
«Страшна буря на Тихому океані.
Збожеволіли мусони й пасати.
На Чіказькім узбережжі виловлено риби.
На вигляд погані.
У вовні.
Носаті».
Вилазили сонні,
не встигли обміркувати явище,
а радіо спішні
вивішувало об'яви ще:
«Щодо риб брехня.
П'яний винний в тому.

На місці і пасати й мусони.
А буря є.
Навіть ще страшніша.
Причини невідомі».
Вихід суднам заборонили великі,
до них
приєднались
дрібні пароплавні компанійки.
Долар впав.
Чемодани нарозхват.
На біржі паніка.
Незнайомого
на вулиці
зупиняли різні незнайомі
— чи не знає новин з далекої сторони.
Екстрений випуск!
Радіо!
Випуск екстрений!
«В радіограмі набріхано.
Не бур розкат
Інше.
Гуркіт ворожих ескадр».
Радіо розповсюдили.
І, спростовуючи розсіяне,
зараз же
нове,
останнє,
захоплююче,
сенсаційне.
«Не гарматний дим —
синій океан.
Ані броненосців,
ні флотів,
ні ескадр.
Нічого нема.
Іван».
Що Іван?
Який Іван?
Звідки Іван?
Чому Іван?
Чим Іван?
Не було ще такого становища заплутаного.

Жодного пояснення
вірогідного,
путнього.
Коронна рада зараз же відбулась.
Всю ніч непокоївся світлом палац.
Міністр Вільсонів
Артур Крупп
заговорився так,
аж упав, мов труп.
Капіталізму вірний трезор,
зовсім ухекався сам Крезо.
Вільсон,
надзвичайно
впертий собою,
під ранок
схвалив —
готуюся до двобою.
Біда насувається.
Дві тисячі верстов.
Верстов із тисячу.
І...
Зо сто.
обриси йдучого
намацали,
помітили,
побачили маяки просто.

В цьому розділі
час
розкопуй,
гримливого ритму зброє!
Старезний
міфе про героїв Гомера,
історіє Трої,
до невпізнанності роздута,
воскресни!

Голодний,
з теплом в єдиний лиш градус,
од життя не приховую
радості,
стежачи
за ходою твоєю казковою.

Куди тепер?
Де йдеш?
Якими сунеш морями?
Бомбову блискавку депеш
холодним віршем обрамим.
Іван у Дарданелли, розбігшися, рине.
Турки
з роззявленими ротами
дивляться:
людина —
на зріст верховина! —
іде над Дарданелльськими фортами.
Старики повтікали.
На мол молоді.
Вийшли.
Пісні бунту і молодощів.
І лиш
до берега вал долетів,
і лише хвилею мол оточив,
кинулись,
наче в довгожданім сигналі,
людина на людину,
клас на клас.
Оцих коронували.
Отих зігнали.
Пішки по морю —
і зникли враз.
Інших ковтає морська ванна,
іншими
акула кривава крутить,
а ці
увійшли,
ввалились в Івана
і в ньому розляглись,
як матроси в каюті.

(А в Чікаго
ніщо й не давало ознак
про близьку годину страшну.
І чіказці в азарт,
і чіказці у смак,
не баряться,
в танцях женуть.)

Завмерли римляни.
Буря на Тібрі.
А Тібр
піднявсь,
папі римському голову вибрив
і пішов до Івана крізь ранкову ясь.

(А в Чікаго
лікером мозки веселять,
виступ м'яса облапивши бабистий, —
Ілл-ля-ля!
Олл-ля-ля! —
затріпаний,
заголений,
звабистий.)

Чорна ніч.
Без зірних ліхтарів пре.
І на Вільсона,
повзучи в водних масах,
коронований поетами
крадеться Рейн,
злегка відсвічуючи голубим лампасом.

(А Чікаго
своє
натанцює,
нап'є
й в подушки крихкотілля розкладує.
Синь поснула.
Сопе.
Море хрипко хропе.
День встає.
Чи не їм би розплатою?)

Іде Іван,
зорею бентежить.
Крокує Іван,
прибоями брижить.
Біжить живе.
Біжить, побережить.
Землю вулканом рудим героїжить.

А його ж нема й прикмет на
складеній давніми географами карті.
Всесвіт увесь,
                    а не крихітна Етна, —
народів лавою бризчучий кратер.
І з ревом рине
                    землями стертими
живе і мертве
                    від зливи лав.
І хто до Івана біжить
                              з простертими
руками,
          а хто — до Вільсона путь прослав.
З буденних фактів, в купу зведених,
висунувся факт вперед один:
раптом
          усі позникали серéдини, —
жодних нема на землі середин.
Ані барв,
          ні відтінків
                         нема більше —
крім
фарби, що з неї все білішає,
і червоної,
               що кривавить кольором жарким.
Дедалі багровіше ставало багрове.
Біле — усе біліше й біліше.
Іван
     крізь царства
                    крокує по крові,
вогнів ювілеї над світом колише.
Виходить, фортеці будовано даром.
Заткніться, балакучі гармати!
                                   Баста!
Над неприступним пройшов Гібралтаром.
І світ
     океаном Івану розпластаний.

(А в Чікаго
               на пляжі
                         шльондри виводком
шаленінням моря приголомшені.

Відпустивши віжки вигадкам,
час плітку за пліткою батогом жене.)

В яких адміралів
в просторі намитім
океанські шляхи такі розучені?!
Іде, начинений людей динамітом.
Іде,
всесвітнім гнівом розлючений.
В чотири боки розпливлось
тихоокеанське лоно.
Іван
без карт,
без компасної стрілки
бачив
ціль за безліч гонів,
наче
не з моря дививсь,
а з тарілки.

(А в Чікаго
до Вільсона
вал долетів,
кинутий Івановою ходою.
Він склика́в фехтувальників,
боксерів,
стрільців,
щоб сил наростити до бою.)

Отак відкривачі,
отак Колумби
сяяли,
коли
Іванові
під ніс —
наче
з тисячозапахої клумби —
материк, наближаючись, запах підніс.

(А в Чікаго
боксерів
розпирає труд.
Біля Вільсона працюють до нестями.

Насіли разом,
натирають,
труть,
розтирають силовими мастями.)

Ув очі крутнув маяк одноокий,
і от
в мозки,
в очі,
в рот,
із щілин океанських вилізши глибоких,
так і пре Америка Вудро.
З розбігу верфі на верфі ставились.
На віадук злітав віадук.
Димище такий,
що повіриш в диявола
і йдеш, упевнений:
по пеклу йду.

(Де в Вільсона кволість?
Здули!
Скинув сорок собі.
Животами м'язи здулись.
Обмацали.
Готовий
на бій.)

Доходить,
піною хвилю спінивши,
гігантам-будинкам мчить за дахи,
на берег виходить Іван
в Америку,
навіть ноги не вмочивши,
сухий.

(От Вільсону останній заклеп над чолом
на механічне озброєння ліг,
натягли броньований високий шолом,
і до Івана спішить з усіх ніг.)

Чіказці
не люблять
влазити
у вулиць тісні окови.

Майдани й так
в Чікаго
кращі від будь-яких вигадок.
Та навіть
для чіказців
майдан винятковий
було приготовано на цей саме випадок.

Люд
місце бою обрамив, —
нехай виняткове! —
звузив у вузол.
На тому боці —
з горностаєм,
з бобрами,
на цьому —
синіли засмальцьовані блузи.

Коні
у кашу вплутались
в ту ж.
До бобрів —
арабський скакун,
до блуз —
громадища битюжих туш.
Підносять ржання,
грозять рисаку.

Ковзаючи, потоки стікались машин.
На класи розбився
і вивіз,
і ввіз.
До бобрів
граціозний пішов лімузин,
до блуз
став
стосилий ваговіз.

Ні пісні,
ні фарбі не буде відстрочки,
вирішить бій вас — суддя тямкий.

До бобрів —
                    декадентів всесвітніх рядочки.
До блуз —
                 наші залізні рядки.

Ніхто,
         ніхто не піде в перемир'я!
Зірці,
         і тій
               не піти.
До бобрів ставайте,
                         генерали-сузір'я,
до блуз —
               мільйони Млечної Путі.

Назовні випустивши скуті лавини,
земля аж до центра са́мого
на дві розкололася половини
й, застигши,
                  на сонці
                            повисла тереза́ми.

Із мільйонів наявних гармат
залп
       над майданом пробив:
«Чемпіонат
всесвітньої класової боротьби!»

Ворота Вільсону —
                         верста,
                                 а він,
                                        мов бізон,
боком став
                і ледве ліз ними.
Чоботищами
                він підгинає бетон,
чавунними гримить,
                        залізними.

Обдивитись Івана — якої ціни? —
він втупився зором,
                        та нічого

дивитись —
нічо́го,
хлопчак міцний,
кольором тіла в сорочку просвічував.

На тому —
револьверів
гора преважка,
шабля
в сімдесят лез загнута,
а в цього —
рука
та й ще рука,
та й та́
за пояс заткнута.

Змірив оком.
Смішок під вусами його.
Над плечем еполети дзенькотом:
«Щоб то я —
о господи! —
цього самого?
Щоб я
та не зміг
такенького?!»

І здавалось —
росте могильний горб
посеред вітрів обвивання.
Ляже в домовину,
й віднині
ніхто,
ніколи,
нічого
не почує
за нашого Йвана.
Шабля свиснула.
Від плеча
і вниз
на чотири версти прорізала.
Став Вільсон і жде —
ма́ла б кров,
а із

рани
враз
людина полізла...
Та й пішло йти!
Люди,
будинки,
коняки,
цілі флоти
полізли усі, хоч вузько.
Із співами лізуть.
Із музикою.
О горе!
З північної прислано Трої
начинену бунтом людину-коня!
Метушаться чіказці,
й про радянця-героя
звістка по сторопілих рядах ганя.

Товариші газетники,
не допитуйтесь застережно,
де була ця битва
й чи була коли.
В цих рядках
в п'ятихвилиння зосереджено
роки битв, що були й не були.

Не Леніну захоплених рим батальйони.
В бою
славлю мільйони,
бачу мільйони,
мільйонам спів віддаю.
Слухайте ж, історики і вітії,
того, хто бачив вигаданих битв перипетії!

«Повстаньте, гнані і голодні!»
пострілами радість несе.
Луною
народні
вигуки:
«Готово!»
«Все!»

«Боже, Вільсона храни!
Сильний, державний», —
вони
голос піднесли іржавий.

Заспівує червону пісню землі половина.
Білу пісню землі половина заспівує.
І от
за піснею червоною,
і от
за піснею білою
тарани заторохтіли в замкнену бу́дучину,
щітки променів заскребли,
замели.
Руки розрослись,
легко розплутуючи
невідомі виміри душі й землі.
Тарахнуті бунту віником
крамарі,
не закінчивши звичний торг,
порозбіглись ошпареним мурашинником
із банків,
крамниць,
конторок.
На товщу задушних набережних і дамб
до міст
рушили
океани води́.
Стовпи телеграфні то тут,
то там
собори вішали на проводи.
Кинувши насиджений фундамент,
хмарочосів пішли квартали,
як тигр в звіринці —
м'ясо
фунтами,
пащею брам особнячки ковтали.
Сам себе з бруківки вийнявши,
— Де, хазяїне, лобище твій? —
в брильянтові крамниці
крізь дзеркальні
вітринища
кинувся камінь бруковий.

Не боячись загрузнуть мілинами,
не боячись на дзвіниці напоротись тушею,
просто —
от як ми з вами —
крокували кити сушею.
Червоне все,
і все, що біле,
билось одне з одним,
співало й било.

Танцював Вільсон
у палаці кек-уок,
завертався і задом і передом,
та не докрутила нога еківок,
в двері глянув Вільсон,
а в двері там —
непохитні, зловісним кроком
навстріч
людина за людиною,
за річчю річ
ввалюються в палати:
«Панове Вільсони,
просимо до розплати!»

І от,
хоч із себе вдавали добрих,
кольє
на Вільсоних
кинулись, мов кобри.
Обираючи,
яка там м'якша й чистіша,
по вітальнях
за мільярдершами
ганялись грузовичища.
Не втекти!
Сороконогі
меблі розлючені, злі,
топтали людей гардеробами,
протикали ніжками
столів.

Через Рокфеллерів,
що вниз валялись лицем,
з горлами,
стиснутими власним комірцем,
розтоптавши,
мов тіла тарганячі,
вивалились,
у Чікаго кануючи.
На вулицях
в димі поєдинку
за сажень не видно й будинку.
Як у кінематографі
буває —
враз
збільшене —
бачать:
крізь хаос
повзучу спекуляцію добиває,
ставши на задні лапи,
Раднаргосп.

Та Вільсон у палаці
не здається на це,
натискує золоті він пружини,
і вишиковується цеп —
нелюдські дружини.
Страшніший за танк,
за військ ро́ти,
безчеревий підвівсь,
пішов сторотий,
мільйонозубий
ринув голод.
Місто гризне — оріхом розколоте.
Села хруснуть кісткою тоненькою.
А людей,
а людей і звірів —
просто в рот запихає жменькою.
Поперед нього,
вигостривши вухо,
шлях торуючи, лізе розруха.
Працює завод.
Розруха чує.
Чує розруха — фабрика працює.

Грюкне по фабриці —
фабрика гине.
Стисне завод —
завод руїною.
Рейок уламком трощить як палицею.
Все руйнується,
загибає,
валиться.
Трудись!
До атаки!
Потій!
Підготовлюй!
Горло голоду,
розрухи пельку
затягнемо
зашморгом залізничних колій!
І коли видушувавсь
від голоду й ран
дух країн з пор, —
тоді,
розгойдуючи поїздів таран,
вирушив вперед транспорт.
В паровозів вітрились сиві бороди,
голод здався,
застиг,
і по ньому,
з'їдаючи недоїдки голоду,
вантажені хлібом пройшли поїзди.

Покорчився
в гніві
Вудро і,
наказавши:
«Вбийте зразу»,
нових воїнів висилає рої —
найсмертоноснішу заразу.
Ідуть закуті в грязьові броні
спірохет на спірохеті,
вібріон на вібріоні.
Отрутами бактерій,
лапами вошиними
кров поганять,
повзуть поза шиями.

Хвороби з'явились
небувалого фасону:
люди
за раз
стають сонні,
з висипу рябі,
розпухають
і лопають, як гриби.
Вирушили
атакою запеклою
на чолі з райдугоокою аптекою,
націливши шийки карболових сулій,
лікарні,
лазарети,
госпіталі.
Воші відступили,
окопались окопом.
Вошей
впритул
розстрілювали мікроскопом.
Молотить і молотить дезинфекції цеп.
Вороги полягли,
зійшовши кров'ю.
А вгорі,
розвіваючи прапор-рецепт,
пройшов переможцем світовий Наркомздоров'я.

Застогнав аж Вільсон зо зла, —
не здобув перемоги ніде,
і останнє ще військо він висила —
найотруйніше військо ідей.
Демократизми,
гуманізми —
ідуть та й ідуть
за ізмами ізми.
Ще не встигнеш розібратись,
що́ годиться краще нам,
а вже філософією
голова захаращена.
Засмоктували романсів драгови́ною.
Співами зачаровували,
зваблювали картиною.

Порожні голови
книжками,
як пресом,
завантаживши,
йшов за професором професор.
Їх
молодь зустріла брава,
і дулам браунінгів в провал
провалилось римське право
і ще якісь там права.
«Простому людові глузд відбираєм,
пеклом лякаєм,
чаруєм раєм», —
і лисі, як те коліно,
і кошлаті, як ті звірі,
з євангеліями вір,
з замовами марновіри,
рясами скуривши пил,
армією рушили чорнобілі попи.
Під градом декретів
од червоної грози
розсипались
попи,
рабини,
ксьондзи.
Ану, чудотворці,
скинь покров,
зведіться!
На місці кривавого спору
підпора віри валяється —
Петро
із проламаною головою власного собору.
Тоді
на небо злетіли поети,
згори націлили свої кулемети.
Їх
на принаду академічного пайка
принаджували,
кожного ждали голубка.
Поети кидались, від каменя грубші,
в роботу їх,
пір'я рим обскубши!
Фермами ніг відмахуючи милі,

кранами рук розчищаючи путі,
футуристи
минувшину розгромили,
пустивши по вітру культурки конфетті.

Стінкою в стінку,
валяючись в пилу,
бився з адміралтейством
Лувру
мотлох,
поки
в адміралтейства
на багнеті-шпилю
повис Лувру картинний потрух.

Остання сутичка.
Сам Вільсон гупає.
І з жахом бачать вільсонці:
поліг попелу купою,
він, що задом хотів придавити сонце.
Рядами перемоги йшли густими,
та хто з імен головковерхів-переможців згадає
хоч одно?!
Загуркотівши в міжнародній Цусімі,
ескадра старизни пішла на дно.

Фабриками розтоптавши минулого труп,
майбутнє загорлало трильйонами труб:
«Чи Авелем зовіть нас,
чи Каїном,
чи різниця яка є нам?
Майбутнє настало!
Майбутнє перемогу принесло нам!
Гей, віки,
йдіть з поклоном!»
Обрії розсунув сонячний пломінь.
І оце
півсвіту трупом поклавши,
Каїн генієм взявся за промінь,
як музикант береться по клавішах.

Історіє,
тут
відомості про рух твій дані.
Голодувавши й нивши,
міста розступаються,
і над пилом майданів
сонцем встає існування інше.

Рік з нескінченними нулями.
Свято,
що нікому в святцях не присниться.
В прапорах все.
І люди,
і будови.
Може,
Жовтневої революції сота річниця,
може,
простісінько
настрій чудовий.
Розганяючи дирижаблі між хмарних запон,
поїздами,
на палубах незліченних ескадр,
звивами піших колон
за кадром вишиковують людський кадр.

Великоголові,
в червоному сіянні,
з Марса злетівши, встали марсіяни.
Зникає аеро,
і знов спурхне.
І знову птахом сонце заслониться.
І знову
з найдальших злітаються планет,
розвіялившись гвинтами з-поза сонця.
Змито з земель пустельні згарі,
пальми суцільний розфеєрили бір.
На майдані зелені —
колишній Сахарі —
сьогодні
на свято щорічний збір.

За днем зіходив день ясний,
і гусла на зміну тьма нічна йому,

аж поки, вишикувавшись,
вони
грянули:
— Починаємо!

«Голоси людей,
звірів, річок,
близькі й далекі,
ввись славослов'ям в'єм.
Співайте всі і всі слухайте
світу врочистий реквієм.

Вам, колишні,
що роки голодували,
про рай про сьогоднішній розсурмлюючи вісті,
вам,
що мільйоноліттю готували
співати,
пити,
їсти.
Вам, жінки,
що, народжені для горностайових
мантій,
лиш в дрантя вбиратись могли,
що падали замертво,
бо дні чорні ставили
вас в безкраї черги по хліб.
Вам,
легіони зголоднілих дітей,
молодь, з рахітів тонкокоста й клишонога,
те, що до чогось дожило,
і те,
що не дожило ні до чого.
Вам,
звірі,
що, тягнувши над сили,
позабувши за поїдений людьми овес,
світячи ребрами, возили й возили,
аж поки віддих вихльостувано ввесь.
Вам,
що, розстріляні на барикадах духу,
щоб дні були оспівані ці,
будучину ловили в нена́ситне вухо,

малярі,
поети,
співці.
Вам,
що в тісноті нечистій, курній,
ледве життя вчепивши за рештки,
скрегочучи іржавим залізом шестерні,
працювали все ж таки,
робили все ж таки.
Вам невмовкаючих слав слова,
щороку квітнучи, вовіки не в'януть,
за нас замучені, — слава вам,
мільйони живих,
цегляних
та інших Іванів»

Парад святкового настрою повний,
бо горе давнішнє душу не ятрить.
Роками
в спокій
печаль воркестрована
і піснею кинута в небесні театри.

Іще гудуть голосів підголоски
про смерті чиїсь-то,
про пам'ять вічну.
А люд
уже
в багатовуличнім лоску
котив хвилину, в радість розцвічену.
Ну й котись серед пісенного ладу,
квітни, земле, в молотьбі і в сіятьбі!
Це тобі
революцій кривава Іліада!
Голодних років Одіссея тобі!

1919—1920

КОХАЮ

ЗВИЧАЙНО ТАК

Кохання кожній людині видано, —
але проміж служб,
прибутків
і всячини
з дня на день стає видно,
що серце черствотою загачене.
На серце вдягнуте тіло,
на тілі сорочка.
Та й цього ще замало.
І хтось —
ідіот! —
манжети накопилив
і груди став заливати крохмалем.
Схаменуться під старість.
Дамочка пудриться.
Мужчина за Мюллером млинком крутиться.
Та пізно.
Бо зморшками криється шкіриця.
Любов поцвіте,
поцвіте
і зневіриться.

ХЛОПЧИСЬКОМ

Я в міру коханням був обдарований.
Та змалку
людей
муштровано в праці.

А я —
втікав на берег Ріону
гуляти собі,
знічев'я
шалаться.
Сердилась мати:
«Хлопчисько паршивий!»
Батько погрожував чуб мені висмикать.
А я,
діставши троячку фальшиву,
з солдатами грав під парканом в «три листики».

Без ваги взуття,
без обридлої блузи,
смажився в кутаїській спеці,
підставляючи сонцю то спину,
то пузо,
поки не засмокче у шлунку на денці.
Дивувалося сонце:
«Його ледве видко!
А теж —
з серденятком.
Пнеться невеличким!
В цьому аршині
є місця
звідки —
для мене,
і скель,
і просторої річки?!»

ЮНАКОМ

Юнацтву роботи маса.
Вчимо граматикам дурнів і дурок ми.
Мене ж
із п'ятого виперли класу.
Пішли жбурлять у московські тюрми.
В нашому
квартирному
маленькому світику
для спалень ростуть кучеряві піїтики.
Що знайдеш в такеньких болонячих ліриках?!

Мене ось
любити
навчали
в Бутирках.
Про Булонський ліс не марив десь я.
Зітхать од пейзажів не бувало наміру.
Я ось
в «бюро похоронних процесій»
закохався
крізь вічко 103 камери.
Бачачи сонце щоденно,
пишаються:
«Чого, мовляв, варті промінчики-ниті?»
А я —
за стінного
за жовтого зайця
тоді віддав би — усе на світі.

МІЙ УНІВЕРСИТЕТ

Французьку знаєте.
Ділите.
Множите.
Відмінюєте добре.
Ну й відмінюйте!
Скажіть —
а з будинком зспіватись
можете?
Мову трамвайську ви розумієте?
Пуголовок людський
тільки-но вивівся, —
зразу за книги,
за зошити лізе.
А я вивчав абетку по вивісках,
гортаючи аркуші бляхи й заліза.
Землю візьмуть,
обчистять на страх її, —
вивчають.
Вона ж вся — мов крихітний глобус.
А я
боками навчавсь географії,—
недурно ж

на землю
в ночівлю шльопаюсь!
Нудою питань Іловайських термосить:
— Чи справді руда борода в Барбаросси? —
Нехай!
Не втручаюсь в набридливі спори я.
Відома в Москві мені кожна історія!
Беруть Добролюбова (щоб лихо ненавидіть),
а прізвище — проти,
родинне скавчить.
Я ж
ситих
з дитинства звикнув ненавидіть,
себе за обід
продаючи.
Навчаться,
облесно підсядуть до дами,
мислиська дзвякають лобенятками мідненькими.
А я
розмовляв
із самими домами.
Самі водокачки мені співбесідниками.
Вікном слуховим дахи мене слухали,
пильно чекавши, що кину у вуха їм.
А потім
про ніч,
про те і друге
бубніли,
язик повертаючи — флюгер.

ДОРОСЛЕ

В дорослих діла.
В грошах кишені.
Кохати?
Будь ласка!
Карбованців з двісті.
А я,
безпритульний,
ручища
в пустенні
кишені засуну
і вештаю в місті.

Ніч.
Розкошуй собі
вдома чи в приймах.
Душею спочинь на дружинах, на вдовах.
Мене ж
Москва затискала в обіймах
кільцем своїх нескінченних Садових.
В серця,
в годиннички
коханки цокають.
Радіють партнери любовного ліжка.
Я ж
в серце столиці
вслухáвся в неспокої,
на площі Страстній розлігшися нишком.
Я підставляю
серце нарозхрист
сонцю, калюжі
під вітровий посвист.
Пристрастю входьте!
Коханнями влазьте!
Віднині не правлю серцем я власним.
В інших осідки серця відомі,
воно — знають всі! — заховалося в груди.
Від мене ж
стерялася анатомія.
Суцільне серце —
гудіння повсюди.
О скільки їх,
весен багатих і росяних,
за 20 літ у палкого навалено!
Невитрачений тягар їх — незносний.
Незносний не в віршах,
а так-от,
буквально.

ЩО ВИЙШЛО

Більше, ніж можна,
більше, ніж треба, —
наче
поетових марень грізна вість, —
кавалочок серця розрісся за ребра:

громаддя любов,
громаддя зненависть.
Мене
обтяжує
ноша тепер ця.
— Ти знаєш,
я же
дужий тілом —
і все ж
тягаюсь придатком до серця,
плечі саженні схиливши безсило.
Набрякаю віршів молоком
— їм нема куди діться:
виллються — й повняться заново.
Мене мучить лірика —
світу годівниця,
гіпербола
прообразу Мопассанового.

КЛИЧУ

Підняв силачем,
поніс тягар, —
як виборців юрби скликають на мітинг,
як сполохом
села
скликають в пожар, —
я кликав:
«А ось воно!
Ось!
Візьміте!»
Коли
отакенна махиня ахала, —
не глядячи,
врозтіч,
навтік,
перегоном
дамство
ракетою
від мене шарахало.
«Нам якби меншеньке,
мовби танго́ нам...»
Нести не під силу —

і несу мою ношу.
Кинути хочу —
і знаю,
не можу!
Не стримають розпору реберні дуги.
Грудна моя клітка тріщала з напруги.

ТИ

Прийшла —
діловито,
за риком,
за зростом
глянувши,
вгледіла — просто хлопчина.
Взяла,
відібрала серце
і просто
бавилась ним,
мов м'ячиськом дитина.
І кожна, —
ніби чудо небачене дивиться:
як зважилась дівчина
з ним наодинці?
«Такого любити?
А що як ринеться?
Мабуть, дресирує!
Мабуть, із звіринця!»
А я радію.
Нема
кормиги!
Стали щасливими спомини.
Стрибав,
індійцем весільним бігав,
так було весело,
легко було мені.

НЕМОЖЛИВО

Сам я не зможу
піднести рояля
(тим більше —
вогнетривку касу).

А коли не касу,
не рояль, —
на жаль, я
як зможу піднести свого серця масу?
Банкіри знають:
«В нас грошей без краю.
Кишень замало —
у каси ховаєм».
Любов
я в тебе,
скарбом під преса,
замкнув
і ходжу,
радію Крезом.
А якщо колись-то
дуже я схочу, —
усмішку візьму,
півусмішки,
дрібніше,
та й витрачу з іншими
протягом ночі
на кілька карбованців ліричний цей лишок.

ТАК І ЗІ МНОЮ

Флоти — і то в гаванях затишок бачать.
Поїзд — і той до вокзалу прагне.
Ну, а до тебе мене тим паче
— бо я ж кохаю —
хилить і тягне.
Скупий спускається пушкінський рицар
підвалом своїм милуватися й ритьця.
Так я
повертаюсь до тебе, кохана.
Моє оце серце,
йому з мене — шана.
Додому вертаєтесь —
радість без меж.
Грязюку змиваєте, гоните втому.
Так я
повертаюсь до тебе —
невже ж,

до тебе йдучи,
не іду я додому?
Лоно земне всіх земних забирає.
Всі до мети повертаються гойно.
Так я
до тебе
тягнуся без краю,
щойно розлучились,
розбачились щойно.

ВИСНОВОК

Не змиють кохання
ні сварки,
ні версти.
Продумане,
вивірене,
перевірене.
Піднявши врочисто мій вірш рядкоперстий,
клянуся —
кохаю
несхитно і вірно!

1922

ПРО ЦЕ

Їй і мені

ПРО ЩО — ПРО ЦЕ?

В темі цій,
особистій
і звичній,
знаній світу не раз
і не п'ять,
я кружляв, наче білка лірична,
і бажаю ізнову кружлять.
Тема ця
і тепер
є молитвою в Будди,
і негра з ножем проти пана веде.
Якщо Марс
і на нім хоч один серцелюдий,
то і він
тепер
скрипить
про те.
Прийде тема оця
і за лікті каліку
підштовхне до паперу,
накаже:
шкреби!
І каліка підводиться
з клекоту-крику,
лиш рядками у сонці пісня рябить.
Прийде тема оця,
подзвониться з кухні,

маленька, як гриб,
доторкнеться тебе, —
і гігант за хвилину
повалиться й зглухне,
в рябизні записок
поховавши себе.

Прийде тема оця,
накаже:
— Істина! —

Прийде тема оця,
звелить:
— Красота! —

І нехай
поперечкою руки розхристані,
тільки вальса під носа мугичеш з хреста.
Тема ця абетки торкнеться здале́ка —
де знайдеш ти книгу ще більш ясну? —
і стає тоді
А
стрімкіш від Казбека.
Занудить,
відтягне від хліба і сну.
Прийде тема оця,
довіку не зноситься,

тільки скаже:
— Віднині на мене дивись! —
І, на неї лиш дивлячись,
йдеш стягоносцем,
багрошовкий огонь розпрапоривши ввись.
Хитра тема оця!
Упірне під події,
в тайниках інстинктів незламна, як мур,
і неначе від палу
— забули в біді її! —

затрясе,
аж посиплються душі із шкур.
Тема ця й до мене з'явилась розгнівана,
наказала:
— Подати
вудила днів! —

Кривлячись, подивилась в щоденно-сподіване,
і розкидав діла і людей її гнів.
Тема ця прийшла,
мов клекоти орлі, —
і забив усі інші
її вогонь.
Тема ця ножем підступила до горла.
Молотобоєць!
Від серця до скронь.
Тема ця день затемнила на темінь,
бийсь рядками лобів — наказала знов.
Ім'я
цій
темі:
. . . . .!

I

БАЛАДА РЕДІНГСЬКОЇ ТЮРМИ

Стояв — пригадалось.
Був оцей блиск.
Але це
тоді
називалось Невою.

Маяковський, «Людина»

Про баладу і про балади

Немолодий той лад балад,
та якщо слова болять
і слова кричать про те, що болять,
молодіє і лад балад.
Лубянський проїзд.
Водоп'яний.
На́,
ось.
Ось
фон.
Вона в постелі.
Лежить вона
Він.
На столі телефон.
«Він» і «вона» балада моя.
Не страх як новий я.
Страх у тім,
що «він» — ото я,

і в тім, що «вона»—
моя.
При чім тюрма?
І різдво.
І зима.
Без граток віконця — споминки!
Це вам ні до чого.
Кажу — тюрма.
Стіл.
На столі соломинка.

По кабелю пущено номер

Торкнув — в тій хвилі пухир на тілі.
Трубку геть з руки.
З фабричної марки
— дві стрілки жарко,
начебто блискавки.
Сусідня кімната.
Півсонно,
нехватко:
— Коли це?
А звідки це живе поросятко?
Дзвінок від опечень уже вищить,
добіла розпечено апарат.
Хвора вона!
Вона лежить!
Біжи!
Мерщій!
Пора!
М'ясом димлюсь, опікаюсь тугою.
Блискавка в тілі, тримаюсь запекло.
Стиснув мільйони вольт напругою.
Ткнулась губа в телефонове пекло.
Свердлячи
дірки
в домі,
збороздивши
Мясницьку
ланом,
кабель
рвучи,
номер,
мов куля
летів
до панни.

В панночки зір очманілий за день, —
під свято працюй всякчас.
Лампа червона знову.
Дзелень!
Подзвонила!
Вогонь загас.
Враз іскри взялися
по лампочках креслить.
Вся сітка, як нитка, подерлася.
Майте!
— 67—10!
З'єднайте! —
В завулок!
Мерщій!
Водоп'яному в тиш!
Ух!
А то в електриці станеться —
якраз під різдво
в повітря злетиш
і ти,
і твоя
телефонна
станція.
Жив на Мясницькій якийсь старожил.
Після цього сто років жив —
і лиш про це —
сто літ! —
торочив діткам дід.
— Було — субота...
молитись мусим...
А хочу шинки...
до смачного звик...
І раптом як бухнеться!..
Землетрусом...
Ногам — гаряче...
Ходун — черевик!.. —
Не вірилось дітям,
щоб так-то
і там-то.
Узимку?
Землетруси?
Біля поштамта?!

Телефон кидається на всіх

Протиснувшись дивом в тонюсінький шнур,
розтрубу трубки розкривши оправу,
погромом дзвінків громлячи тишину,
розлив телефон деренчатливу лаву.
Оте вищання
 із дзвонистим летом
пальнуло в стіни —
 розбить намагалось.
Котили
 дзвіночки
 від стін
 рикошетом
під ніжки стільців
 і під ліжка
 свій галас.
Дзвонище бився об стелю з порогу,
і знову,
 дзвенючий м'ячище неначе,
збирався до стелі, вдаряв у підлогу
і сипав униз друзкотіння дзвеняче.
І шибку за шибкою,
 за бильцем бильце
тягнуло
 дзвеніть телефонному в тон.
Стрясаючи
 в рученьці
 дім-брязкотільце,
тонув у розливі дзвінків телефон.

Секундантка

Зі сну
 й не розібрати —
 де
між лиць сховались очі;
ліниво
 куховарка йде,
покрекчує й бурмоче.
Мов яблуко з квашні, вона.
У зморшках мислі лоб її.
— Хто?
 Володимирович?!
 Га? —
Пішла, пантофля шльопає.
Іде.
 Вимірює крок секундантом.

Усе віддаляється...
Вже мов не вдома.
Є грань, і весь світ зникає за грань там,
лиш трубкою в мене вціля невідоме.

Просвітлення світу

Застигли промовці засідань і зборів, —
і жест не закінчено, в зморшках чоло.
Вдивляються,
рота розкривши,
суворі,
на свято, якого ще не було.
Життя їх —
це дріб'язків сміття щоденне.
Дім їх
затягнутий в буднів praнинку.
Нібито в себе, —
вглядаючись в мене,
ждали
смертельних кохань поєдинку.
Сирен рокотання умерло без крику.
Не чути ходи і коліс круговерті.
Лиш поле дуелі
та час, мов лікар,
з бинтом неосяжним цілющої смерті.
Москва —
за Москвою поля примовклі.
Моря —
за морями ще гір потік.
І всесвіт увесь,
неначе в біноклі,
в великім біноклі (по другий бік).
Обрій випроставсь,
ніби на святі.
Рівно-рівно
проліг небокрай.
Край один —
я в моїй кімнаті,
ти у своїй — то вже другий край.
А поміж нами —
така,
що й не сниться,
пишаючись
свіжих снігів
обновою,

лягла
кріз світи
вдалечінь
Мясницька
мініатюрою кістки слонової.
Ясно.
Так ясно крізь муки лиш видко.
В Мясницькій
деталлю, що блиснула в виточці,
кабель
тонюсінький —
ну, просто нитка!
І все ось
на цій тримається ниточці.

Дуель

Раз!
Трубку наводять.
Облиш
надію.
Два!
Не втече,
спинилась,
не затремтівши,
між
моїх
обвинутих благанням очей.
Хочеться крикнуть повільній бабі:
— Розхвастались?
Що вам, Дантесом бути?
Мерщій,
мерщій просвердліть крізь кабель
кулею,
повною злої отрути.—
Страшніше від кулі,
це, кинуте мляво
із губ куховарки від ліні й нуди,
проковтнутим кроликом в пузі удава
по кабелю
с л о в о
повзе сюди.
Страшніше від слів
із найдревніших
древнощів,

де самиць добували іклами люди ще, —
повзло
із шнурка
шкребливих ревнощів
часів троглодитських тодішнє чудище.
А може бути...
Запевне можливо!
Ніхто в телефон неліз і не лізе,
не видно ніде троглодитського дива.
Сам в телефоні.
Дзеркалюсь в залізі.
Йому хоч пиши ЦВК циркуляри!
Піди цю точність з Ерфуртською
звір!
Крізь горе велике,
безтямний
і ярий,
мозок зборовши,
вишкрібається звір.

Що може стати з людиною!

Вигляд — краса!
Отут же.
Не десь-то.
Відвідувач Парижа в гастрольному
леті,
поет,
шановний співробітник «Известий»,
дряпа стілець пазурями з штиблетів.
Вчора людина —
з цієї ж ось дати
я щелепи іклом ведмежачим витяг.
Кошлатий.
З вовни сорочка крапчата.
Теж отуди?!
В телефони кричати?!
Геть до своїх!
У моря льодовиті!

Розведмедження

Ведмедем,
коли він смертельно сердиться,
груди
на трубку
зі зла тягну.
А серце
глибше ввіходить в рогатину!

Тече.
Струмища червоної міді.
І кров і рикання
хлепчи, темнота!
Не знаю,
чи плачуть
ведмеді в обиді,
але якщо плачуть,
то саме отак.
То саме отак:
без співчутливої фальші
виють,
повзуть в лісові корчі.
І саме отак їх ведмежий Бальшин,
розбуджений виттям, бурчить уночі.
От саме так
ведмеді і можуть:
незрушно,
задерши морду,
як ті,
повити,
дряпаючи
землю барложу
у двадцять пазурів на самоті.
Листок обірвавсь.
Обвал.
Тривожить.
Шишками гвинтівки
не били б з ночей.
Йому отаке лиш зведмедитись може
крізь шерсть і сльозу із ведмежих очей.

Кімната протікає

Ліжко.
Залізко.
Барахло-покривало.
Лежить в залізках.
Тихо,
в'яло.
Трепет прийшов.
Пішов по залізках.
Простиня з плеском тріпочеться різко.
Вода на ногу, — холоднувато.
Звідки вода?
І чому багато?

Сам наплакав.
Плакса.
Мрякоть.
Неправда —
стільки не можна наплакать.
Бісова ванна!
Вода за диваном.
Під столом,
з-під шафи вода.
З дивана,
збитий води заливанням,
в вікно проплив чемодан.
Камін...
Недокурок...
Сам кинув.
Піти погасить.
Хорохорить.
Страх.
Куди?
До якого такого каміну?
Верста.
За верстою берег в огнях.
Розмило все,
навіть запах капусти
з кухні
всякчасний,
нудотний, як патока.
Річка.
А вдаль — береги.
Як пусто!
Як вітер виє вздогінці з Ладоги!
Річка.
Велика ріка.
Холодина.
Рябить ріка.
Я всередині.
Білим ведмедем
зліз на крижину,
пливу на своїй подушці-крижині.
Біжать береги,
пейзажів блакить.
Піді мною подушки лід.

З Ладоги дме.
І вода біжить.
Летить подушка-пліт.
Пливу.
Лихоманить крижина-подушка.
Одне відчування водою не вимилось:
чи то я повинен
під ліжкові дужки
чи то
під мостом пропливати якимось.
Було вже таке —
лиш вітер та я.
Оця ріка!..
Чи інша.
Безкрая.
Ні, то не інша!
Було —
стояв.
Було — блищало.
Я все згадаю...
Думка росте.
Не вгамую її я.
Назад!
Вода у мій плотик б'є.
Видніше й видніше...
Ясніє й ясніє...
Тепер неминуче...
Він буде!
Він є!!!

Людина з-за семи літ

В сталеві підпори хвилі — стіною.
Незрушний,
страшний,
в гранітних боках
столиці,
що створена в розпачі мною,
стоїть
на своїх стоетажних биках.
Небо легеньким скріплянням вишив.
Сталеву феєрію вивів із вод.
Очима вдивляюся вище,
вище...

От! —
спершись об поручні мосту,
от-от!..
Прости, Нева! —
не прощає в розгоні.
Змилуйсь!
Не милує вод бистрина.
Он!
Он! —
у небес запаленім фоні
прикручена мною людина
одна.
Стоїть.
І розмаяв нестрижений
волос.
Я вуха лаплю.
Немовби свої ж!
Я чую
мій,
звичайний мій голос.
А лапи дірявить голосу ніж.
Мій голос,
мій власний —
благає
і проситься:
— Спинись!
Володимире!
Не покинь!
Чому не дозволив
упасти в торосицю?
З розмаху серце розбить об бики?
Сім літ я стою.
Я дивлюся в ці води,
рядками-канатами скручений жду.
Сім літ з мене очі ці води не зводять,
Коли ж,
коли ж бо на волю піду?
Ти, може, в їхню примазався касту?
Цілуєш?
Їси?
І жирієш пузцем?
Сам
в їхній побут,
в сімейне їх щастя

хочеш, як півник, влетіти крильцем?!
Не думай! —
Рука його хилиться низько.
Грозиться
суха
в підмо́стову кручу. —
Не думай тікать!
Я тут,
я близько.
Знайду.
Зажену.
Доконаю.
Замучу!
Там
свято
у місті.
Ясне, стогро́мове.
Так що ж!
Скажи, щоб з'явились вони,
і постанову неси виконкомову.
Муку мою конфіскуй,
відміни.
І доки
на цих
на Невських
глибинах
любов-рятівник
не поможе мені,
й тебе не полюблять,
блукай же віднині.
Греби!
Між будинки впірнай кам'яні! —
Рятуйте! Стій, подушко!
Куди з тобою?
Лапа гребе —
погане весло.
Міст стискається.
В даль Невою
мене несло,
несло і несло.
Я вже далеко.
Може, за днину

від тіні моєї,
від мосту промчав.
Та грім його голосу
б'ється у спину.
Вітрила в погоні погроз розметав.
— Забути невський виднокрай?!
Її змінить?!
Нема ким!
І переплеск до смерті знай,
Що був в «Людині» знаком. —
Почав кричать.
Та тут хоч бунтуй ти!
Буря басить, —
як громи́ грозові́.
Рятуйте! Рятуйте! Рятуйте! Рятуйте!
Людина
отам
на мосту
на Неві!

II

НІЧ ПРОТИ РІЗДВА

Фантастична реальність

Біжать береги —
ледве видні звідсіль.
Піді мною — подушка-лід.
Вітром завинуто гребені хвиль.
Летить
крижинка-пліт.
Рятуйте! — ракетою кидаю клич.
Падаю, в хитавиці добитий.
Річка скінчилась, —
море навстріч.
Океан —
великий до обиди.
Рятуйте!
Рятуйте!
Сто раз підряд
реву, як гарматний постріл.
Внизу
піді мною
росте квадрат,

зростає подушечний острів.
Завмирає, завмирає,
завмирає гул.
Тихше, тихше у вухах...
Ніяких морів.
Я —
на снігу.
Навкруг —
на версти сухо.
Суша — слово.
Сніг мокрий вкрай.
Підкинутий сніжній банді я.
Що за земля?
Який ото край?
Грен-
лап-
люб-ландія?

Біль правди

Із хмари виспіла місячна динька
і стінку поволі у тінь затіня.
Парк Петровський.
Біжу.
Ходинка
за мною.
Попереду Тверська-простиня.
А-у-у-у!
В Садову аж викинув «у!»
Голобля,
а чи машина,
та мордою
тільки
аршин в снігу.
Кулею — матерщина.
«Від непу сліпоти леп?!
Для чогось-то очі впряжені?!
Гей, ти!
Мать твою розпеп!
Переряжений!»
Пора
зрозуміть, —
я ж ведмідь.
Непорозуміння!
Треба
перехожим,

що я не ведмідь,
тіл вийшов схожим.

Спаситель

Он
від застави
іде чоловічок.
За кроком крок виростає безмовний.
Місяць
голову вправив у вінчик.
Умовлю його,
щоб негайно,
у човник.
Це ж бо — спаситель!
Вигляд Ісуса,
спокійний,
вінчаний в місячну тиш.
Він ближче.
Лице молоде та безвусе.
Ні, не Ісус.
Ніжніше.
Юніш.
Він підійшов,
він став комсомольцем.
Без шапки і шуби.
В обмотках іде.
То руки складе,
ніби молиться.
То замахає,
мов мітинг веде.
Вата сніг —
хлопчина йшов по ваті.
Вата в золоті —
знайди щось пошлуватіш?!
А смуток же такий,
що стій
і смутком ранься!
Розпливайся в проциганенім романсі.

Романс

Йшов на захід хлопчик у загрáві.
Захід був в яскравій жовтизні.
Сніг жовтів аж на Тверській заставі.
Він того не бачив, як в огні.
Йшов,
з мук
став.

В шовк
рук
сталь.
Захід дивився, немов із-під лоба,
де хлопчак лишив слідів кайму.
Сніг скрипів, розламував суглоби.
А кому?
Навіщо?
І чому?
Був вітром хлопчина обшуканий різко.
Потрапила вітру хлопчача записка.
Став вітер Петровському парку дзвонить:
— Прощайте...
Кінчаю...
Прошу не винить...—

Нічого не вдієш

Як же гоже
на мене він схожий!
Жах.
А треба ж!
Рвонувсь до калюжі.
Скровлену курточку стягую.
Зблід.

Ну, що ж!
А тому ж бо як світ осоружив, —
він з мосту на це поглядає сім літ.
Нап'ялив ледве
— не того калібру.

Зуби в танець, —
але піну збив.
Шерстищу з лапищ і з мордищи вибрив.
Дивився в крижинку...
променем брив...

Риси обличчя
майже знайомі.

Біжу.
А в мозку адреси відомі.
По-перше,
на Пресню,
туди,
по задвірках
тягне інстинктом сімейна нірка.

За мною
всеросійські,
тропою гнучкою,
син за сином,
дочка за дочкою.

Всіхні батьки.

Володю!
На різдво!
От радість!
Радість ото!..
В передній імла.
Електрика вдома.
Обличчя рідні —
такі ж і колись.
— Володю!
Господи!
Що це?
Ти в чому?
В червоному весь.
Ану, повернись! —
— Нічого, мамо,
вдома вимию.
Тепер досхочу там
води набереш.
Та справа не в цьому.
Рідні!
Любимі!
Ви всі ж мене любите?
Правда?
Авжеж?
То слухайте ж!
Тьотю!
Сестри!
Мамо!
Гасіть ялинку!
І дім замкнем!
Я вас поведу...
ви підете...
ми прямо...
негайно ж...
всі
візьмем і підем.

Не бійтесь,
це близько, це зовсім поруч,
600 верстов із гачком — та й кінець.
Ми будемо там у призначену пору.
Він жде.
Ми на міст зійдем навпростець.—
— Володю,
синочку,
вгамуйся! —
Та я їм
на зойк голосків сімейних усіх:
— То що ж?
Любов заміняєте чаєм?
Любов забуваєте в штопці панчіх?
Не ви —
не мама Ольсандра Ольсіївна.
Усе міжпланеття сім'єю засіяне.
Дивіться,
щогл корабельних щетина —
в Німеччину врізався Одеру клин.
Злізайте, мамо,
вже ми в Штетті.
Тепер вже,
мамо,
мчимося в Берлін.
Тепер летите мотором у хмарі:
Париж,
Америка,
вулиць рої,
Сахара,—
там теж
з негритоскою в парі
сьорбає чай негритос у сім'ї.
Зімнете периною
й волю
і камінь.
Комуна
і та може стихнуть громом.
Жили ви
століття своїми домками,
і нині живете своїм домкомом!

Мандрівка з мамою

Жовтень гримів,
карающий,
судний.
Ви
під його вогнеперим крилом
розставились,
розіклали посудини.
Павуче волосся не вчешеш кілком.
Зникни, дім,
рідне місце гоже!
Прощайте! —
Відкинув останній місточок.
Яка сім'я тому допоможе?!
Любов курчаток!
Любовинка квочок!

Пресненські міражі

Біжу та й бачу —
на виду
Кудринськими вишками
собі назустріч
сам
іду
з дарунками, не з лишками.
Щогли хрестами, і вітер вихрястий.
Летить з корабля баласт за баластом.
Будь проклята ти,
спустошена легкість!
Домами вищірює скелі далекість.
Ні люду, ні застав нема.
Сніги, мов блиск
жаринок.
Віконниць низочка німа.
З-за них огні ялинок.
Ногам вперекір,
їх наче гальмуючи,
підносились мури, вікна шикуючи.
По шибках
тіні
фігурками тиру
кружляли в вікні,
закликали в квартиру.
Не зводить зір з Неви,
з доріг,
чекає на підмогу.

За перший стрічний за поріг
я піднімаю ногу.
Провітрював п'яний в прихожій дурниці.
Стверезів
і кинувсь мерщій до світлиці.
Зал хвилин зо дві гримів:
— Ведмідь,
ведмідь,
ведмідь,
вед-мі-і-і-і... —

Чоловік Фекли Давидівни зі мною і зі всіма знайомими

Знаком запитання
ставши неначе,
господар очиці просунув:
— Одначе!
Маяковський!
Який ведмідь! —
Пішов господар люб'язностями медовіть:
— Будь ласка!
Прошу.
Нічого —
я боком.
Несподівана радість, як сказано в Блока.
Дружина — Фекла Двидна.
Дочечка,
точнісінько
в мене, видно —
сімнадцять з половиною рочечків.
А це...
ви, здається, знайомі?! —
Зі страху залізши в мишачі нори,
з-під ліжка партнери полізли не скоро.
Вусища —
до лампових стекол чистилки —
з-під столу посунули друзі горілки.
З-під шафи читці повзуть до кімнати.
Безликий парад отой як врахувати?
Ідуть та ідуть в процесії мирній.
Бороди всіх в павутині квартирній.
Все так і стоїть,
як віки
бовваніло.

Не б'ють —
то й на місці той побут-кобила.
Лиш замість хранителів — духів і фей
ангел хранитель —
жилець в ґаліфе.

Але найстрашніше:
по зросту,
чи, може,
одежею —
навіть манера моя! —
в однім
упізнав —
близнюками схожі —
самого себе —
сам
я.

З матраців,
постільні здійнявши ганчірки,
блощиці вітаючи лізуть із нірки.
Весь самовар розпромінився рвучко —
хоче обнять в самоварні ручки.
В крапках мушиних
віночок з шпалер
над головою себе простер.
Заграли туші янголятка-горністи
зарожевівши з іконного глянцю.
Ісус,
піднявши
вінок тернистий,
люб'язно кланяється.
Маркс,
в червону запряжений рамку,
і то тягнув обивательства лямку.
В клітках співають птиці-співачечки,
герані в ніздрі лізуть із діжечок.
З фото
бабуні
повзуть собі рачечки,
схожі на скрючених тих сироїжечок.
Розкланялись всі,
ошкірились вряд,

хто басом фразу,
хто в дискант
дячком:
— З святечком!
з святечком!
з святечком!
з святечком!
з свят-
теч-
ком! —
Господар
то сяде,
то знову встане,
сам зі скатерки крихти вимів.
— Та я же ж не знав!..
Та я б ще зарані...
Та, гадав я, що клопоти...
Дім...
зі своїми...

Безглузді прохання

Мої свої?
Та-а-а-к —
то ще особи.
Хіба що їх відьма знайде сама!
Мої свої
з Єнісею
та з Обі
ідуть в цей час
всіма чотирма.
Мій дім — де він?!
З його воріт
пливе в Неві
подушка-лід, —
дім — він
між дамб
з крижин,
і там...
Я брав слова
то найбільш ласкаві,
то дзвонячи лірно,
то грізними риками.

Од вигод
звертав до безсмертної слави,
молив,
просив,
грозив стокриково.
— Це ж бо для вас...
для всіх...
не для себе...
Скажімо, «Містерія» —
для кого ж бо є?..
Поет там і інше...
Це ж кожному треба.
Не тільки собі ж, —
то ж не тільки моє...
Нехай я ведмідь, як сказати б грубо...
Та можна і вірш...
Бо ж здирають шкуру?!
Підкладку із рим поставиш —
і шуба!..
От біля каміну...
там кава...
курять...
Діло не мудре:
ну, хвилин з десяток...
Та треба зараз...
чи встигнемо, бозна...
Поплескать, може...
— Надійся! —
сказати...
Але щоб негайно...
щоб все це серйозно... —
Слухали, сміючися, іменитого скомороха,
з хлібної м'якушки кульки ліпили.
Слова об лоб
і в тарілку —
горохом.
Та хтось розчуливсь,
розм'яклий, підпилий:
— Поооостій...
поооостій...
Дуже навіть і просто.

Я піду!..
Кажуть, він жде...
на мості...
Я знаю...
Це на розі Кузнецького мосту.
Пустіть же!
Ви́ там всі! —
По кутках —
дзик:
— нассс-смикався!

Годі скніти!
Поїсти, попити!
Хто поп'є, поїсть —
Той за 66!
Теорію облишмо!
Неп —
практика визнана.
Налий,
наріж йому.
Наляжте,
футуристе-но! —
І їжа у щелепу ще влипа.
Пішли гриміти в щелепу щелепа.
Йшли
із артезіанських глибин
при чарці
слова поетичних новин.
В матрац
блошиці полізли: —
пора!
На речі пилюка сіла стара.
А той стоїть —
як захолов.
Він жде,
він вірить:
скоро!
Я лобом знов,
я в побут знов
вбиваюсь слів напором.
Знов атакую і вкриво і вкісь.
Та дивно:
слова пролітають наскрізь.

Незвичайне

З басу стають комарині сопілки.
Підбиті повітрям, стихли тарілки.
Блякли
шпалери,
стіни,
картинки...
бляклі офорти сіріли з шпалер тих.
Бьоклін,
розрослий на місто, зі стінки
Москвою розставив Острів мертвих.
Було...
А це ж недавно
тепер.
Нема простіше!
Нездвижний,
мов під саваном,
он перевізник в тиші.
Не вічний рух
морів і піль, —
їх шерхіт тишшю стерто весь.
За морем же —
ряди топіль
здіймають в небо мертвість.
Що ж —
ступну!
Й відразу тополі
зірвалися з місць,
пішли
в видноколі.
Тополі в спокої встали полями,
міліціонерами,
ночей сторожами.
Розчетверившись,
білий Харон
став колонадою поштамтських колон.

Подітися нікуди

Так в сон з сокирою і пруть,
на вибір тягнуть сплячих,
і все зникає
в каламуть
і лиш обуха бачиш.
Так в сон
всіх вулиць барабан

ввійде,
і враз відзначиться,
що ось куток,
а он журба,
й вона
ось —
винуватиця.
Долонею кутка вкриваючи скло,
шибку по шибці витягував з краю.
Життя
на карти вікон лягло.
Шибки очко́ —
і я програю.
Арап —
міражів
шулер —
на славу
розмітив по вікнах веселощів крап.
Колода скла
торжеством яскравим
сяє нахабно в ночі із лап.
Як от колись-то — вирости б,
рядком в вікно б влетіть.
Ні,
гнись, мов просиш
милості.
І вірш,
і дні не ті.
Морозить брук,
могильний прах.
В пилюці підем звідци.
Взуття знімаю,
по плювках
ступаю я на східці.
А в серці болю дзвоники
карбують кожен крок.
Убивши,
так
Раскольніков
прийшов дзвонить в дзвінок.
Вже гості лізуть східцями...
Лишив я східці —
стінкою.

Силкуюсь в стінку втиснуться
і чую —
струни бринькають.
Вона не чекає,
що я постукаю.
Сидить для гостей,
для широких мас.
А пальці самі
з відчаєм, з розпукою
тремтять і глумляться
із горя, невчас.
Друзі А вóрони гості?!
Безперестання
грюкають двері крилом дерев'яним.
Вигук гукання,
гамір горлання
до мене доплентався п'яний-преп'яний.
Світло тчуть
щілини,
і чуть
щохвилини:
«Ганнусенька —
ну й рум'янюсінька!»
Пироги...
Пічка...
Шубу...
Помагає...
З плічка...
Зглушило слова уанстепним темпом.
І знову слова крізь темп уанстепу:
— «Що це ти там веселишся?
Хіба ж?!»
Злилися...
Смуга ще раз осяяла фразу.
Слів не вхопи́ть —
особливо одразу.
Слова хтось кинув
(не те, щоб із зла):
«Один тут зламав ногу,
веселимося, чим бог послав,
танцюєм собі потроху».

Так,
    їх голоси.
        Все мусить викритись.
Застиг в пізнаванні
            побіля стіни,
фразу крою по викриків викройці.
Так —
    це вони,
        про мене вони.
Шелест.
    Гортають, напевне, ноти.
«Кажете, ногу?
        Кумедна істота!»
І знову
    склянки, розцокані в тостові,
сиплються іскрами кожному гостеві.
І знову
    п'яне:
        «Ну, знаєте, дійсно!
Кажете, так він навпіл і тріснув?»
«Ні, мушу дати вам кілька пояснень —
не тріснув, кажуть,
            а тільки хряснув».
Знов грюкають двері,
        знов цвенькає довго з них,
і знову танці,
        підлогою човгані.
Знов дихають стіни
            розпеченим степом,
під вухом дзвенять і зітхають тустепом.

Тільки б не ти

Я і не я.
    А вбік стіна.
Хай все життя змололось.
А тільки б, тільки б не вона,
і не її то б голос!
Я день,
    я рік віддав для цих буднів,
я сам задихався в бридні марудній.
Бридня та
    життя обернула на муку,
ще й кличе:
        розбийсь
            головою на бруку!

Тікав я від заклику вікон безмовних,
тікав я, кохаючи, —
хоч і неповно,
хоч лиш у віршах,
слідами нічними, —
настрочиш,
і душі стають рядковими,
і любиш у вірші,
а в прозі німію.
Ну от, не можу сказати,
не вмію.
Та де ж, кохана,
де, моя радість,
де
— в пісні! —
кохання вічне я зрадив?
Тут
кожен звук,
щоб признатись,
щоб кликнуть.
А тільки із пісні — ні слова не викинуть.
Збіжу на трель,
на гами.
Мети сягни мерщій!
Пишаючись ногами,
— Живий я! — крикну. —
Стій! —
Скажу:
— Дивись,
навіть тут, кохана,
громлячи віршем буденщини жах,
ім'я твоє бережу в пошані,
обминаю тебе
в прокльонів словах.
Прийди,
рядки ці зрозумій.
Я всіх оббігав, — знай.
Рятунок лиш в тобі одній.
Біжім на міст!
Вставай! —
Биком на бойні
для біди
я голову нагнув.

Зборю себе,

піду туди.

Секунда,

і ступну.

Крокування вірша З усіх найостанніша ця от секунда,

секунда оця от

початком стала,

початком

неймовірного гуду.

Вся північ гула.

І гуду замало.

З тремтіння повітря,

із хвилювання

здогадуюсь —

гуде над Любанню.

Із холоду,

з грюкання в двері

здогадуюсь —

гуде вже в Твері.

Із шуму —

навстіж вікна розкинув, —

здогадуюсь —

гуд біля Клину.

Грозою іде з Разумовського далі.

На Миколаївськім тепер,

на вокзалі.

Один лиш подих, дих малий,

а східці

в сірій тіні

пішли,

невпинно попливли,

у невській знявшись піні.

Жах підійшов.

В мозок вліз до кінця.

Натягуючи нервів стрій,

поширюється, врізується, —

вибухнув,

прикував:

— Стій!

Я за сім літ прийшов, як в огні,

крізь шестисотверстну далечінь,

прийшов наказать:

Ні!

Прийшов повеліть:
                    Кинь!
Кинь!
      Не треба
            ні скарги,
                  ні слова.
Що толку, —
            вдалось би
                  тобі випадково?
Жду,
      щоб знелюбленим світом,
                        зусюди,
щоб всім
      людським
            збіговищем строкатим.
Стою сім літ,
            і двісті буду,
прибитий гвіздками,
                  стояти й чекати.
У літ на мосту,
            на ганьбу
                  і на сміх
земної любові спасителем значусь,
мушу стояти,
            стою за всіх,
за всіх розплачу́сь,
                  за всіх розпла́чусь.

Ротонда

Стіни в тустепі
            ламались легенько,
на сто тонів,
            ніби вдарив джаз.
Десь на Монмартрі
                  я вже стареньким
лізу на стіл —
            стотисячний раз.
Давно вже відвідувачам очортіло.
Знають усе,
            як по нотах,
                  просто.
Буду кликать
            (нове там діло!)
кудись-то брести,
                  рятувать когось-то.

На пробачення
вигадкам п'яним
господар пояснює
гостям:
росіянин!
Жінки
у ганчір'ї, стрясаючи
м'ясами,
за ноги
стягти
намагаються
масами:
«Не підем.
Дудки!
Ми — проститутки!»
Дать Сени б русло все Неві!
Я бризкою для літ
ходжу по млі по Сеновій
ізгоєм на весь світ.
Саже́нний,
обсміяний,
саджений,
битий,
в бульварах
кричу через каски воєнщини:
— Під прапор червоний!
по побуту!
йдіте!
Крізь мозок мужчини!
Крізь серце женщини! —
Сьогодні
гнали
в якомусь ражі аж.
Ну і жара ж!

Напівсмерть

Треба
хоч трохи обвітрить лоб.
Піду,
піду, куди не вело б.
Внизу свистять сержанти-трельники.
Тіло
з панелі
відносять метельники.

Світанок.
Над Сеною йду по промінню,
сінематографською сірою тінню.
Ось —
гімназистом дивився їх
з парти —
мигтять обабіч Франції карти.
Спогадів давніх останнім ходом
тягнувся прощатись
із землями Сходу.

Випадкова станція

З розгону рвонувся
і став
без тями.
Лахміття моє зачепилось штанами.
Помацав —
слизько,
мов банечка точена.
Велике дуже.
Розпозолочене.
Під банечкою
дзвонів завивання.
Вечір зубці на стінах викаймив.
На Івані я
Великому.
Башти кремлівські кам'яноликі.
Московські вікна.
Замети білі.
У вікнах
ялинки заріздвовілі.
Хвиля в міжгір'я кремлеві вдаряла:
то пісня,
то дзвону різдвяного вал.
З семи горбків
летячи Дар'ялом,
кидала Тереком
свято
Москва.
Їжачиться чуб.
Я жабою дмуся.
Боюсь —
поступлюся тільки на п'ядь,

Повторення пройденого

цей
давній
різдвяний жах
примусить
мене
по Мясницькій ізнову кружлять.
Руки хрестом,
хрестом
на вершині,
ловлю рівновагу
вимахом рук.
Густіє ніч,
не бачу в аршині.
Місяць.
А знизу
крижаний Машук.
Ніяк не звладаю із рівновагою,
неначе з Верби —
руками картонними.
Помітять.
Звернуть на мене увагу.
Дивіться —
Кавказ кишить Пінкертонами.
Помітили.
Всіх сповістили сигналом.
Любимих,
друзів,
все людство,
гляньте,
зі всесвіту всього сигналом зігнало.
Спішать на розплату,
ідуть дуелянти.
В щетині,
у вищирі, в посмішці дикій...
Плюють на долоні.
Долонями сильними,
руками,
вітром,
нещадно,
без ліку
ляпасами щоку на віхоть збили мені.

Пасажі —
суцвіттями рукавичні крамнички,
дами,
духи розвівавши за звичками,
знімали,
жбурляли в лице рукавички,
швиргались мені в лице рукавичками.
Газети,
журнали,
ви гляньте на все те!
На поміч цим кинутим в морду речам
летіте
із лайкою злою,
газети!
Чутками у вухо!
Брехать і гарчать!
І так я каліка, я хворий в любові.
Для ваших помиїв цебро залишіть.
Я вам — не завада.
Не лайте на слові!
Я тільки вірш,
тільки голос душі.

А знизу:
— Ні!
Ти наш ворог віками.
Один вже такий потрапив —
гусар!
Понюхай порох,
пістоль із курками.
Сорочку нарозпаш!
Приймай же удар! —

Остання смерть

Мов зливою б'є,
мов грім із ночей,
раз у раз,
вправненько,
зі всіх гвинтівок,
зі всіх батарей,
з кожного маузера й браунінга.
За сотню кроків,
за десять,
за два,

впритул —
за зарядом заряд.
Лиш підніметься голова, —
і знову свинцем підряд.
Кінець йому!
В серце свинець!
Тремтіння не буде знаку!
Зрештою, знаю —
всьому кінець.
Тремтінню кінець також.

Те, що залишилось

Закінчилась бойня,
і радість клекоче.
Смакуючи бойню, розлізлись тихцем.
Лиш на Кремлі
поетове клоччя
сяло по вітру вгорі прапорцем.
Та небо,
як завжди,
в ліриці жмуриться.
Зірок мільярди
сповнені зваб, —
Велика Ведмедиця
ген трубадуриться.
Нащо?
В королеви поетів пішла б?
Велика,
неси по віках-Араратах
ковчегом
в потопі небесних доріг!
З бортá,
зорелетом,
ведмединським братом
я вірші горлаю всесвіту в біг.
Скоро!
Скоро!
Скоро!
У далеч, пильніш!
З відстані!
Сонце обблискує гори.
Дні посміхаються з пристані.

ПРОХАННЯ НА ІМ'Я...

(прошу вас, товаришу хімік, заповніть самі!)

Пристає ковчег.
Сюди промінцями!
Пристань.
Гей!
Кидай канату кінці!
В ту ж хвилину
відчув плечами
всю вагу підвіконних камінців.
Сонце
ніч потопу висушило жаром.
При вікні
в жару стрічаю день я.
Лиш на глобусі — гора Кіліманджаро,
Лиш на карті африканській — Кенія.
Гола голова — глобус.
Я над глобусом
з горя горблюсь.
Світ хотів би сам
в цій купі горя
справжні вже облапить груди-гори.
Щоб із полюсів,
мов течія,
лава закипіла
поміж сіл і міст, —
так хотів би розридатись я,
ведмідь-комуніст.
З діда-прадіда мій батько
дворянин,
шкіра на моїх руках тонка.
Може,
віршем висьорбаю часу плин,
і не бачивши токарного станка.
Та диханням моїм,
серцеклекотом,
голосом,
кожним гостряком
піднятого від жаху волосу,
ніздрів дірками,
цвяхами очей,
зубом, розскреготеним, як звір з ночей,

шкіри їжаченням,
гніву брови зборами,
трильйоном пор,
дослівно —
всіма порами
в безперервне
щорічних
сезонів
кільце,
що час
несе,
не сприймаю,
ненавиджу це
все.
Все,
чим нас
минуле рабське вкрило,
все,
що стало на заваді,
осідало
й побутом осіло
навіть в нас,
в червоностяжім ладі.
Не принесу я радості
бачить,
що сам від заряду стих.
Не скоро тягну́ть дисканту
про упокій його душі таланту.
Мене
із-за рогу
ножем можна.
Дантесам в мій не цілить лоб.
Тричі зістарюсь — тричі омолоджений,
до могили добратись щоб.
І де б не вмер —
а пісня своя.
В яких би хащах не захолонув,
знаю,
що гідний лежати я
з тими, хто ліг під стягом червоним.
Та за що не ляж —
смерть — не мить.
Страшно — не любить,
жах — не сміть.

За всіх — куля,
за всіх — ніж,
А мені коли?
А що мені ж?
В дитинстві, може,
на самому дні,
знайду із десяток
погожих днів.
А те, що іншим!
Хоч дня б розмайого!
А його нема.
Бачите —
нема його!
Вірить би в загроб'я!
Побачити б у вічі.
Досить
лише руку простягнуть —
куля
раптом
в життя потойбічне
накреслить громохку путь.
Що я вдію,
як
до забуття
сердечною мірою
в оце життя,
цей
світ
вірив,
вірую.

Віра Хай будуть довгі
мої ждання ці —
бачу ясно,
ясно до галюцинацій.
До того,
що здається —
допишеш цей вірш до пуття
і вбіжиш
по рядках
в пречудове життя.
Чи мені питать —
які то видно далі?

Бачу,
бачу ясно всі деталі.
Повітря в повітря,
мов камінь у камінь,
побудована на весь довічний день,
залита сяйвом,
височіє віками
майстерня людських воскрешень.
Ось він,
хімік,
тихий і вчений,
перед дослідом нахмурив лоб.
Книга —
«вся земля» —
шукає найменння.
Вік двадцятий.
Воскресити кого б?
— Маяковський ось...
В лиці не ті відтінки —
і недосить справжньої краси.—
Зараз же гукну
з цієї-от сторінки:
— Не гортай сторінки!
Воскреси!

Надія В серце дай мені
кровищи —
до останніх жил.
В череп мисль направ!
Я своє, земне, ще не дожив,
на землі
своє не докохав.
Був я в сажень зростом.
Зріст не мав нестатку.
Для таких робіт годиться й тля.
Пір'ячком скрипів я, всаджений в кімнатку,
втиснувсь окулярами в футляр житла.
Все, що схочете, робитиму задаром —
чистити,
мести
чи мити
в певний час.
Зможу я служить у вас
хоча б швейцаром.

Швейцари ж є у вас?
Я веселий був.
Та в нас веселим згуба,
бо нещастя наші непролазні.
Нині,
як показує хто зуби,
тільки схо́пить ними,
тільки ляскне.
Мало що буває —
болещі
чи горе...
Ви покличте!
Здасться жарт дурноголов'ячий.
Я шарадами гіпербол,
алегорій
буду розважати,
віршиками мовлячи.
Я любив...
Навіщо ритись в старовинці?
Боляче?
Нехай...
І болем дорожи.
Звірину́ люблю —
у вас звіринці
є?
Пустіть до звіря в сторожі.
Звірів я люблю.
Побачиш-от тваринку, —
тут при булочній є песик, пліш одна, —
з себе
й то ладен я вийняти печінку.
Я, собачко, не шкодую —
на!

Любов Може,
може бути,
коли-небудь
в зоопарк стежкою в імлі
і вона —
вона любила звірів —
зайде теж у сад,
посміхаючись,
така-от,
як на фото у столі.

Вона вродлива, —
                    її напевно воскресять.
Ваш
    тридцятий вік
                    обгонить дуже
зграї вбивчих для сердець дрібниць.
Нині недолюблене
                    ми надолужим
безліччю ночей у сяйві зоряниць.
Воскреси
        хоч би за те,
                что мав
                        поета серце,
ждав тебе,
        відкинув буднів гидь!
Воскреси мене
            хоч би за все це!
Воскреси —
            своє жадаю я дожить!
Щоб не було любові — бранки
всіляких шлюбів,
                хтивостей,
                        церков.
Прoклявши постіль,
                    вставши із лежанки,
щоб всесвітом ішла любов.
Щоб день —
        не старячий горем марний шум —
прийшов нам серце звеселять.
Щоб вся
        на перший клич:
                    — Товаришу!
оберталася земля.
Щоб жить
        не в жертву
                дням обжитим.
Щоб
    у рідні
        віднині стати
міг батько —
        в крайнім разі, світом,
землею, в крайнім разі,—мати.

1923

РОБІТНИКАМ КУРСЬКА, ДОБУВАЧАМ ПЕРШОЇ РУДИ, ТИМЧАСОВИЙ ПАМ'ЯТНИК РОБОТИ ВОЛОДИМИРА МАЯКОВСЬКОГО

Було:
соціалізм —
захоплююче слово!
З прапором,
із піснею
ставали зліва,
і сама
на голови
сходила слава.
Крізь огонь пройшли
та крізь гарматні дула.
Замість гір захоплень
горе долу.
Стало:
комунізм —
найзвичайніше діло.
Нині
словом
не пофанфароните, —
шию карлюч
та спину гни.
На дюймовім
непомітнім фронті
завойовуються дні.
Я про тих,
хто не знається
в греках,
в грах їх, —

хто
не читав
про Сцéвол та сивіл, —
хто не чув,
чим видатні були Гракхи,
хто просто працює —
майбутнього віл.
Ми мітингували.
Було. Словоспадів струмені,
бульбашки ідеї —
як звільнити світ од зла.
А на ділі —
обламались
ручки каструлині,
голимось
уламочком скла.
А на ділі —
у підметці дірка, —
слина ж
не тримає без цвяшка —
бастує!
Дірку
не посадите в Бутирки,
а, однак же,
дірка протестує.
«Хто був нічим, той стане всім!»
Стане.
А на ділі —
як фелахи —
оремо землю
невідомо чим.
Штори
піджаками
носимо на тілі.
Груди
стисла жабою
блокад кормига.
Усередині
розрух стоградусовий жар.
В машинні
останній
важельочок дригав.

В склепах-фабриках
залізо
жерла ржа.
Непроїжджений
виття лунало степом,
і горлав
Урал,
весь непролазнолісий.
Без заліза
комунізм
не стерпим.
Де залізо?
Рейки де?
Давай залізо!
Дим
не видоїть
трубищ фабричних вим'я.
Лине
відповідь гудків
крута:
«Нічого
вертіти
маховими.
Де залізо,
ви скажіть-но!
Де руда?»
Електризувало
маси волю.
Маси мозок
винахідництвом мотало.
Тіло мас
тиняло
по горі,
по полю
голодом
і спрагою металу.
Крик,
вганяючи
у щулення
та в дрож,
вуха
земляні
настійно різав:

«Дайош
залізо!»
Виникав
і тихнув клич повторний —
тільки шепіт
чуть
професорів-служак:
попід Курськом
стрілки
тичуться спотворено,
мов Чужак.
В моїм
керуванні
лиш фабрика слів.
Я
не геолог,
але запевняю:
до наших днів
було
під Курськом
голо.
Найзвичайнісінькі
грунти з підгру́нтям.
Земна куля
із водою
й всяким
таким.
Лише зрідка
піднімався
лав бурун там.
А в часи по тім,
на повстання наше,
на прагнення
й клич
надра ті
у рух прийшли.
Від часів,
в які лавини
заруділи плинами —
загасалих газів перегар, —
від часів,
в які вода
нарешті линула

у базальтових
найперших берегах, —
від часів,
в які
прабабки носорожі,
прапрапрадіди
і ящерів і крокодилів,
ні на що з уявлюваного не схожі,
в льоді броненосцями котили, —
від часів,
в які
в нашаруваннях папороті
вугіль
каменем
зачерствів,
про які
найперший табірник
не дав
і рапорта, —
залягли
залізні верстви.
Повний шуму машинного
майбутній день
в кам'янім
мішку
лежить —
ані телень!
Дайош!
До захованих
в надра незрушні,
до серця
земного
лозунг доліз.
Дайош!
Грозою воль розворушені,
тріщать
каземати
над шаром заліз.
Зваливши
тягар навалених гір, —
ступні пустинь,
що на жили ступнули,

залізо
струміло
у викрути прірв,
залізо
текло
океанам під мули.
Бороло
якихось там те́чій зливання,
зустрінувши гору, дерлось на верх її,
під Кримом
повзло,
несучись з Пенсільванії,
по Мурману
мчало,
зірвавшись з Норвегії.
Тікало від німців,
боялось францу́зів,
що скоса
на ласий
дивилися кус,
поки дотяглось,
задихаючись з грузу,
сховалось
у серце Росії,
під Курськ.
Голоси
підземні
викачувала вітру помпа.
Слухай,
людино,
рулетка,
компас:
не для мопсів-гаубиць —
для миру
розшукай,
дізнайся,
знайди і вирий!
Коли тут
іще
ви не спіймали її, —
трохи далі
голову нагніть.

Зір шукачів
притягавсь аномалією,
стрілки компасів
крутив магніт.
Є. Ви,
хто горлав:
«Заплювали, залускали.
розсмітило
Росію
насіння!» —
подивіться
в роботі
мускули
напівголих,
голодних,
знесилених.
В пустирях
ні назад, ані вперед.
Мряка може
в дрягву завéсти,
непролазну,
наче той Альфред
з «Известий».
Прославляв
романтик
дон-Кіхота,
з вітром воював
та з мертвяками.
Просто
мельників хвалить
кому охота, —
з справжнім борються,
не з вітряками.
Пролетарські дочки,
я скажу вам щиро:
хто прийшов
у землю вриться,
хто в рисунках
намічав пунктири,
той —
сьогоднішній рицар!
Він так само мріє,
так само любить.

Руда
у млості розляглась.
Красенем
в кучерявім
димнім клубі —
за нею
крізь камінь мас!
Сталевий бурав
об землю ламався.
Сиди,
загострюй,
прав, —
і знову
землі атакується маса,
і знову
пощербивсь бурав.
І знову —
ухнем!
І знову —
ура! —
в розколинах кам'яних мас.
Сталевий
зміняв
алмазний бурав,
і знову
ламався алмаз.
І коли
здалось —
справляй надіям тризну,
з-попід Курська
просто в нас
земною
справжньою любов'ю бризнув
далекоглядний
прийдешній час.
Хай
марудять
скептики
в нуднім квилінні:
нині, мов, не взяти
й глибоко лежить.

Коли б
комунізму
жити
лише нині,
ми б
взагалі
перестали жить.
Буде Краще над всі «Лефи»
зранивши
зашкарублість староруську,
музика
в мільйон підйомних кранищів
тьохкає
і цокає у Курську.
І не пнучись
в бурових
на висі,
в ілюстрацію зоологових слів
для школяриків
солов'їська
у своїм
вправляються
нудотнім ремеслі.
Де бульвар
зітхав весною
втомлено,
не таких
коханнів
літія, —
вогнегубі
топкою зітхають домни,
розсипаючись
зірницями лиття.
Річка,
де й качкам
було завузько,
де й до коліна
не було ногам би,
йшла
плотів плотвою
річка Тускар:
курс на Курськ —
еСеРеСеРський Гамбург.

За всякий Нью-Йорк ньюйоркистіш
електричний
роздинамивши розкат,
маяки
промінням просвердлюючої шорсткості
в дев'ятьох морях
сліплять
зір ескадр.
І при кожній топці,
кожнім крані
блискавкам на хвостик
наступив
вивірений курянин
і спрямовує
хабс,
що видерся з цепів.
Чіткі й бистрі
коло машин
ельвісти.
В небесах,
де місяць,
раб письменників розпатланих,
іскри димарів
черпав совком,
з баштової дзиги
— де там Татліну! —
віддавав
сиренами
наказ
завком.
«Слухай!
д2!
3і!
П'ятий ряд важкої індустрії!
7ф!
Причали човнів і шоста верф!»
Зареве сирена
та й замре тонка,
і знов
засвистує
електрика й пара.
«Слухайте!
з 19-го ангара!»

Роззявляють
дахи
нори-двері.
Відразу
в сто
вантажно-пасажирських ліній
відправляються
новісінькі
планери,
розсіявши
в сонці
алюміній.
Роззявляють ширше
вхід
заводи.
У широкий вхід —
авто і паровозів
лави.
З верфей
з верстових
зісковзують на води
кораблі
надводних
і підводних плавань.
І уже
по тундрах,
обігнавши вітрів верески,
паралельними коліями
на парі
два локомотиви —
із швидким
кур'єрський —
в светрах,
в кепках
запускають лопарі.
На селі,
з аеропланів
оглядаючи тисячопілляще,
стадом
в 1000 —
і не багато і не мало —

чабанець,
років семи,
не більше,
управляє
світловим сигналом.
Підраховую,
бульварами
обходячи алеї,
скількох
наслідили
ювілеї?
Пушкін,
Гоголь
з Достоєвським,
Олексій Толстой
в бороді у Льва.
Я не заздрю —
в нас
бульварів вдосталь є всім,
кожному
буде
бульвар.
Може,
буде
Лазарєв
у лепеті липи.
Визначать
в бронзі
і чин, і строк.
Ну, а решту?
Як їх зліпиш?
Тисяч з тридцять
тих курян, —
чоловіків, жінок
Вам
не схрестиш ручки,
не напнеш вам тогу,
ви себе
на втіху нянькам
не дасте...
Ну і слава богу!
А зате —
на бороди з димів,
на тіло з гулів

не зазіхне
ніякий Меркулов.
Хоч троє Андреєвих
тут будуть порпаться,
хоч академіки
стовпищем зберуться всі, —
їм не виліпить
ніколи
ваш червоний корпус,
заводські корпуси.
Не покличуть вас
залізо
кинуть знову,
очі з переду
собі на спину
взять,
повернутись
до кісток
слонових,
до мамонта,
Островського,
назад.
В ваш
сторічний ювілей
не проллють
Сакуліни
промов єлей.
Працював ти,
ти заснув,
то й спи —
ти ж бо місто лиш,
а не Шекспір.
Собінов,
званням передзвеніть-но Южина.
Корпус
ваших монографій та садів
нехай росте.
Курськам
ваші мармури ті
осоружні.
А зате —
на рухливий пам'ятник
кур'єрський,
рукотворний,

не злетять
паскудить
во́рони.
Вас
у опер
або в оперет в антракті
в ювілеї
не розхвалить
язикатий лектор. —
Славу
вашу
розгуркоче трактор,
найпереконливіший електролектор.
«ГИЗ»
не видасть
монографії про вас.
А зате —
розтане диму звив —
та й знову
прізвищ ваших в'язь
вписують
мільйони димарів.
Двері в славу
зроблені завузько,
та хоч які б вони були вузькі,
назавжди
ви ввійдете,
хто в Курську
добував
залізних руд
куски.

1923

ГУКОМ ПОВСТАНЬ,
НА ВІДЛУННЯ ПОМНОЖЕНИМ,
ПРО ЦЕ
ЗМОЖУТЬ
КРАЩЕ РОЗПОВІСТИ,
А Я
ЛИШ ТЕ,
ЩО СЬОГОДНІ МОЖНА,
СКАЖУ
ПРО СПРАВУ 26-ТИ.

I

Нас
більш, як європейців:
на двадцять сто.
Землею —
ми Схід весь охопим.
Та ми —
азіатчина,
ось ми хто.
На горлі
лапа Європи.
В Європі
жінки
чарують враз.
Мужчини
тануть
в компліментних сантиментах.
У них маніжки,
у них газ

і гармати
всіляких міліметрів і сантиметрів.
У них —
машини.
А ми
за крок,
з бою
в пустель
чи в узгір взятий,
платим життям,
проливаємо кров.
Що ми?!
Ми — азіати.
І їхніх рабів,
щоб волі не дать,
пером обклав
закон кігтистий.
У них під законом
і підпис
і печать.
Вони — розумні,
вони — імперіалісти.
У них
закон
віддавна такий:
«заковуй
і споюй до краю!»
Вони культурні,
у них
літаки,
і газ,
і кулі сипаїв [1].

II

Буржуй
шоферу
гукне: «Вези!»
Кров бакинських робітників —
бензин.

[1] Сипаї — солдати-індуси британської колоніальної армії (*прим. ред.*).

Приїхав.
Килим —
павич розсіяний —
йому
зіткали
раби-персіяни.
Буржуй
сідає
за стіл із пальми —
йому
в Багдадах
найкращу зрубали ми.
Йому
каву зварили:
«Випийте,
для вас
на плантаціях
мерли в Єгипті!»
Йому молоко —
такого не видано, —
до краплі
голодну Індію видоєно.
Попив, і підносить
лакей молодецький
сигари
з обдертої
шкіри турецької.
Він ситий.
Він всіх,
від індуса
до грузина,
зробив
тваринами-плазунами,
щоб сяяли
вітрини колоніальних магазинів,
нагромаджуючи
крами на крами.

III

Гроза
розросталась щодня.
Окаті

вікна
палаців
затьмарював жах.
І першим
зі Сходу
на жовтневій барикаді
звівся Азербайджан.
Їх прапор з нами —
рядом борються.
Барабан боротьби
для всіх прогримів
волю
віками пригнічених горців,
волю
нафтопромислових низів.
Сила
мільйонів
повстанням била —
але тих,
що очолити б
масу
взялись,
цих було,
загартованих,
сміливих —
26.
В кавказьких горах,
по закавказьких степах
хто несе
життя трудового
ношу, —
кому
із вас
не знайомий
Степан?
Хто
не знав Альошу?
До голосу їх
робітники
звикли.
Слова́ їх —
мільйонів слова́.

Їх виклик — класові буржуїв виклик,
думка —
          пролетаріату голова.
Буржуазія
          в облозі нижчих.
Маузер революції
          її притиска.
Вперше
      її
          розпухлу п'ятірнищу
так
    затисла
          робітнича рука.

IV

Машина капіталу.
          Запрацювало колесо.
Зрікшись
          жінок і страв,
Тіг Джонсу
          депеші слав Моллесон,
Моллесону
          Тіг Джонс
                    писав.
Як всі їхні справи,
          також і ця
до точки
          з бандитів
                    сколота.
Буржуї
      пустили
            в хід
                до кінця
зрадництво,
          підкуп
                і золото.
Їх заманили брехнею.
          Закон
підтасували
          спритно
                кожному.

Їх вивели ніччю.
Загнали в вагон.
Всім оголосили:
— заложники! —
Спинились
на 207-й версті,
на насип
з площадок скинули.
І сотень гвинтівок
вогонь засвистів —
стріляли в потилицю,
в спину.
— Розмахнися, рука,
душа, розійдись!
Гуляй,
правосуддя наше! —
Вмираючих били,
мов звірі якісь,
шаблями
рубали
на кашу!
Засипали ледь, —
щоб шакали могли
легко розрити
могили, —
пішли
до вагона й сварились,
коли
скривавлений
одяг
ділили.

V

Буржуї,
відзначте
помічника!
(Шакал
допоміг остаточно).
Орден Лева
хай носить
шакал!

На четверо пліч
погончик!
Люльку
кожному в зуби втискай!
Кокарду
над мордою вистав!
Чим не майори?
чим не війська
для імперіалістів?!

VI

Плачеві родинному
в очах не блискать.
Чи до плачу
стиснутому з болю
кулаку?!
Це —
жалоба
не дрібної риски,
вкресленої в карту
буквами —
«Баку».
Не смиренним поглядом Ганді —
інакше,
індуси,
гляньте!
Хай
сьогодні
знову
в корейця
помстою
розпалиться
серце.
Ганчірку
з драконом
зніми і скатай,
бо прапор
повстання
ти зводиш, Китай!
Горе,
зливу куль
неси по праву

по Сахарах,
де ніколи
дощ
не лив.
Весь
трудящий Схід,
сьогодні —
в траур!
Ти
вшановуєш
с в о ї х вождів.

VII

Ніколи,
ніколи
ваша кров не охолоне,
26 —
Джапарідзе і Шаумян!
В пустелях
одвічних
шумлять
колони
червоним
прапором,
вашим ім'ям.
Вчора —
20.
Сьогодні —
100.
Взавтра
мільйоном станем.
Ставайте,
на Сході
чесний хто,
одним
трудовим станом!
Ви
не зникнете
з нашої пам'яті:
у століттях
слава
не розтане.

Пам'ятніші будуть,
ніж камінь пам'ятника,
свист
і вогонь повстання.
Вчора —
20.
Сьогодні —
100.
Взавтра
мільйоном
станем!
Ставай,
на Сході
трудиться
хто,
єдиним
червоним станом!

1924

Російській
Комуністичній Партії
присвячую

ВОЛОДИМИР ІЛЛІЧ ЛЕНІН

Час
    про Леніна
                вже розповідь почать.
Та не через те,
                що горя більш
час   немає,
    тому,
        що вже
                різка печаль
стала болем,
            усвідомленим
                        до краю.
Часе,
    гасла ленінські —
                    розвихри знову їх!
І чи нам текти
                слізливою калюжею?
Ленін
    і сьогодні
                живіший з всіх живих.
Розум наш,
            і сила,
                й зброя дужа.

I

Люди — човники.
                Поки наші
проживем
        довгі
            роки́,

немало різних
брудних
черепашок
начіпляється
нам
на боки.
А потім,
пробивши
бурю шалену,
сядеш,
щоб сонце впритул,
і зчищаєш
водоростей
бороду зелену
і медуз рожеву слизоту.
Я
себе
під Леніним чищу,
щоб плисти
в революцію дальше.
Я боюся
рядків цих тисячі,
як хлопчиськом
боїшся фальшу.
Розсяють німби головою,
я тривожусь,
не закрили щоб
справжній,
людський,
з мудрістю простою,
Ленінський
великий лоб.
Я боюся,
щоб паради
й мавзолеї,
поклонінь
встановлений статут
не втопили б
у нудотному єлеї
Ленінову
простоту.

Я тремчу за нього,
як за власну душу,
щоб не обцукерили
медком
солодкуватим.
Мій мандат — обов'язок,
і я писати мушу
за оцим мандатом.

Вся Москва.
Весь грунт промерзлий
гуду повен.
Біля вогнищ
обморожені
ще з ночі.
Що зробив він?
Звідки він
і хто він?
Защо отака
людині
почесть?
Слово
тягнучи
із пам'яті
за словом,
не скажу я
жодному —
на місце сядь.
Бідну має
світ
майстерню мови!
Де потрібне
слово взять?!
Сім днів
у нас,
дванадцять годин —
і досить.
Прожив
і вмирати час:
смерть
пробачень не просить.
Коли ж тих годин
трохи,

календарна мірка
скупа,
ми говорим —
«епоха»,
ми говорим —
«доба».
Ми
спим
вночі,
вдень
робимо
вчинки.
Воду, як товкачі,
в ступі товчем
щохвилинки.
Коли ж
передбачив на крок
події
в борні шаленій,
ми говорим —
«пророк»,
ми говоримо —
«геній».
Претензії
в нас дрібні,
не лізем,
куди не треба, —
подобаємось
своїй жоні,
і вже
вдоволені з себе.
Коли ж,
духом і тілом один,
суне,
до нас не схожий,
ліпимо —
«царствений чин»,
дивуємось —
«дар божий».
Скажуть так, —
і вийшло
ні розумно, ані тупо.

Мов дими,
повисять
і спливуть слова.
Нічого
не виколупаєш
із таких шкарлупок.
Не відчує їх
рука,
ні голова.
Як же
Леніна
до цих прикласти мірок!
Бачив кожен,
кожен пам'ята,
як,
не зачепившись
об одвірок,
в двері
входила
«доба» ота.
І невже
на Леніна
схоже:
«вождь
ласкою божою»?
Був би
царственим він,
а чи богоданим,
я б себе
у гніві
не беріг.
Я пішов би
вперекір пошанам,
юрбам
став би
впоперек доріг.
Та карбує крок
Дзержинський
біля гроба,
і Чека
могла б
зійти сьогодні
з чат.

Крізь мільйон очей,
і крізь мої
в жалобі,
лиш бурульки сліз,
зморожені,
блищать.
Не нова —
казенна шана
богу.
Ні!
Кривався справжнім болем,
серце,
в день оцей!
Ми ховаємо
найбільш земного
з-між усіх,
що на землі жили,
людей.
Він земний,
але не з тих,
хто оком
у своє впирається
корито.
Осягнувши землю
поглядом широким,
бачив те він,
що часо́м
закрито.
Він, як ви,
як я, —
скажу вам щиро,
лиш
навкруг його очей
якраз
мислі
більш за наше
морщать шкіру
і твердіш
насмішкуваті губи,
ніж у нас.
Не сатрапська твердість,
що тріумфаторською коляскою,

віжки смикнувши,
тебе зім'яти
лізе.
Другові
милішав
він
людською ласкою,
ворогові
був
твердіший
від заліза.
Знав
він слабкості,
відомі з давніх пір,
як і ми,
перемагав він
хворість.
От мені — більярд,
скажімо,
гострить зір,
шахи він любив, —
вождям вони
на користь.
І, від шахів
переходячи
до ворога
натурою,
в люди вивівши
вчорашніх
пішаків,
він їх
робітничою
людською диктатурою
над турою
капіталу становив.
Дороге
йому
і нам
завжди те саме.
Чом же,
стоячи
на віддалі од нього,

за його дихання,
в радісній нестямі,
я б
не пожалів
життя самого?
Та не я лише!
Чи ж я за інших
ліпший?!
Навіть не гукай,
озвись разок —
хто із сіл,
із шкіри,
з шахт
найглибших
не ступне на крок?!
В хитавиці —
мов біди й вина
хильнув чарчинку,—
підсвідомо
від трамваїв
хоронюсь в заметі.
Хто
тепер
оплакав би
мою смертинку
в траурі
безмежної
цієї смерті!
З прапорами йдуть,
і так.
Неначе
кочовою знов
Росія стала.
Чом дрижить,
чому
від горя плаче
наскрізь сходжена
Колонна зала?
Телеграф
захрип
від траурного гуду.

З прапориних вій
сльозою
висне сніг.
Що зробив він?
Хто він?
Звідки буде
цей найлюдяніший
з-між усіх?

Коротке
і по останній день нам
все відоме
життя Ульянова.
Але довге життя
товариша Леніна
треба писать
та описувать заново.
З далі давньої,
років за двісті,
вже про Леніна
надходять
перші вісті.
Чуєте,
як вічність
розкололась —
це залізний
чути у віках
прадіда
Гужонового
голос —
першого паровика?
Капітал
його величність,
некоронований,
невінчаний,
оголошує
перемогу
над селянською
мугирівщиною.
Гброд громадив,
гріб
у торбу,

гарбав
у пуза кас,
а при верстатах
худий,
крутогорбий
став
робітничий клас.
І загрожував уже,
підвівши труби
в небо:
— З нас торуєте
до злота
шлях єдиний.
Ми народим,
прийде
коли-небудь
той каратель,
месник той,
борець,
людина! —
І змішалися
вже
дими й хмари,
мов солдати
у полку
однім.
Небо
вкрилося
подвійним шаром —
хмару
забиває дим.
Крам
росте,
а злидарі — з-під низу.
Директор,
лисий чорт,
клацнув
рахівницею,
буркнув:
«Криза!»
і вивісив слово:
«Рощот».

Ласощі
вкрило
крапками
мушиними,
хліб прогнивав
по зерносховищах,
а в Єлісеєвих
попід вітринами
йшли
безробіття голодні страховища.
У халуп
у тельбухах бурчало,
і дитинячий
глушило схлипик:
— Під роботу
чи гвинтівку —
вільних рук
немало!
Де ти, меснику,
що зло й наругу б
випік? —

Гей,
верблюд,
відкриватель колоній!
Гей,
колони стальних кораблів!
Марш,
в пустелю
ідіть, невгомонні!
Піньте вал,
щоб папером білів!
Починає
чорним лататись
оазисів
віття рясне.
Он,
поміж золотистих
плантацій,
проревів
замордований негр:

— У-у-у-у-у,
у-у-у!
Ніле мій,
Ніле!
Прихлюпни
і вихлюпни
дні почорнілі!
Щоб чорніш
були,
аніж я вві сні,
щоб пожежа
за кров цю була червоніш.
Щоб в усій оцій каві,
враз скипілій,
варились пузаті —
чорні та білі.
Щоб кожне
здобуте
слоняче ікло —
штрикало в м'ясо,
в серце штрикало.
Хоч для правнуків
спливи
і щастя викуй,
наш захиснику,
наш батьку сонцеликий.
Я вмираю, —
бог смертей
мене позбавив сили.
Пам'ятай
закляття це,
Ніле,
мій Ніле! —

В снігах Росії,
в марі Патагонії
час розставив
верстати потогонні.
При Іва́нові
при Вознесенську
вже камінні туші
піднімають
вигуки частушок:

«Гей, заводе, мій заводе,
в жовте мазаний,
час новітнього виводить
Стеньку Разіна».

Онуки
запитають:
— Що таке капіталіст?
Як діти
тепер:
— Що таке
г-о-р-о-д-о-в-и-й?
Пишу
для онуків
на повний зріст
капіталізму
портрет
родовий.
Капіталізм
у літа молоді
був хлопчина
нічого собі,
діловитий:
працював,
як годиться, —
й не боявся тоді
в роботі
маніжку свою
забруднити.
Костюм феодальний
йому тісний!
Ліз —
сьогоднішніх
міг би обставить.
Капіталізм
революціями
своєї весни
розцвів,
підспівуючи
«Марсельєзу» навіть.
Машину
він
задумав і видумав.

В жертву їй —
людей!
Сам він
у всесвіті
видимо-невидимо
робітничих наплодив
дітей.
Він царства
зжував,
набираючись сил,
з коронами
зжер
та з орлами.
Погладшав,
як біблейська корова
чи віл,
облизується.
Язик — парламент.
З часом
послабшала
м'язова сталь,
він пузо нагуляв
і розпух,
і сам незабаром
такісіньким став,
як і його гросбух.
Палац чудесний
примусив вирости.
Художник —
не один! —
по стінах поповзав.
Стеля рококова,
підлога ампіриста,
стінки —
Людовіка XIV
Каторза.
Навколо
з обличчям,
якому годиться

піти й на гузна,
й на лиця,
задолиця
поліція.
Байдужий,
глухий він
до фарб і пісень,
мов у лузі
до квітів
корова.
Етика,
естетика,
безліч інших теревень —
наймички:
служи і — ні слова!
І пекло,
і рай
він у власність дістав —
розпродує
старухам
дірки
від цвяхів
господня хреста
і пера
з хвоста
святого духа.
Нарешті
й себе
переріс уже —
за нього працює
раб.
А він,
жеручи
та сплячи лише,
найбільшим стає
з незграб.
Розпух
і вмостився
в історії на путі,
як в ліжко двоспальне,
в світ.
Його не об'їхати,
не обійти,

Обкладинка першого видання поеми
«Володимир Ілліч Ленін»

і вихід один —
динаміт!

Знаю,
лірик скривиться
гірко,
критик
за лозину —
охопить злість така:
— А де ж душа?
А де ж
лірика?
Риторика ж це!
Сама публіцистика!! —
Капіталізм —
нетендітне слово,
в «соловейкові»
значно більше краси,
та я ще
до нього
звертатимусь знову.
Рядок
агітаторським гаслом знеси!
Про це
і про те
напишу без прикраси, —
та лясам любовним
не місце в бою.
Усю я
тобі,
атакуючий класе,
дзвінку свою
силу співця
віддаю.
Пролетаріат —
для тих
незграбно і вузько,
хто кінець
в комунізмі
вбачає свій.
Для нас же
це слово —
могутня музика,

що може
і мертвих
підводити в бій.

Поверхи
уже
проймає дрож,
клич підвалів
їх трясе також.
— Прорвемося ми
в небес
розкриту синь.
Пройдемо
крізь кам'яний колодязь.
Буде:
з нар цих
робітничий син —
пролетаріатоводець. —
Їм
земної кулі
вже замало,
і руку розпещену
тягне уже
гладка і дебела туша
капіталу,
щоб ухопити
горло чуже.
Іде,
залізом
клацає сила.
— Убивайте!
Затісно буржуям
грубезним! —
Кожне село —
мов братерська могила,
міста́ —
заводи протезні.
Скінчилося.
Столи
приготували чайні.
Пирогом
звитяга на столі.

Слухайте
могил чревовіщання,
кастаньєти костурів!
— Знов
надивитесь на нас
в грозі воєнній
досить.
Не пробачить
час
провину цю страшну.
Він сквитається,
він прийде
й оголосить
вам
і вашинській війні
війну! —
На землі
зростають
сліз озера,
мокне світ
в кривавому потопі.
І хилилися самітні фантазери
над розв'язанням
немислимих утопій.
Об життя
лоби
розбили філантропи.
Чи шляхи мільйонам —
філантропів тропи?
І уже
безсилий
сам капіталіст,
так
його
машина розмахалась, —
лад його
несе,
немов пожовклий лист,
криз
і страйків
карколомний хаос.

В чий гаман
течем ми
золотою лавою?
Нарікати на кого,
з ким верстати путь? —
Клас мільйоноглавий
зір напружує —
себе збагнуть.

Часи
епоху
капіталу
крали,
Прожекторів потьмарюючи
жаркість.
Час
народив
брата Карла —
старший
Ленінів брат, Маркс.
Маркс!
В очах встає
сивина, рамою облямована.
Яке далеке
життя його
від таких малювань!
Людям
видиться
в мармур замурований,
в гіпсі
захололий бородань.
Та коли
революційною тропкою
замірялися
робітники
на перший
крок,
о, якою
неймовірною топкою
запалив Маркс
пломінь
серця і думок!

Ніби сам
в заводі кожнім
стоячи на варті,
кожну працю
розмозолюючи самотужки,
тих, хто грабували
додаткову
вартість,
на гарячому
спіймав,
немов злодюжку.
Де, тремтівши тільцем,
не зводили чола́ свої
вгору
навіть
до пупа
біржовика, —
битись
Маркс
повів
війною класовою
з золотим тельцем,
що виріс
на бика.
Нам здавалось —
в комунізмові затони
тільки
хвиля випадку
закрутить
нас
сама.
Маркс
розкрив
історії закони,
пролетаріат
поставив до керма.
Книги Марксові —
не гранки літер строгі,
не сухі
колонки цифр
чи слів, —

Маркс поставив
робітника
на ноги
і, стрункіш від цифр,
колонами
повів.
Вів
і говорив:
— Борітесь так-то:
діло —
ось коректа
для думок твоїх.
Прийде,
прийде він,
великий практик,
поведе
полями битв,
а не полями книг! —
Жорном думи
мелючи останнє
і рукою
дописуючи
восковою,
бачив
Маркс
зорю
Жовтневого повстання,
стяг
комуни
над червоною Москвою.

Достигали,
стигли дні,
мов дині,
із хлоп'яти
ріс
і виріс
пролетаріат.
Прямовисні
капіталові твердині
розмиває валом,
б'є підряд.

У років
якихось там
на грані
скільки гроз
гуде
при наростанні.
І завершується
повстанням
гніву наростання, —
наростають
революції
за спалахом повстання.
Люто й озвіріло
буржуй
господарив.
Тьєрами розтерзані,
з болем і журбою,
тіні прадідів,
паризьких комунарів,
стогнуть і тепер
паризькою стіною:
— Слухайте, товариші!
Брати, глядіте!
Горе поодинчим!
Вчітеся на нас!
Разом всі плюндруйте!
Партією бийте!
Кулаком
одним
зберіть
робочий клас! —
Скажуть:
«Ми вожді»,
а справді —
човгунами.
За словами
шкуру
вгледіти зумій!
Буде вождь
такий,
що і в дрібницях
з нами —

наче рейка —
рівний,
наче хліб —
простий.
Виром класів,
мов
і вір,
неначе вся
на карбованцях коліс,
земля котилася.
В протиріччях
капітал
їжачився,
ріс,
міцнів —
багнетами в потилиці.
Привид
комунізму
по Європі
блискав, —
то зникав,
то знов
з'являвся на арені.

Саме через все це
в глушині Сімбірська
народивсь
звичайний хлопчик
Ленін.

II

Я знав робітника.
Він був неписьменний
Навіть сіль абетки
не розжував.
Але він чув,
як говорив Ленін,
і він —
все знав.
Я чув
розповідь
селянина-сибірця.

Відняли,
відстояли гвинтівками
і раєм зробили
оселі вчорашні.
Вони не читали
й не чули Леніна,
та це були ленінці
справжні.
Я бачив гори —
на них
і кущ не ріс.
Тільки хмари
упали
на скелясте
тло.
І на сотню верст
у єдиного горця
лахміття
ленінським значком
цвіло.
Скажуть,
про шпильки
турбота
все це.
Кокетуючи,
в одежу їх
заколює дівча.
Та не шпильку вколото —
сорочку палить серце,
сповнене любові
до Ілліча.
Цього
не з'ясуєш
церковними
слов'янськими
крюками,
і не бог
йому
звелів —
обранцем будь!
Кроком людським,
робітничими руками,

головою власною
пройшов він
всю цю путь.

Зверху кинь
на Росію
зір —
розсинілась річками,
немов оно
батогами
бив її
бузувір,
мов нагайками
спину шматовано.
Та синіш
від річок навесні
синяки на Русі
кріпосній.
На Росію
очима
кинь,
і повсюди,
куди не глянь,
у небесну
впинаються синь
рудні,
каторги —
море страждань.
Та від каторг
гіркіша була
по цехах заводських
кабала.
Інші землі
є за видноколом,
більш багаті
і визначні,
та землі
з більш болючим болем
не доводилось
бачить
мені.

Та не кожен
удар
зітреш
зі щоки.
Крик міцнішав:
— Вставайте
за землю і волю ви! —
І беруться
бунтівники-
одиночки
за бомбу
і за рево́львер.
Добре
в царя
загнати обойму!
А що —
як тільки пил
за колесом звиса?!
Підготовником
царевбивства
був спійманий
брат Ульянова,
народоволець
Олександр.
Одного вб'єш,
а другий
вже, як вовк,
ще лютіш
за попередніх
настовбурчивсь.
І Ульянов
Олександр
на шибениці змовк
тисячним із шліссельбуржців.
І в сімнадцять літ,
мов клятву
братній крові,
слово дав йому
Ілліч
своє тверде:
— Брате,
ми тобі
на зміну йти готові,

переможемо,
та шлях нас інший поведе! —
Глянь на пам'ятники —
чи героїв
пізнає народ в них?
Стане гоголем,
а ти
вінком його велич.
Не такий —
щоденний,
робітничий
подвиг
на плече
звалив собі Ілліч.
Він разом
вчить у кузнечній пельці,
як бути,
щоб зросла
платня на п'ятак.
Що робити,
коли
майстер б'ється.
За чай
воювати
з хазяїном як.
А метою ж —
не дрібничка пуста;
переміг —
і дарма ж
не спиняйся
у позі героя.
Соціалізм — мета.
Капіталізм — ворог наш.
Не віник —
гвинтівка зброя.
Він сотні разів
те саме веде,
забиває у вуха
кругом,
а взавтра
руку в руку
вкладе

тим, що зрозуміли,
двом.
Учора — чотири,
сьогодні — чотириста.
Ховаємось,
а завтра
ударим відкрито,
і ці
чотириста
в тисячі виростуть.
Піднімем повстання
трудящих світу.
Ми уже
не нижчі
за травицю,
гнів трудящих
гусне, ніби туча.
Ріже
книг вождевих
блискавиця,
прокламацій
сипле
град кипучий.
Бився
об Леніна
темний клас,
плинув
від нього
просвітлений,
і разом
з класом
і силою мас
міць Іллічева
квітла.
І вже
бувальщиною стає
в ті дні
те,
в чому Ленін
ще юним клявся:

— Ми
не одиночки,
ми —
союз борні
за визволення
робітничого класу. —
Ленінізм
все далі
множить зусилля
вшир
учнями
Іллічевої вивірки.
Кров'ю
вписано
героїзм підпілля
в пил,
в болото
нескінченної Володимирки.
Нині
вихриться
всесвітня куля нами.
Навіть
ми
хоч би й в кремлівських кріслах, —
для скількох
із-за декретів
кайданами
Нерчинськ враз
роздзвонюється
в мислях!
Путь пташину
хочу вам згадати.
За мурами —
трамваїв
електрична рись.
Хто із вас
тюремні
ржаві грати
не розхитував
і не гриз?!
Лоб
розбий об стінку,
непокірний, —

за тобою
змили камеру
і замели.
«Служив ти недовго, та вірно
на благо своєї землі».
У якім заслáнні
Іллічу полюбилась
пісні цієї
траурна сила?

Говорили —
в мужичка
своя дорога,
немудрящий
заведе соціалізм собі
в село.
Ні,
і Русь
від димарів
стає сторога.
Місто
бородою диму обросло.
Не попросять в рай —
заходь спочити, —
через труп буржуазії
комунізму крок.
Ста селянським мільйонам
пролетаріат — учитель.
Ленін —
пролетаріату ватажок.
Понаобіцяє ліберал
або есерик швидко,
до робочих ший
охочий
з-поміж фраз, —
Ленін
фразочки
пообдирає геть
до нитки,
щоб із книг
дворянським голячком
з'явився враз.

I нам
уже
не доладно скроєні
балачки про свободу
і що люди браття, —
ми
в марксовому всеозброєнні
одна
на світі
більшовицька партія.
Америку
перетинаєш
в експреснім купе,
ідеш Чухломою —
тебе
наскрізь
просяває тепер
РКП,
і в дужках
малесеньке «б».
Тепер
на Марсів
полює Пулково,
перебираючи
в небеснім скрині.
Та світові
ця
невеличка буква
в стократ червоніша,
яскравіша
нині.

Звичайним
стає
найважливіше слово, —
стає схожим до шматки,
нічого не вартої.
Я хочу
засяяти змусити знову
найвеличніше слово —
ПАРТІЯ.
Одиниця!
Кому вона і нащо?!

Голос одиниці
тонший від писку.
Хто його почує?
Дружина хіба що!
Та й то —
коли не на базарі,
а близько.
Партія —
це урагану
єдиний гнів,
з голосів спресований,
тонких і непомітних.
Від нього
лопаються
фортеці ворогів,
як ушні перетинки
від громів
динамітних.
Гине людина,
одна — сліпа.
Біда одинакові,
один не воїн, —
кожен дужий
для нього пан,
і навіть кволенькі,
якщо двоє.
А як в партію
скупчились
маленьких верстви, —
здавайся, враже,
ковтай
переляк!
Партія —
рука мільйоноперста,
стиснута
в один
нищівний кулак.
Одинак — дурниця,
ноль без гачка,
одне —
якщо воно
і дуже бідове —

не підніме звичайного
п'ятивершкового дрючка,
тим більше
п'ятиповерхової будови.
Партія —
мільйонів
могутні плечі,
притиснуті
одне до одного
якнайближче.
Партією
в небо зметнем
будови молодечі,
одне одного
підтримавши
і піднісши.
Партія —
хребет робітничого класу.
Партія —
безсмертя нашої справи.
Партія — єдине,
що мене не зрадить.
Сьогодні прикажчик,
а завтра
царства стираю з карти я.
Мозок класу,
справа класу,
сила класу,
слава класу —
ось що таке партія.
Партія і Ленін
близнята-браття, —
чиє для історії
цінніше наймення?
Ми говоримо — Ленін,
а розуміємо —
партія,
ми говоримо —
партія,
а розуміємо —
Ленін.

Ще
горою
короновані глави,
та буржуї
чорніють,
мов граки на ріллі,
а вже
горіння
робітничої лави
по кратеру партії
рветься з землі.
Дев'яте січня.
З Гапоном покінчено.
Падаємо,
скошені в гарматній грозі ми.
Брехні
про ласку про царську
розвінчано
з різнею Мукденською,
з тріском Цусіми.
Досить!
Не віримо
розмовам стороннім!
Стяг
над повсталою
Пресненю
виситься.
Здавалося,
зараз
покінчимо з троном,
а там
розлетиться
й буржуйове крісельце.
Ілліч уже тут.
П'ятий рік він провадить
весь час з робітництвом —
день у день.
Він з ними
на кожній стоїть барикаді —
він рух
усього повстання
веде.

Та звісточка
раптом,
лукава на подив, —
«свобода».
У лацканах
бантики ніжні.
Цар
з маніфестиком
на ганок
виходив.
А після
«свободи»
медового тижня
промови,
банти
і співанки плавні
гарматний рев
покриває басом —
по крові трудящих
рушив у плавання
царів адмірал,
каратель Дубасов.
Плюньмо в обличчя
білякам, що завше
скиглять
про звірства Чека!
Дивіться, як тут,
за лікті зв'язавши,
робітників до смерті
сікли по щоках.
Звіріла реакція.
Шаліли карателі.
А інтелігентики
всюди паскудили.
Замкнулися
в норах
богошукателі, —
ладаном курять
на боже опудало.
Сам заскиглив
товариш Плеханов:
— Скільки-то крові
пущено, братці!

Ваша провина!
Вчинили погано!
Нічого
марно
за зброю братися. —
Ленін
у скиглення це хлипкувате
врізав голос
бадьорий, дзвенючий:
— Ні,
нам до зброї
треба ставати,
але енергійніше
і рішучіш.
Я бачу нові повстання і війни.
Підніметься знов
робітничий клас,
не захист —
а напад постійний
стати повинен
гаслом мас. —
І року цього
кривава згубня,
і рани оці в робітничому стані
здадуться нам
школою
першого ступеня
в майбутній грозі
буревого повстання.
І Ленін
знову
іде в вигнання
і знов нас
готує
в рішучу битву.
Він учить
і сам вбирає знання,
він партію
знову
гуртує розбиту.
Поглянь —
страйкує
за заводом завод,

ще —
й до повстання
зумієш підняться ти.
Та от —
з-між років
підводиться
страшний чотирнадцятий.
Так пишуть —
цигарку
солдат закрутить
та й ну балакати
про походи древні, —
та цю м'ясорубку,
всесвітню й люту,
до якої рівняти
Полтави
чи Плевни?!
Імперіалізм
в повному оголінні —
пузо назовні
і штучні зуби,
і море крові
йому по коліна —
шматує країни
в пожежі згуби.
Круг нього
всі його лизоблюди —
патріоти —
пристосувалися Вови —
пишуть,
вимивши руки,
іуди:
— Воюй,
робітництво,
до останньої крові! —
Земля —
в уламках,
як в брухті старому,
а в ньому
людське
дрантя і рваль.
Посеред усього
божевільного дому

тверезий
піднісся
лише Ціммервальд.
Звідси з друзями
Ленін,
як з вежі,
звівся над світом
і звихрив над —
мислі,
яскравіші
від усякої пожежі,
голос,
гучніший
від усіх канонад.
Звідти —
мільйони
канонадою нині,
стотисячношабельної
кінноти крик,
звідси
проти
і шабе́ль, і стрілянини, —
вилицюватий
і лисий
один чоловік.
— Солдати!
Буржуй вас
і зрадив, і продав,
він шле вас до турків,
за Верден,
на Двіну.
Годі!
Перетворимо
війну народів
на громадянську війну!
Годі
розгромів,
смертей
і руїн:
нації —
не винні
ні в чому вони.

Проти
буржуазії всіх країн
піднімемо
стяг
громадянської війни! —
Думалося:
зразу
гармата-пічка
чмихне вогнем
і гниллю висвище, —
спробуй пошукати
потім чоловічка,
спробуй пригадати
його прізвище.
Горлянками гармат,
що сичать і завивають,
кричать:
— На коліна! —
країни
шалені.
Доскублися,
і жодних переможців
немає, —
один переміг
товариш Ленін!
Імперіалізму сило!
У нас
терпець увірвався
ангельський.
Тебе
повстала
Росія
зломила
від Тавріза
і до Архангельська.
Імперія —
це тобі не курка!
Дзьобастий орел,
двоголові власті.
А ми,
як досмоктаного недокурка,

просто
сплюнули
їх династію.
Величезний,
покритий кривавою ржею,
народ,
голодний та голоштанний,
за Радами піде,
чи буде
буржую
тягати,
як досі,
з вогню каштани?
— Росія у бурі,
у грозах вона́ вся,
народ
ярмо
уже скинув із пліч, —
читав у газетах,
тремтів,
хвилювався
в далекій
Швейцарії
Володимир Ілліч.
Чи з клаптів газетних
прознаєш багато?
На аероплані рвонути б увись,
туди,
повсталим робітникам
помагати, —
одне бажання,
єдина мисль.
Поїхав,
покірний партійній волі,
в вагоні німецькому,
німецька пломба.
О, якби
знав
тоді Гогенцоллерн,
що Ленін —
і в їхню монархію бомба!

Пітерці
все ще
від спільної радості
співали пісень,
цілувались,
мов діти.
Та Невський в стрічках,
у легенькій парадності
уже починав
генеральством
кишіти.
За кроком крок —
і дійдуть
до крапки,
дійдуть
і до поліцейського свисту.
Стали
показувать з пухнастої лапки
гострий кігтик
капіталісти.
Спочатку дрібне —
на зразок малюків.
А потім доросліші —
від шпротів
до кілечки.
А потім Дарданелльський,
в дівоцтві Мілюков,
за ним
пре Михасик —
від трону на стілечки!
Прем'єр —
не влада:
вишивка гладдю!
Це
тобі
не брутальний нарком.
Просто дівчина —
іди та гладь її!
Істерики влаштовує,
співає тенорком.

Ще не
перепало
нам
і росинки
від тих самісіньких
«лютневих свобод»,
а в оборонців
уже лозинки —
«Марш, марш, на фронт,
робочий народ».
І на закінчення
пейзажа вправненького —
гурт,
що зраджувати постійно
звик,
навкруг
сторожáми
есери та Савінкови,
і вченим котом —
меншовик.
І в місто,
що вже
запливало салом,
раптом звідти,
аж з-за Неви,
з Фінляндського вокзалу
по Виборгській
загуркотів броньовик.
І знову
вітер
у свіжій напрузі
революції
шквали
звихрив валами.
Литейний
залили
кепки і блузи:
«Хай живе Ленін!
Ленін із нами!»
— Товариші! —
і над головами
тієї ж миті

Ленін
ведучу руку
виставив. —
— Скиньмо
есдецтва
старезне лахміття!
Геть
владу угодовців
та капіталістів!
Ми —
голос
волі низу,
робітничого низу
усіх країн.
Хай живе
партія, що будує комунізм,
за владу радянську
вперед,
як один! —
Вперше
перед натовпом очманілим,
поряд,
перед тобою,
скрізь,
встало
звичайним
творимим ділом
недосяжне слово —
«соціалізм».
Тут же,
поряд,
у фабричних хащах,
сяючи обрієм,
що для всіх заяснів,
звелася
завтрашня
комуна трудящих —
без пролетаря,
без буржуя,
без рабів і панів.
На мотузки
угодовські,
що нас в'язали,

слова Іллічеві —
ударами сокир.
І промову
спиняли
реву обвали:
«Правильно, Ленін!
Веди,
проводир!»
Дім Кшесинської,
за ногодри́гання
подарований,
нині —
робітнича блу́зня.
Сюди йдуть фабричні
великими здвигами,
тут гартуються
в ленінській кузні.
«Їж ананаси,
рябчиків жуй,
день твій останній
надходить, буржуй».
Дістанемо
тих,
хто в хазяйському кріслі, —
як живете
й жуєте наостанку?
Приміряючись, у липні
помацали звислі
черева
та горлянки.
Буржуйові ікла
вищирились разом:
— Раб збунтувався!
Канчуками,
у кров його! —
І ручку
Керенського
водять наказом—
на мушку Леніна!
І партія
знов
у підпілля іде.

Ілліч на Разліві,
Ілліч у Фінляндії.
Та ні на горищі,
ні в полі —
ніде
не взяти
вождя
озвірілій банді їх.
Леніна не видно,
але придивись:
по тому,
робота іде яка,
відчувається
керуюча
Ленінова
мисль,
почувається
Ленінова
ведуча рука.
Слова Іллічеві
ділом величним
зростають,
упавши
на родючий лан,
і поряд
уже
з плечем робітничим
плечі
мільйонів селян.
І коли
залишилось
на барикади вийти,
тиждень
накреслить
і день рішить,
Ленін
сам
з'явився в Пітер:
— Досить воловодити,
товариші! —
Гніт капіталу,
лють між народами,

інтервенція хижа,
війна і розор її, —
буде! —
здадуться
не більші від родимки
на тілі бабусі —
древньої історії.
І звідти
озирнувшись,
щоб дні ці
узріть,
голову
Леніна
побачиш попервах.
Це
від рабства
десяти тисячоліть
до віків
комуни
осяйний перевал.
Минуть
роки
сьогоднішніх тягот,
літом комуни
зігріє літа, —
побачиш,
як щастя
солодкістю ягід
на квітах
жовтневих
червоно зроста.
І в тих, що читатимуть
стерті — ледь видко —
ленінські
декрети
на зжовклих папірцях,
виступлять
сльози,
виключені з ужитку,
і кров
хвилюванням
заб'ється в серцях.

Коли я
підсумовую
прожите нами
і риюся в днях —
найясніший де,
я завжди згадую
одне й те саме —
двадцять п'ятого,
перший день.
Багнетами
блискає
простір навкольний,
матроси
бомбами
бавляться в кутках.
Від гуду
тремтить
розхвильований
Смольний.
Внизу кулеметники
в патронних стрічках.
— Вас
викликає
товариш Сталін.
Праворуч
третя,
він
там. —
— Товариші,
не зупинятись!
Чому стали?
В броньовики
і на поштамт! —
— Єсть! —
повернувся
і зник
з коридору,
і тільки
на стрічці
у флотського
під лампою
сяйнуло —
«Аврора».

Хто мчав з наказом,
хто клацав затвором ще,
Хто спірне вирішував
в гурті
численнім.
Сюди
з того кінця
коридорища
бочком
пішов
непомітний
Ленін.
З портретів
ще був невідомий
нікому.
І, ним
уже
поведені в битви,
солдати
штовхалися
й крили
при цьому
один одного
гостріше від бритви.
І в цю довгождану,
стальну хуртовину
Ілліч,
неначебто
заспаний трошки,
ступив,
заклавши руки за спину
і очі
втопивши,
заховані в зморшки.
В якогось
кошлатого хлопця
в обмотках
він око несхибне
націлив ураз,
так, ніби
серце
з-під слів вимотував,

так, ніби
душу
тягнув
з-під фраз.
І знав я:
нема
таємниці для нього,
і оком
оцим
напевно виловиться —
і зойк селянський,
і фронту стогін,
і воля нобельця,
і воля путиловця.
Він
в мозку
утримував губерній сотні,
вміщав
міліарди
майбутніх повстанців,
він
світ
за ніч
осягав у турботі,
а вранці —
— Всім!
Всім!
Всім!
— Солдатам
фронтів,
від крові п'яних,
рабам
усякого роду,
в рабство
багатієві проданим —
Влада радам!
Земля селянам!
Мир народам!
Хліб голодним! —
Буржуї
прочитали
— заждіте,
виловимо, —

рачкують на пузиках,
домовляючись
де з ким, —
покажуть, гляди, їм
Духонін з Корніловим,
гляди, надають їм
Гучков з Керенським.

Та фронт
полонило
декретом без бою,
ним села
й міста
залило, мов рікою,
і навіть
в серцях
неписьменних —
сліди.
І їм показали,
не нам із тобою,
які бувають на світі
«гляди».
Переходила,
єднала
вкупу,
в серцях вибухала
думка одна:
«Мир халупам,
палацам війна,
війна,
війна!»
Билися
в кожному заводі й цеху́,
горохом
витрушували з міст,
а вглиб
похід жовтневий,
як віхи на шляху,
залишав
пожарища
дворянських садиб.
Земля —
підстілка під їх батожищами,

і раптом
у торбу її,
як хлібину,
з річками й полями,
з горбами найвищими
підняв
селянин зашкарублий
на спину.
Манжетщик
в пенсне
злобо́ю похаркав,
поповз туди,
де царства іржаві.
Іди — не вертайся!
Ми й куховарку
кожну
вивчимо
керувати
державою!
Жили ми
поки́ що
виробом
ротацій.
В німецьких окопах
вслухалися люди:
— Кінчати пора!
Виходьте брататися! —
І фронт
розповзався
в теплушках
повсюди.
Цю течу
яким
загородите побитом?
Здавалося —
човник наш хилиться,
тоне —
Вільгельм,
за Миколу
острогіший чоботом,
країні Радянській
зітре кордони.

Пішли есери
в плащах незастібаних
ловити лякливих
в своє
словохіття,
безглуздою шпагою
кожен
хотів із них
красиво протнути
залізні
страхіття!
— Ні з місця! —
Ілліч їм,
півникуватим. —
Хай партія
звалить
вантаж
на нас.
Передишку
паскудного Бреста
не втратим.
Програємо — простір,
а виграєм — час. —
Щоб нам
не подохнути
в цю передишку,
щоб знав —
затямлять
удари мої, —
не в муштрі
себе,
а свідомістю вишколи,
шикуйся
в шереги
Червоної Армії.
Історики
з гідрою вирвуть плакати

— чи ця от гідра була,
чи ні? —
А нам довелося
цю гідру
пізнати

в її
натуральній величині.
«В бій ми сміливо йдем,
в бій за радвладу,
і в боротьбі помрем
за це ми радо!»
Денікін іде.
Денікіна викинуть,
притулок зруйнований
знову зведуть.
Тут Врангель уже
на зміну Денікіну.
А скинуть барона —
Колчак уже тут.
Ми жерли кору,
ночівля — де можна,
та йшли,
зореносного війська сини.
і в кожному — Ленін,
він дбає про кожного
на фронті
в тисячі верст довжини.
Одинадцять тисяч
верстов
дугсю
а скільки
уздовж
та впоперек їх!
І жоден будинок
не здається без бою —
за кожним парканом
ворог заліг.
Есер з монархістом
чатують безсонно —
де жалять гадюче,
де рубають з плеча.
Ти знаєш
путь
на завод Міхельсона?
Знайдеш
по крові
із ран Ілліча.

Есер
поціляє
невправно всюди —
другим кінцем
собі ж таки
в лоб.
Та страшніша від бомб
і від куль у груди
облога голоду,
облога хвороб.
Погляньте —
кружляють
над крихтами мушки,
з нас кожен
за них голодніший був, —
простоювали
в чеканні восьмушки
на вулиці
морозній
цілу добу.
Садовіть чи труїть,
— ви це робите марно —
завод — за картоплю,
чи просто — за гичку.
І десятикорпусний
чавуноливарний
пихкав,
виробляючи запальнички.
А у куркулів
і пампушки й сало.
У них розрахунок
простенький:
закопали пшеницю
та в землю сховали
миколаївки і керенки.
Ми знаємо —
голод
воює дошкулисто,
тут затиск потрібний,
не ласка з принадкою,
і Ленін
встає
воювати з куркульством

і продзагонами
і продрозкладкою.
Хіба у час такий
слово
набреде «демократ»
голівці
дурній чи понурій?!
Якщо бити,
то так,
щоб заюшивсь стократ:
ключ перемоги —
в залізній диктатурі.

Ми перемогли,
хоч світить
борт дірою:
машина спинилась,
обшивка —
лахміття.
Клапті шпалер!
Уламки горою!
Залийте, підіть-но!
Змити зумійте!
Де порт?
Маяки
поламались в порту,
хилимось —
щогла січе океан!
Нас перекине —
на правому борту
в сто мільйонів
вантаж селян.
Ворог радіє,
захлинається в слині,
та так
тільки Ленін
умів робить, —
він враз
повернув
кермове управління
раптово
на двадцять румбів убік.

І тиша настала —
аж навіть тисне! —
хліб
на пристань вивозить
степ.
— Купівля —
— продаж —
на вивісках написано,
— неп.
Примружився Ленін:
— В ремонт, поки тихо,
аршинові вчись,
не навчишся, —
біда. —
Ми звикли
до бурі,
а тут, як на лихо,
команду наморену
берег
гойда.
Глибоку
означив Ілліч нам
затоку
і визначив точку
змички-причалу.
І плавно
в мир,
будівництву в доки
Радянських республік
огромина стала.
І Ленін
залізо
чи дерево
не́сти
заходився сам,
щоб лагодить діри.
Кооперативи,
крамниці,
трести,
мов сталь листову,
піднімав
і мірив.

І знову
ми бачимо —
Ленін штурман,
огні на бортах
осявають дорогу.
Тепер
від абордажів і штурму
ми
перейдемо
до трудової облоги.
Ми відійшли
в найзручнішу хвилину.
Хто розіклався, —
тих шторм загребе!
Відступ закінчено!
Вперед без зупину!
Команду на борт,
РКП!
Комуна — століття,
озирнутись не встигнеш —
і непчик —
чи видко його
вдалині ще?
— Ми рушимо
в сто раз повільніш,
але
в мільйон
твердіш і міцніше. —
Під цією
дрібнобуржуазною стихією
ще
коливається
мертвий зиб,
але тихі хмари
дере
веремією
уже
наростання
світової грози.
Ворог
змінює ворога,
що сили виснажив,

та буде —
змінимо
світу лице,
— але це
уже
проробляти корисніше,
ніж
писати про це. —
Тепер,
коли п'єте
і коли їсте,
чи на спільний завод
поспішаємо
в ногу:
пролетаріат —
переможець,
ми знаємо те,
і Ленін —
організатор перемоги.
Від Комінтерну
до копійки
цієї,
гербом
на міді —
на сотні років
рядки
неписаної епопеї
Іллічевих
переможних кроків.
Революцію,
руками підперши,
один не зрушиш —
зігнешся кволий.
Та Ленін
між рівними
був найперший
важелем розуму,
силою волі.
Підводяться країни
у згоді незборній —
рука Іллічева
направила стéрна:

народи —
білий,
кольоровий,
чорний —
стають
під прапор Комінтерну.
Стовпів імперіалізму
непохитні колони —
буржуї
п'яти частин світу,
ввічливо
знімаючи
циліндри й корони,
посилають
Іллічевій республіці
привіти.
Нам не страшне
зусилля
нічиє,
мчимо
вперед
паровозом труда, —
і раптом
стопудова звістка —
з Іллічем
удар.

III

Якби
виставити в музеї
постать заплаканого більшовика,
стовбичили б
в музеї
роззяви біля неї.
Ще б пак —
небачена дивовижа
яка!
П'ятикутні зірки
випікали на наших спинах
панські воєводи.

Живцем,
у землю по голову,
закопували нас банди
Мамонтова.
В печах паровозних
спалювали нас
японці,
рот заливали свинцем та оловом.
— Зречіться! — ревли,
та із
горящих горлянок
лише три слова:
— Хай живе комунізм! —

Крісло за кріслом,
ряд в ряд,
сталь ця
гартована,
гнутись не звична,
в п'ятиповерховий будинок
З'їзду рад
ввалювалася
двадцять другого січня.
Умощувались,
посміхались нестурбовано,
справ вирішували дрібноту
між фраз.
Пора починати!
Забарились чого вони?
Чом президія,
ніби вирубана, порідшала враз?
Чом це
очі
червоніші від ложі?
Що з Калініним?
Тримається лише...
Нещастя?
Яке?
Бути не може!
А що коли з ним?..
Ні!
Та невже?

Стеля знизилась
на залу
лютим вороном.
Похилили голови —
ще більш схиліть!
Люстр вогні
раптово стали чорними,
розпливлися вмить.
Захлинувся
дзвоник, мов закляк.
Переміг себе,
підвівсь Калінін.
Не зжуєш сльози́
з лиця ніяк.
Зрадила.
Блищить
у бороди на клині.
В голові
думок змішався плин.
Кров у скронях,
клекотить у вені:
— Вчора
в шість годин і п'ятдесят хвилин
помер товариш Ленін! —

Рік цей
бачив
більш за сто в віках.
В сум легенд
увійде
мить
остання.
Стогони
з заліза
витис жах.
По більшовиках
пройшло
ридання.
Цей тягар!
Самих себе ж
виволікали волоком.

Розпитать —
коли і як? —
Чому таять!
З вулиць
у завулки
катафалком
плив
Великий театр.
Радість повзе —
ні з місця.
У горя ж —
скажений біг.
Ні сонцю,
ні сяйву не литься! —
все
крізь газетне ситце
чорний
засіяв сніг.
На робітника,
що немало зніс,
вість накинулась.
Вибухом дум.
І неначе
склянку сліз
на струмент перекинув
сум.
І селюк,
що бачив різне,
смерті
в очі
дивитись умів,
тер рукою
обличчя
слізне,
одвертаючись
від бабів.
Люди — кремінь були
та й годі,
прикусилися —
губ
не жаліти.

Ніби діти,
плакали сивобороді,
розсуворились,
мов дідугани,
діти.
Вітер
всій землі
безсонням вив,
і ніяк,
повсталій,
не додумать до кінця,
що труна
в морозяній
кімнаточці Москви
революції
і сина і вітця.
Кінець,
кінець,
кінець.
Кого
запевняти!
Скло —
і під склом оцим...
Це
його
несуть
з Павелецького
містом,
взятим од панства
ним.
Як наскрізна рана,
вулиця безкрая —
так болить
і стогне так.
Тут
кожен камінь
Леніна знає
по тупоту
перших
жовтневих атак.

Тут
все,
що наші прапори
розгорнули,
замислено ним
і наказано ним.
Тут
кожна вежа
Леніна чула,
за ним
пішла б
і в вогонь, і в дим.
Тут
Леніна
знає
трудящий кожен,
серця йому
встелюй гілками ялин.
Він вів нас на бій,
перемогу множив,
і от
пролетар —
володар один.
Тут
кожен орач
ім'я Іллічеве
у серце вписав
любіш, як у святці.
Він зéмлі
віддав їм
в повстання Жовтневе,
що в трунах
дідам закатованим
сняться.
І комунари
з-під площі Красної
шепочуть,
здавалось:
— Коханий і милий!
Живи — і не треба
долі ще кращої —
сто раз вийдем битись
і ляжем в могили! —

Якби
пролунали
слова чудотворця,
що нам
замість нього
вмирати сьогодні, —
і вулиці гребля
навпіл розпореться —
з піснями
вмирати
піднімуться
згодні.
Та чуда нема,
і не вимріять чуда нам.
Єсть Ленін,
труна,
і плечі зігну́ті.
Неси
і карайся
смутком цим людяним —
людиною був він
в усій своїй суті.
Одвіку
не несли
океани наші
таких вантажів,
найдорожчих без краю,
як гроб,
що на спинах
ридань і маршів
червоний,
в Будинок Спілок
пропливає.
Ще в варту
ставали
точно черговані
гвардійці тверді
Іллічевої виправки,
а люди
уже
прожидають, вкарбовані

в усю довжину
і Тверської,
і Дмитровки.
Дочки було
в че́ргу
не вишлеш в сімнадцятім,
по хліб не поставиш —
завтра з'їм!
Та в чергу страшну цю
й холодну
збираться їм
не страшно з дітьми було,
з хворими —
всім.
Село шикувалося
з містом
поряд.
То мужністю туга,
то стогоном видзвонить.
Парадом труда
проходила в горі
земля,
як життя Ілліčевого
підсумок.
Сонце пожовкле,
косе
і лакове,
зійде,
промінням підніжку торкається.
Ніби,
затуркані,
надію оплакувать,
схиляючись в го́рі,
проходять китайці.
Ночі
спливали
на спинах днів,
години мішавши,
плутавши дати.
Так, ніби
не ніч
і не зорі на ній,

а плачуть
над Леніним
негри із Штатів.
Шкварить мороз,
аж все тіло холоне,
а люди
днюють
у тлумі тривожнім.
Навіть
од холоду
бити в долоні
ніхто не зважується —
незручно,
не можна.
Мороз хапає
і тягне,
і тисне,
мов допит влаштовує
нашій любові.
Вдирається в натовп.
І, ніби навмисне,
з людьми
за колони заходить раптово.
Східці ростуть, —
як по рифах повзу.
Та ось
і дихання, і спів
замовкає,
і страшно ступити —
прірва внизу —
чотири східці,
кінця ж їм немає.
Прірва —
від рабства віків незчисленних,
де знають
лиш владного золота гру.
Прірва
і край —
це труна і Ленін,
а далі —
комуна
на весь виднокруг.

Що побачиш?
Чоло його тільки ще.
І Надія Костянтинівна
в тумані
за...
Певне,
в очі без сліз
побачить можна більше,
та мої
туманила
сльоза.
Прапорів
пурпурних
схиляється шовк,
складаючи
шану народну:
«Прощай же, товаришу,
чесно пройшов
ти доблесну путь благородну».
Страшно.
Очі заплющ,
не дивись —
ніби
ідеш
по дротині проводу...
Неначе
на мить
наодинці лишивсь
з єдиною
величезною
правдою.
Щасливий я.
Марші,
дзвінкіш від води,
підхоплюють
тіло моє,
мов пір'їну.
Я знаю —
віднині
і назавжди
в собі
збережу я
оцю хвилину.

Це щастя,
що я в оцій силі —
частина,
що спільні
навіть сльози
у нас.
Не можна
з'єднатись
чистіше
в єдине
з великим чуттям,
що на ймення —
клас!
І знов прапорів
нахиляються
крила,
щоб завтра
піднятися
знову
в бої:
«Самі ми, наш рідний, закрили
орлинії очі твої».
Тільки б не впасти —
до плеча плече,
стяги зчорнені
стоять, немов алея,
на останнє
прощання
з Іллічем
ішли,
затримуючись
біля мавзолея.
Церемоніал іде — за кроком крок.
Промовляли.
Хай собі говорять...
Горе,
що малий
хвилини строк,
не охопиш оком,
хоч і поряд!
Пройдуть,
і вгору
глянуть тільки

на чорний круг,
що з-під снігу
блищить.
Як швидко
стрибають
на Спаській
стрілки!
Останній стрибок до четвірки —
за мить.
Замріть
на хвилину
від такої вісті!
Спинися,
життя, до пори!
Хто молот підняв,
хай застигне на місці.
Земле, лягай,
лежи
і замри!
Величну дорогу закінчено.
Тиша.
Стріляли з гармати,
чи з тисячі нині.
І ця стрілянина,
здавалось,
тихіша
за брязк
мідяків
в жебраковій
торбині.
Розплющую
зір свій убогий
до болю.
Ледь-ледь не замерз я —
стою й не дихну.
І куля земна
в прапориному колі
в уяві
встає
на хвилину одну.
Іде повз труну цю
похилений світ,

і ми
біля неї —
людей делегати,
щоб в бурі повстань
і поем,
і робіт
розмножить
побачене
і оспівати.

Та раптом
іздалеку,
звідти,
з червоного,
до варти,
в мороз,
у глибінь наших душ
чийсь голос:
«Кроком руш!»
Певне, й не треба
такого наказу —
рідше,
твердіше
дихання в рядах,
тіло-тягар
відриваючи
разом,
крок забиваємо
в площу,
мов цвях.
Кожен наш прапор
твердими руками
знов
понад юрбою
звився ввись.
Тупоту повідь,
сила над нами,
ширячись,
вихриться
світові в мисль.
Спільна мисль,
зланцюжена,
з'єднана,

робітництва,
селянства,
солдатів-рубак:
— Важко
буде країні
без Леніна.
Треба замінить його —
ким?
І як? —
Годі
валятись
на перині клоповій!
Товаришу секретарю!
На́ тобі —
от —
просимо,
припиши до осередку еркапового
відразу,
колективно,
увесь завод... —
Вирячивши очі,
буржуй це бачить
і кидає в дрож його
залізний крок.
Чотириста тисяч
від верстату
гарячих —
Леніну
перший
партійний вінок.
— Товаришу секретарю,
бери ручку...
Кажуть — замінимо,
потрібно де...
Старий я —
беріть на зміну внучка,
не відстає —
до комсомолу іде. —
Підшефний флоте,
угору стяг!
В море
пора
підводним кротам,

«По морях,
по морях,
нині тут,
завтра там».
Вище, сонце!
Тобі горіти —
жалоби
розгладиться
тінь густа.
В ногу дорослим
ступають діти —
тра-та-та-та-та,
та-та-та-та.
«Раз,
два,
три!
Піонери ми.
Нам фашистів не лякатись,
на багнет бери!»
Даремно кулак Європи
задрано.
Криєм їх гуркотом.
Не сміти!
Геть!
Стала
найвидатнішим
комуністом-організатором
навіть
сама Ілліча смерть.
Уже
над трубами
руки мільйонів
склались
єдиним,
міцним держаком,
Красної площі
знамено червоне
здіймається
вгору
могутнім ривком.
І кожною зморшкою стяга
малою

Ленін живий
викликає неспинно:
— Пролетарі,
шикуйтеся
до останнього бою!
Раби,
розгинайте
коліна і спини!
Армія пролетарів,
зведися, міцна!
Хай живе радість
революції скорої!
Це —
єдина
велика війна
з усіх,
які знала історія.

1924

ДОБРЕ!

Жовтнева поема

1

Час —
        це річ
                у рухові невпинному —
от були часи —
                кінець
                        з билинними.
Ні билин,
            ні епосів,
                    ні епопей.
Телеграмою
            мчи,
                строфа!
Ти ротом жарким
                припади
                        і попий
із річки,
        що зветься — «Факт».
Це ж бо час так гуде
                    телеграфом гучним,
це правдою
            серце
                гуло.
Це з бійцями
            було
                чи з краєм моїм,

чи
в моєму
серці
було.
Хочу я,
щоб, вчитавшись
в цю книгу, піти,
розставшись
з квартирним добром,
на плечах
кулеметних стрілянь
до мети,
як багнетом,
блиснувши
рядком.
Хай із книги
крізь радість очей
од свідка цього
щасливого
в мускули
натомлені
тече
будівнича
й бунтівлива сила.
Ми нікого цей день
оспівать
не наймем.
Розіпнем
олівець
між рядків,
щоб шелест паперу,
як шелест знамен,
над чолами
років
шелестів. —

2

«Кінчайте війну!
Доволі!
Годі!
В ці
голодні часи —
немає сил.

Брехали:
«народу —
свободу,
вперед
до сяєва
дня...» —
Бридня!
Де
земля
і де
закон,
щоб землю було
до літа
видано? —
Не видно!
Що ж
дають
за лютий,
за роботу,
за те,
що з фронтів не тікаєш
від кулі? —
Дулі.
На шиї
купою
Гучкови,
Родзянки,
міністри, —
важко дихать...
Матері їх лихо!
Влада
до багатих
морду
верне, —
чого
підкорятись їй?!
Бий!!»
Цей лемент
то пошепки,
то громами
сповзав
із керéнської
решета-тюрми.

На села
йшов
дорогами гамір,
в заводах
гнівом шугав між людьми.
Ворожі
партії
кидали кидьком.
— Та що ти
базікалам цим
даси?! —
І віддавали
більшовикам
шеляги,
сили
і голоси.
До самої
мужичої
земляної башки
докочувалась слава, —
лилась,
вістила,
що є
за мужиків
якісь-то
«більшаки»
— у-у-у!
Сила!—

3

Царям
палац
поставив Растреллі.
Царі
жили собі
в цій оселі.
Палац
не думав,
що в його постелі
джигуном
на перині,
царицям довіреній,

розкинеться
якийсь-то
присяжний повірений.
Від орлів,
од влади,
ковдри
й мережки
в голові
присяжного повіреного
бешкет.
Забувши
і класи
і партії,
з промов на промову
він пре.
Очиці
немов
Бонапарта,
захи́сного
кольору
френч.
Слова́ і слова́.
Вогнеслова лава.
Стрекоче
сорокою радісною.
Він сам
упився
своєю славою
п'яніш,
як сорокаградусною.
Слухайте
невгамовані речі,
що їх ад'ютантик
щебече:
«Не раз серцям утіха —
в автомобілі
він їхав.
Дізнавшись,
хто
і котрий, —
юрба
розпрягла мотори!

17/IX

ВЛАДИМИР МАЯКОВСКИЙ

ХОРОШО!

~~25 ОКТЯБРЯ~~

~~1917 Г.~~

октябрьская поэма

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА — 1927 — ЛЕНИНГРАД

Титульна сторінка першого видання поеми «Добре!» з власноручними помітками В. В. Маяковського

Замість
кінської сили
сама
на руках носила!»
В аплодисментнім
плеску
прем'єр
пропливає
над Невським,
і дами,
і діти-пузанчики
кидають
квіти й розанчики.
Як нікуди
знічев'я
подіться,
сам
себе
тоді, з глибоким змістом
призначає —
то військовим,
то юстиції,
то яким-небудь
іще
міністром.
І знов
повертається,
бо вже сказанув,
вершити діла
і вертіти казну.
Підмахує підписи
велично
й повчально.
«Аграрні?
Безладдя?
Загин?
Пошліть
оцей,
як його, —
каральний
загін!

Ленін?
Більшовики?
Заарештуйте й виловіть!
Що?
Не дають?
Без окулярів не чую.
Отож...
про його превосходительство...
Корнілова...
Не можна б
козачків сюди
силу отую?
Їх величність?
Знаю.
Якраз!..
І руку тис.
Нісенітниця якась!
Імператора?
На воду?
На хліб, чорний, наче земля?
До чого тут Рада?
Підписуємо
наказ
в Лондон,
до Георга короля».

Пришитий до історії,
скріплений,
пронумерований,
він —
і Бродським і Рєпіним
мальований.

4

Петербурзькі вікна.
Сивизна густа.
Місто
сном
і спокоєм сковане.
Та —
не спить
мадам Кускова.

Жага
й любов прокинулись в тілі.
Постіль
і мрії
забарвлює схід.
Її
волосся
стружки пожовтілі
примхливо
зліпились —
захоплення слід.
Чого це
дівчина
сохне і в'яне?
Мовчить...
почуття ж
хвилює їй кров.
Її
забавляє
із вусами няня,
відомий бувалець —
Пе Ен Мілюков.
«Не спиться, няню....
Дихать важко...
Відкрий вікно,
хоч одітхну».
— Кускова,
що тобі? —
«Так тяжко...
Поговорім про давнину».
— Про що, Кускова?
Я,
бувало,
ховаю
в пам'яті
чимало
бувальщин давніх,
небилиць —
і про царів
і про цариць.
Я б,
з розумом моїм похилим,

коронувала б
Михаїла,
ніж брать
з династії
чужої... —
Та ти не слухаєш,
либонь?
«Ах, няню,
серце в неспокої,
в грудях пече якийсь огонь.
Я плакать,
я ридать готова...»
— Помилуй, господи,
й спаси...
Чого ти хочеш?
Попроси.
І щоб тобі
на нас
не дутись,
дамо свобод
і конституцій...
Дай,
покроплю
промов водою
пал бунту... —
«Нянечко моя...
Не хвора...
ні...
кохаю я...»
— Дитя моє,
господь з тобою! —
Стареньку
хрестить,
притиска
в мольбі
професорська рука.
— Покинь, Кускова,
в наші роки
любить
даремно
смішно трохи. —

«Кохаю», —
бабка
шепотіла
професору
про почуття.
— Недужа ти,
голубка мила. —
«Облиш мене,
кохаю я».
— Кускова,
нерви, —
лікувати б... —
«Ах, няню,
він
такий оратор...
Ах, няню-няню!
няню! —
Ах!
Його же ж
носять на руках.
А як співа він
про свободу...
Я хочу з ним, —
не з ним,
так в воду».
Бабуся
подушку голубить,
і тільки чути:
«Саша!
Любий!»
Сльозу
змахнув
з лиця свого
й реве вусатий нянь:
— Кого?
Хіба сказати правду важко?! —
«Керéнського...»
— Якого?
Сашку? —
Й від радісного цього слова
обличчя
сяє
в Мілюкова.

Професор
аж схопивсь у щасті:
— Ну, що ж —
вони одної масті!
І за Миколи
і за Саші
ми
збережем прибутки наші. —

Либонь
на берегах Неви
подібних
дам
стрічали й ви?

5

Брязкаючи
довоєнного викову
шпорами,
аксельбантами
обвісивши стан,
займались
(в «Селекті» на Лігoвці)
розмовами
ад'ютант
і Попов — штабс-капітан.
«Пане ад'ютанте,
не заперечуйте,
не дам, —
скажіть-но,
чого чекаєм,
що з нами?
Росію
жиди
продають жидам,
і кадрове
офіцерство
вже під жидами!
Ви, звичайно,
професор,
ліберал,

та козацтву,
будь ласка,
дайте спокій.
Наприклад,
я хотів би добра,
та це...
чорт знає, скільки мороки!
Сьогодні з денщиком:
кричу йому
— Стій!
Наваксуй
черевичину,
щоб бачити рило в ній. —
І звичайно —
по матінці,
а він мене —
по моїй,
по матінці
світлій,
Лизаветі Кирилівні!» —
«Ні,
я не за монархію
з коронами,
з орлами,
та
для соціалізму
не бачу бази я.
Спочатку демократія,
потім
парламент.
Культура потрібна.
А ми —
Азія!
Я навіть —
соціаліст.
Не грабую ж,
однак.
Хіба можна відразу?
Чого б схотів!
Поступово,
потроху,
по вершечку,
отак,

сьогодні,
завтра,
через двадцять років.
А ці?
Од Вільгельма хрести й галуни.
В Берліні
їх
давно завербовано.
Гроші
штабу, —
агенти й шпигуни.
В Хрести б
отих,
що їздять в пломбованих!» —
«Я згоден з цим,
що б не стало,
цієї наволочі
повішано мало». —
«Ленін,
що колотнечу сіє,
на голову
ради міністрів
вибрався?
Що ти?!
З'їхала з глузду, Росіє?
Рицини ковтни!
Видужай!
Виправся!
Та зась!
Козаки в нас
до жартів глухі —
випустим тéльбухи —
і вся
пихá!..»
І все ад'ютант —
ха та хи,
Попов —
хи та ха.
«Проклятими й мертвими
бодай вас
угледів!
Пане ад'ютанте,
дозвольте вухо:

їх
...ревосходительств
...ерал
Каледін,
з Дону,
з нагаєчкою,
прошу понюхать!
Його превосходительство...
Та один хіба він?!
Козацтво кубанське,
Дніпро,
Дон...»
Та все бокалами —
дон і дінь,
та шпорами
дінь і дон.
Капітан
упився, як сова.
Челядь
чайники
безшумно подавала.
А на кінці Ліговки
інші слова
підводились
із підвалів.
«Я,
товариші, —
з військової бюри.
Закінчили засідання —
тільки-тільки.
Ось тобі,
до маузера,
двісті бери,
а це —
сто патронів
до гвинтівки.
Поки
угодовці
замазували роти́,
надходить
козаччина
і самокатчина.

Наказано
пітерцям
іти на фронти,
а сюди
надсилають
з Гатчини.
Вам,
котрі
з Виборгської сторони,
вам
з мосту Литейного,
звідти.
В сутінках,
тонше
дискантової струни,
не кричать,
і, як в шинку,
не шуміти.
Телефон
брати мені, —
не задушим,
так нас задушать.
Я
візьму телефон,
а як ні —
геть з тіла
пролетарську душу.
Сам приїхав,
у пальтишку рванім.
ходить,
ніким не впізнаний.
Сьогодні,
каже,
повставати рано,
а післязавтра —
пізно.
Завтра, отже.
Дамо вже бій ми!
Знатиме
Керенський,
ледар він!

От ми
з царевого ліжка
підіймем
цю
самісіньку
Олександру Федорівну».

6

Мчав,
як завжди,
жовтень
вітрами,
як мчать
при капіталізмі.
За Троїцький
мчали
авто і трами,
звичайні
рейки
визміївши.

Під мостом
Нева-ріка.
По Неві
пливуть кронштадтці...
Від гвинтівок говірка
скоро
Зимньому хитаться.

В скаженому автомобілі,
покришок збувшись,
тихий,
подібний
до впакованої труби,
за Гатчину,
зігнувшись,
тікає бувший. —
«В ріг,
в баранячий!
Збунтувались раби!..»

Бачать зорі —
йде гроза,
Зимній
скорчиться
у кóльці —
бо Мільйонною
з казарм
насуваються кексгольмці.

А в Смольному
в думах
про битву геройську
Ілліч
гримірований
кроки мета,
та перед картою
Антонов з Подвойським
встромляють
прапорці
в місця атак.

Краще
владу
позабудь,
нікуди
тобі
не дíться!
Від усіх
застав
ідуть
в Зимній
червоногвардійці.

Робітники,
матроси,
голота зливаться
стали
під багнетовий блиск, —
на горлі,
на пещенім горлі палаца
неначе
руки сплелись.

Дві тіні стали.
Великі й горбаті.
Зсунулись.
Чоло в чоло.
Палацове
подвір'я
в руки гратів
торс
юрб
взяло.
Хитались
дві
великі тіні
од вітру
і куль швидких,
та кулемети,
немов
хрускотіння,
коли ламати кістки.
Стоять сердиті павловці:
«В політику...
лізуть...
бавляться...
Бочкарьовським
дурепам
куди проти нас?!
Хутчій би
до штурму наказ!»
Але тіні
боролись,
сплутавши лапи, —
і лап
ніхто
не розіймав і не рвав.
Хто мовчанки
винести
не потрапив —
ішов
од страху,
од нервá.
Першим,
тамуючи ляк і крик,

спалахнув
над Петропавловкою
ліхтар,
умовний знак
повстання
— Вперед!
На приступ!
Геть!
На приступ! —
Вдерлись.
Килими!
Золото скарбів!
Кожних сходів
кожен виступ
брали,
переступаючи
через юнкерів.
Кімнати
заливши,
мов хвилями повені,
текли,
зливались
при кожній втраті,
зчинялись
сутички,
полум'ям повні,
за кожним диваном,
у кожній кімнаті.
По цій
анфіладі,
цими просторами,
де знали
монархи
бундючні паради, —
бархатними залами,
розкотистими коридорами
гриміли,
бились
чоботи і приклади.
Якийсь
засоромлений
сучий син,

а над ним
путиловець —
ніжніш од папаші:
«Ти
вкрадений годинник
назад
однеси —
теперечки
речі
всі наші!»
Тупотіння росло,
і тих
тринадцять
згребло,
затуркало,
забило,
затисло.
Забрались
під галстук —
куди їм сховаться? —
Мов лезо
сокири
над ними нависло.
За двісті кроків...
за тридцять...
за двадцять...
Вбігає
юнкер.
Щось крикнув глухо.
Тринадцять зойків:
— Здаватись!
Здаватись! —
А в двері —
бушлати,
шинелі,
кожухи...
І в цій
тишині,
що над боєм звелась,
бас,
мов солоним простором дише:
«Які тут тимчасові?
Злазь!

баб'ячий батальйон
утік.
Пішли з батарей
до одйнадцяти
михайловці чи константиновці....
А Ке́ренський —
сховався,
спробуй
вимани його! —
Козача башка
в думках без кінця.
І рідшали
захисники Зимнього,
як зуб'я
у гребінця.

І довго
тяглось
це мовчання без краю,
мовчання надій
і мовчання відчаю.

А в Зимнім,
в зручних меблях
з оздобою бездарною,
сидять
міністри
в міді блях, —
і пахне
перукарнею.
Їх накази
нікого до дії не змушують —
багнети
кругом ростуть.
Вони
упадуть
переспілою грушею,
як тільки
їх
потрясуть.
Хтось ледве підвівся.
Шепоче з нестями:
— Де Керенський дівся?

— Він?
За козаками. —
І знову мовчки.
Аж присмерком
мова ще:
— Де Прокопович?
— Нема Прокоповича. —
А ген з-за Миколаївського
чавунного моста,
як смерть,
на них
насувається
всіх башт «Аврори»
сталь.
І ось
над коміром
угорі
звелося
лице Коновалова.
Шум,
що здавався
плюскотом рік,
тепер
прибоєм навалював.
Хто довгий такий?..
Дотягнутись зміг!
По кожному
з вікон
удари дрюком.
Це
з тридюймівок своїх
форти Петропавловки
грюкнули.
А зверху —
місто,
як вибухом зоране —
бабахнула
шестидюймівка Аврорина.
І ось
іще
луна ота
не встигла
озватись востаннє, —

Ваш час тимчасом вийшов».
А в Смольному
натовп,
напруживши груди,
вивершав
піснею
вибух повстання.
Уперше
замість щоб
— І це буде... —
чулося
— І це є
наш останній... —
До світанку
зосталось
не більше аршина, —
промені
впали
на город стольний.
Товариш Подвойський
сів у машину,
стомлено кинув:
«Скінчено...
В Смольний».
Затих кулемет.
Він догодив.
Замовкнув
куль
дзвенячий вулик.
Горіли,
мов зорі,
багнетів ряди,
блідли
зорі небес
в караулі.

Мчав,
як завжди,
жовтень
вітрами.
Рейки
по мосту визміївши,

гони
свої
продовжували трами
вже —
при соціалізмі.

7

В такі-от ночі,
в такі-от дні,
серед
таких подій,
на вулицях
хіба що
одні
поет
і лиходій.
Сутінь
на світ
океан нагнав.
Синь.
Над костром —
відблиск бур.
Підводним
човном
пішов до дна
вибухлий
Петербург.
І лише
коли
від палаючих вихорів
хиталась
сутінь бура,
знову згадувалось:
з боків
і з верхів
безперервна буря.
На воду
сутінь
схожа і так, —
бездонні
сині простóри.

А тут
іще
і подоба кита —
туша
«Аврори».
Вогонь
кулеметний
площу постриг.
Набережні —
пусті.
І лише
гороїжаться
костри
в сутінки
густі.
І тут,
де земля
від спеки в'язка,
з ляку,
чи змерзлий стократ,
долоні
тримає
в огню язиках,
гріючи,
солдат.
Солдатові
відблиск
на очі сповзав,
на чубі
проміння
було.
Я пізнав,
здивувався,
сказав:
«Здрастуйте,
Олександре Блок.
Лафа футуристам, —
фрак старовини
розлазиться,
як згнила торба».
Блок подививсь —
горять вогні —
«Дуже добре».

Навкруг
потопала
Росія Блока...
Незнайомки,
північні серпанки
йшли
на дно,
як ідуть
обломки
і консервні
банки.
Вмить
вираз скупий
обличчя змінив
похмуріш,
ніж смерть на весіллі:
«Пишуть...
з села...
в маєтку...
мені...
бібліотеку спалили».
Вдивляються Блок
і Блокова тінь,
немов хтось
на стінці устав...
Неначе
обоє
ждуть на воді
явлення Христа.
Та Блоку
Христос
являтись не став.
У Блока
в очах журба.
Людська,
із піснею,
замість Христа,
із-за рогу
юрба.

— Ставайте!
Ставайте!
Ставайте!

Робітники
і батраки!
Затисніть
і піднімайте
гвинтівку
в залізо руки!
Стяг —
линь!
Труд —
в бій!
Пан —
згинь!
Час —
дій!
За хлібом!
За миром!
За волею!
Бери
у буржуїв
завод!
Бери
у поміщика поле!
Братайся,
воюючий взвод!
Згинь,
пан,
в пень,
в прах.
Пан —
в бран!
Трах!
тах!
Доволі,
доволі,
доволі
покору
нести
на горбах.
Трусись,
капіталу сваволя!

Корони,
дрижіть
на лобах!
Жир
знищ,
страх
плах!
Трах!
тах!
Тах!
тах! —

Ця пісня
до глухих селян доходила,
повторена,
немов
бойові кличі, —
і села вставали,
ішли в походи
й сокири
хрестили,
йдучи.

— Но-
жи-
чком
на
місці чок
лю-
то-
го
по-
міщика.
І
па-
нок
по-
міщичок
ста-
не
за
небіжчика!

Дій-
шло
до пори,
ви-
ходь,
босі,
сокири
гос-
три,
ладнай коси.
Чим
гірша
моя Ніна?!
Па-
ні відразу.
Нум
в хату
піаніно,
грамофон і вазу!
Гей,
під-
ходь-
те, орли!
Годі буть
рабами.
Стрічай в коли,
виряджай
граблями!
Стеньки
з Пугачовим
діло,
розгоряйся полум'ям!
Щоб
маєтки
погоріли,
щоб розчистить поле нам.
Ти півня
під-
пусти!
Піднімай вила!
Ех,
пожежо,
рости,

пожежо
        мила! —
Чорт
    йому
        тепер рідня!
Голови —
        качан мов.
Кулеметів тріскотня
сиплеться з тачанок.
«Ех, яблучко,
        цвіту нóвого.
Бий
    усіх:
        білого
            і червоного».

Вихор цей,
        цей людський гук,
побудову
        і пожежі дим
прибирала
        партія
            до рук,
керувала,
        ставила в ряди.

8

Холод великий.
            Зима здорова.
Та блузи
        прилипли до тіла.
Під блузою комуністи.
                Вантажать дрова:
суботник — велике діло.
Ми не підемо,
            хоча
                піти
можем
        без зайвого слова.
В н а ш і вагони,
            на н а ш і й путі,

вантажимо
наші
дрова.
Можна б
о другій
сказати — «готово», —
та ми —
на пізніш це лишім.
Нашим товаришам
наші дрова
потрібні:
мерзнуть товариші.
Робота важка,
заморить
умить.
Ані копійки —
за неї.
Та ми
працюєм,
неначе ми
творим найвеличнішу епопею.
Ми будем робить,
скільки сили в руках,
щоб життя,
прискоривши поршнів змах,
бігло
в залізному марші
в наших вагонах
по наших степах
в міста
промерзлі
наші.

«Дяденьку,
що ви робите тут,
стільки дядів,
великих, сильних?»
— Що?
Соціалізм:
вільний труд
людей,
що з'єднались вільно.

9

Перед нашою
            республікою
                        стоять багаті.
                                    О, їм це незвично!
І запитань
            найздивованіших
                        лавина:
— Що це
            за нація така
                        «соціалістична»,
і що це за
            «соці-
                  алістична батьківщина»?
«Для ваших захоплень
                        які причини?
З чого радіють?
                  Про що співають?
Які такі
        фрукти-апельсини
з вашого
        більшовицького
                        раю?
Що ви знали,
              крім хліба й води,
голод
      спізнаючи
                  щоденний?
Т а к о ї вітчизни
                  о т а к и й дим
хіба вже
        т а к и й приємний?
За що ви
        йдете,
              як накажуть —
                        «воюй»?
Можна
      під бомби
                йти вільно,
можна
      вмирать
              за землю за с в о ю,

та як же
померти
за спільну?
Приємно
росіянам
з росіянами знатися, —
а в вас
і найменння
«Р о с і я»
тепер нема.
Що це за
батьківщина,
як забуто про нації?
Яка нація у вас?
Комінтернова?
Жінка
та квартира
та рахунок поточний —
оце —
батьківщина,
райський куточок.
Коли б то
ось за таку батьківщину,
розуміли б
завзяття ми
аж до загину».
Слухайте,
національні трутні, —
дні наші й добрі тим,
що многотрудні.
І ця пісня —
піснею буде
наших бід,
перемог,
буднів.

10

Політика
проста,
як хліба крихта.
Розуміють ті,
хто вищирив
ситу пащу,

В. В. Маяковський 1924 р.

що коли
в Росіях
зав'язне кігтик,
вся
буржуазна пташка —
пропаща.
Із «сюрте́ женера́ль»,
з «інте́лліджeнс се́рвіс»,
«дефензи́ви»
і «сигура́нци»
виходить
різна
наволоч, стерво,
шиє
сірі шинелі,
з резервом,
бомби
кладе
в ранці.
Налізли в трюми,
на палубах стеляться
на гроші
вербувального а́гентства.
В Новоросійськ
пливуть із Марселя,
із Дувра
пливуть до Архангельська.
З піснею,
з винами,
ситі, як свині.
Кілями
скопані
води холодні.
Зорять
перископами
човни підводні.
Крейсер огрядний
ронить снаряди.
І
міноносці
з мінами носяться.
Стають
в ряд,

з гарматами
звідти
аж доти,
над-
дредноути.
Різними
газами
пахнучи вадко,
хмари порвавши
пропелером хитро,
з авіаматки
на авіаматку
пе-
ре-
пурхують «гідро».
Послав
капітал
капітанів моторних.
Горло
здавили
військом.
Ткнешся
в Біле,
ткнешся
в Чорне,
в Каспійське,
в Балтійське, —
куди
корабель
не тичеться,
кінець
блуканням:
стоїть
морів владичиця,
бульдожа
Британія.
З усіх кінців
блокади кільце
й гармати
дивляться в лице.
— Червоним не до вподоби?!
Вони
голодні?!

Рибки
наїстеся,
пірнувши
в безодні. —
А кому
на суходолі
грабувать охота,
ті
з кораблів
ішли у піхоту.
— І в морі вам недоля,
і на
суходолі. —
Жар загрібають
руками
чужими,
дим
вітчизни
пускають розсіяно —
виставляють
хлопців обдурених,
а за ними
баронів
і князів недорозстріляних.

Копайте могили,
домовини робіте,
Юденіча
сили
пруть
на Пітер.
В обозах
їдла сунуться,
консерви —
пуд.
Танків
гусениці
на Пітер
пруть.
Од півночі
йде
адмірал Колчак,

сибірський
хліб
затисши в кулак.
Люті до робітників,
до попівен привітні
з ним
ідуть
чехи блакитні.
Траншеї
машинами вибрані,
саперами
Крим
перекопано, —
Врангель
крупнокаліберними
орудує
з Перекопа.
Люблять
полковників
леді сентиментальні.
Полковники
люблять
побалакать у вітальні:
— Я
іду, мовляв
(присьорбуючи віскі),
а на мене
десяток
страхіть
більшовицьких.
Раз — одного,
другого —
ррраз, —
і панну,
як денді,
врятував од образ. —
Леді,
спитайте
брехуна здорового,
як він
Мурманськ
згвалтовував.

Спитайте,
яка
Двіна-ріка —
кров'ю
фарбована,
трупами
вкрита,
з вантажем
рокованим
ішла
в Льодовитий.
Як сміливці купою
розстрілювали разом
одного
комуніста,
та й той зв'язаний.
Як офіцери
його
величності
тікали
од пострілів,
кануючи в вічності.
Як пожежі
над хатами
вогнянопері,
і руки
пещені
біля горл.
Та...
«ітс е лонг уей
ту Тіперері,
ітс е лонг уей
ту гó!»
На першу
республіку
робітників і селян,
блискаючи
пострілами,
сунучи вражий стан,
слали багаті,
і ці
і тії,

армій і флоту
насильство круте...
Будьте ви прóкляті,
прогнилі
королівства та демократії,
зі своїми
підмоченими
«фратерніте́» й «егаліте́»!
Свинцевий
ллється
окріп
на лоб.
Ми одні —
не податись деінде.
«Янкі
дудль
кіп іт об,
янкі дудль денді».
Під гвинтівок
і гармат
голоси розлогі
Москва —
острівцем,
і ми на острівці.
Ми —
голодні,
ми —
убогі,
з Леніним у голові
і з наганом в руці.

11

Летить
життя стихією,
немов
пурга.
Живу
в домах Стахєєва,
тепер
Веєренга.
Звезли,
з гвинтівки бряком,

багатих
і каси.
Тепер тут
всілякі
і люди
і класи.
Узимку
пічку мацають,
Шекспірним томом
топлять.
Зубами
клацають,
бенкет їм —
картопля.
А влітку
слухають асфальт
з копійкою
в вікні:
«Трансваль,
Трансваль,
о краю мій,
ти весь
гориш
в огні!»
Я в цім
каміннім
казані
варюсь,
і це життя,
цей біг, цей бій,
цей сон,
ці дні —
в будинках
до пуття
одбились
відсвітом
доби,
грозою
не потьмареним, —
так на трамваях
тінь юрби
буває
віддзеркалена.

Стріляють —
лізь ховаться,
спокійно —
гляньте,
братця,
і знову
у вікні;
так
в човнику-кімнатці
я плив
три тищі днів.

12

Навкруг Головпалива
спекулянти
купою.
Обіймуть,
зацілують,
вб'ють за руб.
Секретарки
відповідальні
валянками тупають.
За хлібними
картками
стоять лісоруби.
Багато
діла,
мало
горя їм:
фунт
— цілий! —
перша категорія.
Рубають,
липовий
чай
їм не прикрий.
— Ми
не Філіппови,
ми —
звикли.

Буде
вечеря,
буде
куліш, —
білих би
ось
одігнати од брами.
Їсти схотілося,
пояс —
тісніш,
і на фронт,
гвинтівку
стисши руками. —
А
мимо —
незамінимий.
Б'є
каблуком,
іде за пайком, —
правління
видало
урюк
і повидло.
В багатих —
інші умови ще, —
їдять
у Зунделовича.
Ні борщів,
ні каш, —
біфштекс
з бульйоном,
хліб
ваш,
півтора мільйона.
Вченим,
крім хліба,
фосфор
потрібен,
масло
на блюдці.
Та,
хто його знає, —
єсть революція,

масла ж
немає.
Ученим —
зручно.
Вилікують,
виучать, —
мандат, власноручний,
Анатолія Васильїча.
Хлібом
та м'ясцем
взяти
дар з кого?
Комісар —
зирк бігцем
мандат Луначарського.
«Так...
цукор...
так...
жирок вам.
Дров...
березових...
щоб гріли як влітку...
І шубу
широкого
вжитку.
Ви,
товаришу,
скажіть мені:
як хочете —
шапку,
берете чи ні?
Що не
прохожий, —
з примхами кожен!
Беріть
на остачу
ногу
конячу!»

Хутро
на бік,
мов баба-яга,

добро
поволік
на трьох ногах.

13

Дванадцять аршинів —
оселя моя.
Четверо
щоденно —
Ліля,
Ося,
я
і собака
Щеник.
Гринджоли й шапку
взяв
нагально, —
далекий шлях прослався.
— Куди ідеш?
— До вбиральні
іду,
на Ярославський. —
Мов парус,
шуба
нависý,
гальмує крок
пола мені.
Поліно
в саночках везу,
узяв
паркан поламаний.
Поліно —
опукле,
твердіше від каменя.
Немов
опухле
коліно
титанове.
Колоду
приніс бігцем.

Піт
заливає лице.
Часу
не гаю,
ножиком стругаю.
Ніж —
іржа.
Ріжу.
Радість.
В голові
жар
піднімає градус.
Зацвітає сад,
травень,
луг,
ранок, —
це ж бо
тягнеться чад
з-під чорних каглянок.
Чотири бурульки
згорнулись,
заснули.
Приходять
люди,
ходять,
будять.
Кажуть тривожно —
так вчадіти
можна.
Замети
у вікно
зорять:
чи не замерзли ми?
Морози
в ніч
ідуть, скриплять
снігами-чобітьми.
Небосхил
похиливсь
на кімнату мою,
захід
морем
його обліг.

На південь,
крізь
мо́ря
рожеву
течію —
хмари-кораблі.
Пливуть,
де смерко́ва
рум'яниться гладь, —
березові
дрова
отам
горять.
Я
в теплих країнах
блукав було.
Та лиш
серед цих-от днин
коштовним
стало
мені
тепло —
кохань,
дружб
і родин.
Тільки лежачи
в таку ось о́желедь,
зубами
вкупі
проляскавши,
збагнеш:
людям не можна жаліть
ні укривала,
ні ласки.
Землю,
де вітер солодкий
простерсь,
кинеш і мчиш віддалік, —
а землю,
укупі
з якою мерз,
не розлюбити повік.

11

Сховала
зима та,
важка й нешвидка,
всіх,
хто навіки
поліг.
Де тут словам!
І в цих рядках
про волзький
біль —
я не зміг.
Я беру
з-поміж днів
тільки дні,
що з тисяччю
днів
у рідні.
Із сірої
смуги
сутих днин,
їх гнали
роки-
водники, —
не з дуже
ситих вони,
не з дуже
голодненьких.
Коли
я
щось написав,
слова
на папір
лягли мої, —
тому вина
в очах-небесах,
очах
моєї
любимої.
Круглі
та карі,
гарячі,
ярі.

Телефон
сказився, бризнув —
в вухо
бризк окропу:
карі
ті очища
стиснув
голоду
опух.
Лікар наплів —
щоб дивились
очі,
треба б
у теплі,
та зéлені
досхóчу.
Не додому,
не на суп,
а до люби
в гості
дві
морковинки
несу
за зелений хвостик.
Я
не раз дарував
цукерки і квіти,
та над всі подарунки
згадую
знов
моркву оцю,
найдорожчу в світі,
і пів-
поліна
березових дров.
Мокрі,
маленькі
під пахвою
дровинки,
такі
тоненькі,
як ті бровинки.
Опухло личко.

Очка —
невеличкі.
Ласка
і листочки
врятували очка.
Більші
за блюдця,
дивляться
революцію.

Мені
легше, ніж всім, —
я
щоднини
сиджу
і їм
шматок
конини.
Скрип —
двері,
плаче.
Сестра,
неначе.
— Здрастуй, Володимире! —
— Здрастуй, Олю! —
— Новий рік ітиме,
чи немає
солі? —
Ділю,
в долонях зважую
грудку,
дістати важко як!
Перемагаючи
сніг
і страх,
іде сестра,
бреде сестра,
— а холод
руки тисне —
солить
картоплю прісну.
Мороз
в плече

іде
й пече.
Проймає
хутко —
віддай
грудку.
Прийшла,
а сіль не зсипле,
бо сіль
між пальці влипла.
В сусідів
так:
«Іди,
жона,
продай
піджак,
купи
пшона».
Вікно, —
метелиця,
падає
сніг,
тихо
стелеться
сніг
до ніг.
Біла
іскриться
скеля
столиці.
При скелі
закляк
лісів
кістяк.
І ось
з-за лісу
на небо сизе
сонце,
як воша,
лізе.

Грудневого
світанку
мла
морозна
стає
над Москвою,
мов гарячка тифозна.
Пішли
хмари
в країни-
скнари.
За хмарою
берегом
лежить Америка.
Смакує
страву —
какао,
каву.
В лице вам,
товстіше,
ніж випестив кнур,
кругліше
ресторанних блюд,
з убогої
нашої
землі
гукну:
— Я
землю
оцю
люблю! —
Можна
забути,
як пузо
від страв
зростало,
як жиром набряк,
та землю,
з якою
голодував, —
не можна
забути
ніяк!

15

Під вухом
самим
сходи
східців на двісті.
Хвилини
приводять
по сходах
вісті.
Дні прийшли,
упали:
— Дожили,
от вам, —
нема
палив
черевам
заводовим.
Врізався
в небо
тужливий мотив,
і димаря не видно,
де там! —
локомотив
стоїть
заметом.
Одягши
валянки
старі й залатані,
з воріт,
залізом кованих,
знову
йшли усі
із лопатами,
всі,
хто мобілізований.
Вийшли
за ліс,
разом
взялись.
Не питай:
я чи ти,
одкопай
і вичисти.

І поїзд
мчить
без впину
за снігову
скатертину.
Слабне
тіло
без питва,
без їж.
Для ношів скріпили
руки міцніш.
Тепер
заспівуй,
і додому можна,—
несучи кожного
з п'ятьох обморожених.

Сьогодні
на брудних і тьмяних
сходах
нишпорили
обивательські
чутки-свині:
— Денікін
до самої
до тульської
підходить,
до порохової
серцевини. —
Взулись обивателі,
чути часто
шепотоголосі
кухарчині хори:
— Пуди непочаті!..
буде
крупчаста...
ручаї-чаї,
сухарі,
цукри.
Бли-и-и-зько біленькі,
бережи керенки! —

Та місто
прокинулось,
в плакати кадроване —
це
партія кликала:
«Пролетарю, на коня!»
І червоні
на південь
летять
ескадрони
Мамонтова
наздоганять.
Сьогодні
день
поквапливо вбіг,
тишу
роздер
крик,
простреленою
легенею
хрипучи, ліг,
тілом
кривавим
поник.
Кров
по східцях
додолу стікала,
порох
темнішав од плям,
і знову
додолу
капала
помалу
із-під кулі
Каплан.
Четверолапі
новин шукали,
зойк
ішов,
наче вили шакали.
Салоп
говорить
до чуйки,

чуйка
до салопа:
— Засовались
довгоносі щуки!
Швидко
всіх
злопають! —
А потім
витріщали
очі-тарілини
в довгу прізвищ
і званнів тропу.
Вітер
здирає
списки розстріляних,
рве,
закручує
й пускає в трубу.
Лапа
класу
на хижаку лежить, —
лубянська
лапа
Чека.
— Замріть, вороги!
Одійди, хто чужий!
Обивателю!
Воля класу
така!
Мільйонний
клас
за Ілліча ставав
проти
білого
страхіття з іклами,
і в Леніна,
лікуючи,
вливав
цю волю,
що була найліпшими ліками.

Ховались
обивателі
за кухні,
за онучаток.
— Нас не чіпайте —
ми курчата.
Малі, невмілі,
ждемо годівлі.
Закрийте
вашу пащу,
час!
Ми обивателі,
нас обувайте ви,
і ми уже
цілком
за вас. —
А вранці
небо, —
дзвóни дзвіниць!
Сьогоднішня
правда
над світом пливе.
Лунає роздзвін
і сонця, і птиць:
живе,
живе,
живе,
живе!
І знову
плетиво
днів заводне
збігалось
і просило:
— Ходім
за нами —
«іще
одне
зусилля».
Від бою до праці,
від праці
до атак, —

зазнавши голоду,
холоду,
мук,
тримали
здобуте,
та так,
що кров
виступала з рук.
Я бачив
місця,
де інжиру й слив
дари біля рота
мого
росли, —
їм інше
ставлення
визначив.
А землю,
яку
завоював
і напівживу
виняньчив,
де з кулею,
з гвинтівкою
щоденне буття,
де з масами
злитий ущерть, —
з такою
землею
підеш
на життя
на працю,
на свято
й на смерть!

16

Мені
розповів
тихенький еврей,
Павло Ілліч Лавут:

«Тільки-но
вийшов я
із дверей,
бачу —
вони пливуть...»
Біжать
по Севастополю
туди, де пароплави.
За день утечі
зопалу
чобіт на рік порвали.
На рейді
транспорти
й транспортини,
лайки,
крики,
бій,
метушня, —
біжать
добровольці,
задерши штанини, —
чиста публіка
і солдатня.
У кого —
канарка,
у кого —
роялина,
хто з шафою,
хто
з тюком.
Кадети, —
які вже
люди лояльні, —
штовхались ліктями,
крили матюком.
Забули пристойність,
кинули моду,
хто —
без спідниці,
хто —
босака.

Б'є
мужчина
даму
в морду,
солдат
полковника
скидає з містка.
Наші насідали,
крили по трапах,
кашею
вантажилась
остання з машин.
Хряснувши
дверима,
сухий, мов рапорт,
із штабу
спорожнілого
вийшов він.
Високий
рангом,
гострий,
мов з жесті,
ішов
Врангель
в чорній черкесці.
В місті невесело.
На молу —
голо.
Човен
шестивесельний
стоїть
біля молу.
І над білим тліном,
мов од кулі падаючи,
на обидва
коліна
впав головнокомандувач.
Тричі
землю
поцілувавши,
тричі
місто
перехрестив.

Під кулями
скочив у човен...
— Ваше
превосходительство,
гребти? —
— Гребти! —
Забрали весла.
Мотор заторкав.
Пішла
весело
до «Алмазу»
моторка.
Кулею
пролетіла
яхта під штандартом.
А в транспортах-калошинах
далеко
десь
тяглись
одірвані
од ріллі й верстатів,
узлів
півтораста
накручуючи за день.
Од вітчизни
в лапи турецькій поліції,
в Дарданелли вузькі,
в стамбульські ями,
пливли
завтрашні галліполійці,
пливли
вчорашні росіяни.
Попе-
реду
година на годині.
Кожного
бійся,
на кому каска.
Будеш
доїти
корів в Аргентіні,

будеш вмирати
в джунглях африканських.
Хвилі
чужі
хитали транспорти,
стяги
з півмісяцем
кидались в очі,
і з транспортів
за яхтою
гналося:
«Гаспиди,
тікають,
скарбів накравши досхóчу».
Вже
екіпажам
оберігатись
кулі
сліпої
треба.
Два
міноносці-американці
на рейді
диміли
до неба.
Адмірал
трубу за мол
навів,
де гір у пострілах
край:
— Ол
райт. —
І пішли
в хвості, замикаючи відступ, —
курс на Босфор,
гармати на місто.
Духовки сонця
пашать
жарою.
Повітря
квітки розсиропили.

Наші
з піснею
йдуть з Джанкоя,
сипляться
з Сімферополя.
Перекриває
куль перебір,
прапорами
бій
обвіва,
з червоними
разом
спускаючись з гір,
пісня
бойова.
Не гнулась,
коли
кулеметом кришило,
дивилась
хоробро
смерті в лице:
«І з нами
Ворошилов,
наш червоний офіцер».
Слухають
гармати,
відьми казкові,
у-
ті-
каючи
в усі гвинти тепер,
як сиплеться
з гір
— «ми вмерти готові
за Ес Ер Ес Ер!» —
Начштабу
морщить
лоб.
Пальці
корявої руки
букви гнуть, —
не йдуть гуртом:

«Врангеля
од-
ки-
нуто
в море.
Полонених нема».
Скінчилась
і телеграма
і війна
сама.
Згадали —
недооране
в кого під селом,
у кого
доменні
печі та зорі.
І пішли,
витираючи піт рукавом,
розставивши
на вишках
дозори.

17

Не примусять
ані обов'язок,
ані пісні
хвалить все,
що робимо ми.
Я
півбатьківщини геть би зніс,
а пів —
відбудував би й помив.
Я з тими,
хто на будівлю
стає
в суцільній
гарячці
буднів.

Вітчизну
славлю,
яка уже є,
а тричі —
яка іще буде.
Я велич люблю
наших планів-ідей,
розмаху
саженні кроки.
Радію я
маршу,
з яким ідем
у працю
і в битви рокіт.
Я бачу —
де сміття сьогодні і бруд,
де тільки земля простá, —
на сажень бачу,
з-під неї
тут
комуни
будівля
зроста.
І меркне
довір'я
до природних дарів
з мізерним
пудом сінця,
і звертаються
до тракторів
селян
зашкарублі серця.
І плани,
що раніш
на станціях лобів
тримали
злиденності гальма,
сьогодні
зростають
з осяяних днів,

їх
  одягаємо
            в сталь ми.
І я,
   як людства прекрасну весну,
народжену
            в праці, в бою,
вславляю
          мою батьківщину ясну,
республіку мою!

18

На дев'ять
            жовтнів і травнів
                                сюди,
як в стяги
            червоні
                     прикрашено місто,
носив
      своє серце,
                  у марші ходив,
спокійний,
           веселий,
                    гордий,
                          врочистий.
Сюди,
      під траур
                і плеск чорностяжий, —
поки
     з убитого
               крові ручай —
збентежений
            біг я
                  на постріли вражі,
мовчати
        й хмурніти,
                    ревти
                          і кричать.
Я
 тут
     в барабанах
                 бував найгучніших

і в мертвому
холоді
сліз та крижин,
а ще частіше —
просто
один.
Солдати веж
підвелися сторожею,
звели
гостроверхі
шоломи свої, —
і, в куполі
злість затаївши
ворожу,
лукавлять
церкви,
мов ченці-крутії.
Ніч —
і рушив з місця
місяць.
Він
іде
звідкись звідти...
Звідти,
де ЦВК і Раднарком,
Кремля шматок
сяйвом одмітив,
через зубці перелазить
притьмом
Вповзає на рівний
валун,
на секунду
схиляє
голову,
і знов
голова-лунь
мчить
із каменя
голого.
Місце лобне —
для голів
ворохобних.

І місячним
полум'ям
покраплена,
площа
в сяєві,
мов дниною
ясною...
Стіна —
і жінка з прапором
схилилась
над тими,
хто ліг під стіною.
Обілляв
каміння
місячний нікель,
багнетне вістря
несхитне
і зле,
і,
мов накопичені книги великі, —
його
мавзолей.
Та в двері
оці
ніяка печаль
не втягне
мене,
не зламає плеча,
душі
не присплю
мертвизною, —
він б'ється,
як бився
в серцях
і в очах,
живою
людською весною.
Та не пускають
могили
й стіна,
й мене зупиняють імена.

З тим ось
недавно
пліч-о-пліч ішов.
Сміявся.
Ще чую оклик...
І падає
Войков,
стікає кров, —
і кров'ю
газета намокла.
За ним
переді мною
на мить у прóстір,
така,
яку знаєм
з портретів різних, —
в пом'ятій шинелі,
з борідкою гострою,
пройшла
людина,
жилава й залізна.
Юнакові,
що не знає ще
до пуття,
взяти
приклад
і чин з кого, —
скажу,
не вагаючись:
— Роби життя
з товариша
Дзержинського. —
Хто кістьми,
хто попелом
під стіну важку
лягли...
А то
зник і попелу слід.
Од праці,
від каторги
й від куль,

і ніхто
майже —
від довгих літ.
І здається мені,—
у могилах червоних
товаришів
мучить
тривога невпинна.
Кістками іде,
по попелах гонить,
виходить
у світ
по квітках
і рослинах.
І трави
з квітками шепочуть стурбовано:
— Скажіте —
ви тут?
Скажіть? —
витривàлі?
Чи йдуть вперед?
Не спинились? —
Скажіте.
Збудує
комуну
із світла і сталі
республік
ваших
сьогоднішній житель? —
— Товариші, спіть спокійно...
Ваша
підліток-країна
з року
на рік
буревійно
кріпне,
зростає
і лине.—
І знову
шерхіт
в попільній вазі,

лепечуть
вінків стрічки
в тишині:
— А в їхніх
чорних
Європах та Азіях
боягузтво,
дрімота й кайдани?
— Ні!
В світі
насильства і тліні,
тюрем,
де зашморги в'ють,
ваші
великі тіні
ходять,
будять,
ведуть.
— А вас
не скорила
всевладна рутина?
Чиновність
в мозках
павутиння
не звила?
Скажіте нам —
ціла?
Скажіть нам —
єдина?
Готова
до бою
партійна сила?
— Спіть...
Безтурботно спіть, друзі...
Спокій ваш
хто відбере?
Станем,
серця у напрузі,
з першим
наказом:
«Вперед!»

19

Скрізь до пуття
поблукав
я
за обрій, —
і добре життя,
і жити добре.
А в нашій бучі,
бойовій, кипучій, —
над усе лучче.
В'ється
вулиця-змія.
Будинки
вздовж змії.
Вулиця —
моя.
Будинки —
мої.
Розкривши
вітрини,
стоять
магазини.
У вікнах
продукти:
вина,
фрукти.
Від мух
серпанки.
Сири
не засиджені.
Лампи,
фіранки.
«Ціни
знижені».
Стала
оперяться
моя
кооперація.
Кріпнуть
до́бра.
Дуже добре.

Грудьми
до вітринних
книжкових груд.
Прізвище
моє
в поетичній рубриці.
Радію я —
оце
мій труд
вливається
в труд
моїй республіці.
Пил
збили
шини губаті, —
в моїм
автомобілі
мої
депутати.
В червону будову
на раду-розмову.
Сидіть,
веселі, раді,
в моїй
московській раді.
Рожеві лиця.
Красивий
жест.
Моя
міліція
мене
стереже.
Жезлом
покаже, —
іди
хоробро.
Піду,
а як же? —
Дуже добре.
Небо
видноколом.
Світлий
обрис.

Не було
ніколи
отак
добре!
Хмар
болото
перепливли пілоти.
Це
пілоти мої.
Став я,
очі вперши.
Всиплять,
як підуть в бої,
по число
по перше.
В газету
очі:
за віденців радість.
Буржуям
досхóчу
надають
по заду.
Палять
суд.
Зер
гут!
Іде
пожар,
помсти óбраз.
Прокурори
дрижать.
Як добре!
Рябить
передовиця —
лякати пробують.
Щоб їм подавиться!
Загрози?
Добре.
Полки
у путь —
бачу я — йдуть.
Барабану
в боки

б'ють
війська.
Широкі
кроки,
постава
струнка.
Гарматники,
дозорці, —
ідуть
червонозорці.
Пристосував
до маршу
такт ноги:
во-
ро-
ги
ваші —
мої
во-
ро-
ги.
Лізуть?
Добре.
Зламаємо
горб їм.
Димовий
дих
тяг
аж до хмар таки.
Пих-дих,
пих-
тять
мої фабрики.
Паши,
машино
з криці, —
повік щоб
не змовкла, —
побільше
ситцю
моїм
комсомолкам.

Вітер
подув
у сусіднім саду.
Па-
хо-
щів
до́бір.
Як
доб-
ре!
За містом —
поля.
В полях отих —
села.
Там —
сила селян,
бородатих,
веселих.
Сидять
хитрозорі,
і кожен —
хитріш:
землю пооре,
напише
вірш.
Що не хутір, —
знайома путь, —
тут, щодоби,
сіють,
печуть
мені
хліби.
Доять,
важать,
ловлять рибку.
Республіка наша
будується
швидко.
Інші
країни
літні.
Історія —
паща гроба.

А моя —
підліток
спритний, —
твори,
вигадуй,
пробуй!
Радість пре.
Попросіть-но —
дай нам?!
Життя прекрасне
і
надзвичайне.
Літ до ста
рости
нам
без старості.
Літ за сто
рости
в нас бадьорості.
Славте,
молот і спів,
землю молодощів.

1927

НА ВЕСЬ ГОЛОС

Перший вступ у поему

Глибокошановні
товариші нащадки!
Риючи
сьогоднішнє
багно кам'яне,
наших рóків вивчаючи спадки,
ви, можливо,
пригадаєте
й мене.
І, можливо, скаже
ваш учений,
криючи ерудицією
запитань рій,
що жив-от такий
співець вареної
і лютий ворог воді сирій.
Професоре,
скиньте окуляри-велосипед!
Я сам опишу вам
свій час
і себе.
Я,
асенізатор
і водоніс,
мобілізований
революції зливою,
пішов на фронт
від панських садівництв

поезії —
баби примхливої.
Посадила грядку мило,
дочка,
дачка,
водь
і гладь.
«Сама грядку садовила,
сама буду поливать».
З лійки ллють рядками деякі,
інші кроплять,
мов дощем, —
кудерявенькі Митрейки,
мудруватенькі Кудрейки —
скільки їх, до чорта, ще!
Їм немає карантину, —
мандолінять з-попід стін:
«тара-тіна, тара-тіна,
т-ін-н...»
Невигідна честь,
щоб з таких туберoз
мої монументи красивились
по скверах,
де харкає туберкульоз,
де ходять повії
та сифіліс.
Нав'яз
і мені
агітпроп —
хоч кричи, —
на вас би
й мені
романси
строчить —
приємні вони
і корисні.
Та я
себе
гамував,
стаючи
на горло
власної
пісні.

Слухайте,
товариші нащадки,
агітатора,
провідця,
горлая.
Заглушивши
поетичну патоку,
перейду
через ліричну кладку
і живим,
живий,
промовлю я.
Прийду до вас
в комуністичну далину,
але
не як єсеніно-пісенний витязь.
Своїм рядком
через віки сягну,
щоб над поетами
та урядами звитись.
Мій дійде вірш,
та дійде він не так,—
не як стріла
в амурно-лірнім полюванні,
не як іде до нумізмата
витертий п'ятак,
та не як зір промінчики останні.
Мій вірш трудом
протне літа,
і він
ввійде
вагомо,
грубо,
незборимо,
як увійшов
в наш побут
водогін,
споруджений
іще рабами Рима.
В курганах книг,
де вірші мають схов,
рядків залізка іноді знаходячи,

обмацуйте ви їх
з пошаною,
немов
разючу зброю
давнього прародича.
Не звик
я
словом
пестити
дівчат;
на вушка, виплекані
у колечках кучерят,
напівпохабщині
рум'янцю не нагонити.
Парадом ставлячи
мої томи у ряд,
іду я
по римованому фронту.
Застигли вірші,
як свинець важкі,
готові і на смерть
і на безсмертну славу.
Націлились
поем роззявлені книжки
і жерла назв
злили в єдину лаву.
Улюбленої в мене
зброї
рать,
готові
в бій загонами рвучкими,
кавалеристи дотепів
стоять,
списами гострими
піднісши рими.
І всі
поверх зубів
озброєні війська,
що двадцять літ
перемагали в гулі,
даю
аж до останнього рядка

тобі,
пролетарю земної кулі.
Робітника
огрому-класу кат—
він кат і мій,
одвертий і незмінний.
Звеліли нам
під стяг червоний
стать
роки труда
і голоду години.
Ми відкривали
кожен
Марксів том,
немов віконниці
у власному
будинку,
та знали ми й без книг,
з яким іти полком,
кого на смерть
бороти в поєдинку.
Ми діалектики
по Гегелю
не вчилися.
У вірш вдиралася вона
в боях трудних,
коли від наших куль
буржуї
геть котилися,
як ми колись
котилися
від них.
Нехай
за геніями
з безутішністю вдови
чвалає слава
в траурному марші —
умри, мій вірш,
умри, як рядовий,
як безіменними
на штурмах
мерли наші!

Мені начхать
на бронзи многопуддя,
мені начхать
на мармуровий слиз.
Сквитаймось славою, —
свої ж ми врешті люди, —
нехай нам
спільним пам'ятником буде
збудований
в боях
соціалізм!
Нащадки,
словників провірте поплавки:
із Лети
випливуть
ще рештки слів таких,
як «проституція»,
«туберкульоз»,
«блокада».
Для вас,
котрі
завжди здорові та меткі,
поет
вилизував
сухотчині плювки
шершавим язиком плаката.
З хвостом років
я вже стаю подобою
відкопаних страхіть
хвостато-первозданих.
Товаришу життя,
давай
мерщій протопаєм
по п'ятирічці
рештки
днів останніх.
Мене рядки
й на гріш
не збагатили,
червоне дерево
не слав мебляр
від себе.

І, крім
сорочки чистої на тілі,
мені — по совісті —
нічого більш не треба.
З'явившись
в Це Ка Ка
прийдешнього часу,
над банду
поетичних
пройд потрійних,
як більшовицький партквиток,
я піднесу
всі сто томів
книжок моїх
партійних.

1930

КОМЕНТАРІ

Хмарина в штанах. Перший значний твір Маяковського на революційну тему. Задум поеми й початок робсти над нею відноситься до 1914 року. В автобіографії під рубрикою «Початок 14-го року» поет писав: «Почуваю майстерність. Можу опанувати тему. Впритул. Ставлю питання про тему. Про революційну. Думаю над «Хмариною в штанах». Час написання поеми — з осені 1914 року по липень 1915 року. Особливо багато поет працював над поемою в червні 1915 року в дачному посьолку Куоккалі (біля Петрограда) — нині Рєпіно. В автобіографії, згадуючи про Куоккалу, Маяковський писав: «Вечорами вештаюсь по пляжу. Пишу «Хмарину». К. Чуковський у своїх «Спогадах» свідчить: «Він жив у Куоккалі, писав «Хмарину в штанах» і ладен був воювати навіть з цілим світом. «Хмарину в штанах» він складав переважно на березі моря, ступаючи по прибережному камінню. Іноді він за день «виходжував» чотири рядки, іноді — вісім. Іноді — нічого. Коли йому вдавалося дещо написати, він приходив до мене ввечері і читав усю поему спочатку, додаючи до неї нові рядки, що їх написав того дня. І ось одного такого вечора, саме під час цього гучного читання, на терасі з'явився Рєпін... Маяковський починає свою «Хмарину» спочатку. На обличчі в нього виклик і бойова готовність. Я чекаю від Рєпіна проклять і блискавиць, але раптом він вимовляє закохано: «Браво, браво!» Рєпін захоплюється дедалі палкіше і, в своєму гіперболічному стилі, порівнює Маяковського з Гоголем, з Мусоргським».

У першій половині липня 1915 року Маяковський зробив подорож у Мустамякі (недалеко від Куоккали), де жив тоді О. М. Горький, і читав Горькому «Хмарину в штанах». В автобіографії Маяковський пише: «Поїхав у Мустамякі. М. Горький. Читав йому частини «Хмарини». Розчулений Горький обплакав мені весь жилет. Зворушив віршами. Я трохи запишався». Про цю зустріч О. М. Горький так згадує в листі до І. Груздьова:... «Там він читав «Хмарину в штанах», «Флейту-хребет» — уривки і багато різних ліричних віршів. Вірші дуже сподобались мені, і читав він чудово, навіть розридався, мов жінка, чим дуже злякав і схвилював мене. Скаржився на те, що «людина ділиться горизонтально по діафрагмі». Коли я сказав йому, що — на мою думку — в нього велике, хоч, напевне, дуже тяжке майбутнє, він похмуро відповів: «Я хочу майбутнього сьогодні» і ще: «Без радості

не треба мені майбутнього, а радості я не почуваю». Поводився він дуже нервозно, очевидно був глибоко засмучений... Він говорив якось у два голоси, то як справжнісінький лірик, то — гостро сатирично». Тоді ж Горький подарував Маяковському екземпляр свого «Дитинства» з написом: «Без слів, від душі. Володимирові Володимировичу Маяковському М. Горький.» Згодом Маяковський подарував Горькому екземпляр першого видання поеми «Хмарина в штанах» з написом: «Олексію Максимовичу з любов'ю».

Спочатку поема називалася «Тринадцятий апостол». Цю назву царська цензура заборонила. Виступаючи в Будинку комсомолу 25 березня 1930 року, Маяковський розповідав: «Хмарина в штанах»... спочатку називалася «Тринадцятий апостол». Коли я прийшов із цим твором в цензуру, то мене спитали: «Що ви, на каторгу захотіли?» Я сказав, що ні в якому разі, що це аж ніяк мене не влаштовує. Тоді мені викреслили шість сторінок, у тому числі і заголовок. Це — питання про те, звідки взявся заголовок. Мене спитали, як я можу поєднати лірику і велику брутальність. Тоді я сказав: «Гаразд, я буду, коли хочете, мов скажений, коли хочете, буду надзвичайно ніжний, не чоловік, а хмарина в штанах».

Крім того, Маяковський, очевидно, хотів приховати від цензури таким незвичним «футуристичним» заголовком революційну спрямованість своєї поеми.

Перше видання поеми (1050 примірників) вийшло в вересні 1915 року з великими цензурними купюрами. Зокрема рядки, що провіщають революцію і закликають до неї, всі антирелігійні місця і вся розмова з богом у четвертій частині — були замінені крапками. З цього приводу Маяковський в автобіографії писав: «Хмарина вийшла перистa. Цензура в неї дмухала. Сторінок із шість суцільних крапок».

Маяковський надавав своїй поемі першорядного значення. У передмові до другого видання поеми, яке вийшло після революції з відновленням усіх пропущених царською цензурою місць, Маяковський писав: «Хмарину в штанах»...вважаю катехізисом сьогоднішнього мистецтва. «Геть вашу любов», «геть ваше мистецтво», «геть ваш лад», «геть вашу релігію» — чотири крики чотирьох частин».

Підзаголовок *«тетраптих»* означає кількість частин у поемі. Тетраптих — картина-складень з чотирьох частин.

Джіоконда (Монна-Ліза) — славетна картина Леонардо да Вінчі. У 1911 році її вкрали з Лувру (музей у Парижі).

Люда й Оля — імена сестер поета.

«Лузітанія» — англійський океанський пароплав, потоплений німецьким підводним човном в 1915 році.

Заратустра — міфічний творець релігії в стародавньому Ірані.

Бурлюк—один з ініціаторів декадентського напряму в буржуазному мистецтві — «футуризму».

«Пийте какао Ван-Гутена» — цю фразу погодився вигукнути з ешафота один засуджений на смертну кару, за що фірма Ван-Гутена обіцяла забезпечити його сім'ю. Цей факт Маяковський узяв з газет.

Мамай — хан Золотої Орди (з 1361 року).

Тіана — жіноче ім'я з вірша російського буржуазного поета Ігоря Северяніна.

Флейта-хребет. Поему написано восени 1915 року. Спершу вона звалася — «Вірші їй». Окремим виданням поема вийшла в лютому 1916 року кількістю 600 екземплярів із значними цензурними купюрами. У грудні 1915 року О. М. Горький слухав поему «Флейта-хребет»

у читанні автора. Один з родичів О. М. Горького записав у своєму щоденнику від початку 1916 року: «Олексій Максимович останнім часом носиться з Вол. Маяковським. Він його вважає дуже талановитим, надзвичайно видатним поетом. Захоплюється його віршем «Флейта-хребет». Говорить про страшенний розмах Маяковського, про те, що в нього — своє лице». За свідченням В. Шкловського, «найбільше Горький любив «Флейту-хребет». Говорив, що в цій темі, в самій назві, узагальнена вся лірика минулого».

Розв'язанням теми любові в соціальному плані ця поема примикає до поеми «Хмарина в штанах», особливо до її першої частини, яку Маяковський охарактеризував як «Геть вашу любов». Поема спрямована проти фальшивої і лицемірної буржуазної моралі.

Стрелка — місце загородніх прогулянок у Петрограді.

Сокольники — місце загородніх прогулянок у Москві.

Війна і світ. Початок роботи над поемою відноситься до кінця 1915 року. Поема писалася на протязі всього 1916 року одночасно з поемою «Людина». Про одночасність роботи над цими двома поемами Маяковський говорить в автобіографії, у розділі «Солдатчина»: «У голові розгортається «Війна і світ», у серці — «Людина». Потім у розділі «16-й рік»: «Закінчено «Війну і світ». Трохи згодом — «Людину».

П'яту частину поеми вперше було надруковано в редагованому О. М. Горьким журналі «Летопись» (лютий — квітень 1917 р.). Третю частину прийнято до друку в тому самому журналі ще в 1916 р., але військова цензура не пропустила її. У № 9 «Летописи» її вміщено в список творів, які «не можуть бути надруковані з незалежних від редакції обставин». Неможливо було також публічно виступати з читанням поеми. Першим окремим виданням поема вийшла в керованому О. М. Горьким видавництві «Парус» у листопаді 1917 року.

Цей видатний антивоєнний твір Маяковського спрямований проти капіталістичного ладу, що калічить людину і породжує грабіжницькі війни. Згодом, у 1922 році, у вірші «Німеччина» Маяковський так охарактеризував свою позицію в дні першої світової війни:

Я
з перших днів
прокляв народне горе,
плюнув римами в лице війни [1].

На початку першої частини поеми дано *ноти аргентінського танго*, популярного в 1913—1916 рр. серед буржуазної публіки.

Марна — ріка у Франції, на берегах якої в серпні 1914 року відбувалися дуже кровопролитні бої між французами і німцями.

Жоффр — головнокомандувач французької армії в 1914 — 1916 рр.

Пегу — французький авіатор, що загинув у повітряному бою в 1915 році.

Ваганькове — кладовище в Москві.

Тальйоні—знаменита італійська балерина першої половини XIXст.

Людина. Поема писалася в 1916 році одночасно з поемою «Війна і світ». Вперше була надрукована на початку березня 1918 року,

---

[1] Переклад М. Шеремета.

в Москві у видавництві «АСИС» (Асоціація соціалістичного мистецтва). У поемі яскраво показується антигуманістична, антилюдяна суть капіталізму. Поема образно розкриває думку О. М. Горького — «капіталізм — ворог людства». Сила поеми — у критиці буржуазного суспільства. Трагізм поеми в тому, що герой її не бачить виходу з суперечностей капіталістичної дійсності.

З поемою «Людина» тісно зв'язана поема Маяковського «Про це».

150 000 000. Перша поема Маяковського, яку він написав після революції. Писалась вона протягом 1919 року, одночасно з інтенсивною роботою поета в Російському телеграфному агентстві (Роста) над текстами і малюнками для «Вікон сатири». Закінчено її на початку 1920 року. Спочатку заголовки поеми були: «Билина про Івана», «Іван, билина, епос революції». Щоб підкреслити епічний, фольклорний характер своєї поеми, Маяковський випустив її у світ без прізвища автора. Перше видання вийшло в квітні 1921 р. В автобіографії у розділі «19-й рік» Маяковський писав: «Голову охопила «150 000 000». Пішов у агітацію Роста, і далі (у розділі «20-й рік»): «Скінчив «Сто п'ятдесят мільйонів». Друкую без прізвища. Хочу, щоб кожен дописував і покращував. Цього не робили, зате прізвище знали всі. Однаково. Друкую тут під прізвищем. Дні й ночі Роста. Наступають всілякі Денікіни. Пишу і малюю. Зробив тисячі з три плакатів і тисяч шість підписів». У процесі своєї роботи в Роста Маяковський відточував свою майстерність, вдавався до численних форм народної поезії — билини, пісні, прислів'я, частушки, лубочного вірша. Для Маяковського це був період творчих шукань і готування до створення найвизначніших творів соціалістичної поезії.

Керенки — паперові гроші, випущені в 1917 р. Тимчасовим урядом Керенського.

Парабелум — система автоматичного револьвера.

Аделіна Патті — відома італійська співачка XIX ст.

Екольдебозар — (франц.) — школа мистецтв.

Кохаю. Поему написано на початку 1922 року. Побудована на фактах біографії автора, поема своєю структурою подібна до написаної одночасно першої редакції літературної його автобіографії «Я сам». Перше видання поеми вийшло в липні 1922 р. у вид. Вхутемас.

Про це. Поему написано протягом півтора місяця: з кінця грудня 1922 р. до середини лютого 1923 р. В автобіографії в розділі «23-й рік» сказано: «Написав «Про це». З особистих мотивів про загальний побут». У передмові до збірника «Речі цього року» Маяковський писав про цю поему: «Це для мене — мабуть і для всіх інших — річ найбільшої і найкращої обробки». У статті «Наша словесна робота» (1923 р.) Маяковський, маючи на увазі поему «Про це», так визначив її формальні і тематичні особливості: «Спроба поліфонічного ритму в поемі широкого соціально-побутового охоплення». А на одному з своїх виступів 3 квітня 1923 року, Маяковський докладніше визначив ідейну спрямованість поеми: «Тут говорили, що в моїй поемі не можна вловити загальної ідеї. Я читав, по-перше, лише уривки, але все ж і в цих прочитаних мною уривках є основний стрижень: побут. Той побут, що ні в чому майже не змінився, той побут, що є зараз найлютішим нашим ворогом, роблячи з нас міщан».

У поемі «Про це» тема любові, тема особистих взаємовідносин розкривається в широкому соціальному плані, в зв'язку з революційною перебудовою побуту, боротьбою з міщанством і обивательщиною,

боротьбою за впровадження в життя комуністичної моралі. В основу сюжетної побудови поеми покладено обставини особистого життя поета. Але Маяковський ці обставини дає в поемі наче в зашифрованому вигляді, не пояснюючи багатьох деталей (що утрудняє розуміння поеми без докладного знання особистого життя Маяковського). Такою «зашифрованістю» багатьох подробиць свого особистого побуту Маяковський хотів підкреслити, що річ не в цих подробицях, що справа не в його особистій трагедії, а в тих великих соціальних питаннях, які стосуються всіх, а не тільки його.

Сила поеми — у надзвичайно палкому викриванні міщанства і обивательщини, у лютій ненависті до пережитків капіталізму в побуті і свідомості людей. Сила поеми — у висловленій в ній непохитній вірі в перемогу комуністичної моралі, в перемогу нових людських взаємовідносин, у торжество комунізму.

Разом з цим поема має в собі елементи трагізму в розв'язанні особистої любовної теми на даному, сучасному етапі. Цими трагічними елементами поема «Про це» перегукується з дореволюційною поемою Маяковського «Людина». Зв'язок цих двох поем автор сам підкреслює епіграфом, взятим для «Про це» з поеми «Людина», і самим образом «людини з-за семи літ», яка сподівається на розв'язання побутових відносин в умовах нового суспільного ладу.

«Балада Редінгської тюрми» — назва написаного у тюрмі твору англійського письменника Оскара Уайльда. Цю назву Маяковський взяв за асоціацією із зовнішньою обстановкою, в якій перебував він, коли писав поему. За згодою своєї коханої поет вирішив замкнутися в своїй кімнаті на Лубянському проїзді в Москві, щоб обміркувати своє особисте життя. У цьому добровільному ув'язненні, «як у тюрмі», Маяковський пробув рівно два місяці. Перші дні перебування в добровільній «тюрмі» збіглися з різдвяними святами і хворобою коханої поета. На столі у Маяковського — телефон-соломинка, за яку хапається потопаючий,— єдина можливість дізнатися що-небуь про неї.

Бальшін — сусід Маяковського по квартирі.

Пресня — район у Москві, де жили рідні Маяковського.

«*Несподівана радість*» — назва книги віршів О. Блока.

«*Містерія*» — «Містерія-буф» — п'єса Маяковського.

«*Острів мертвих*» — картина Бьокліна, яку можна було побачити в кожній міщанській сім'ї до революції.

Перевізник, тополі, Харон — зображені на цій картині.

Раскольніков — герой романа Достоєвського «Злочин і кара», який вбив стару лихварку.

«*За сім літ*» — за сім літ до поеми «Про це» було написано поему «Людина».

«*Крізь шестисотверстну далечінь*» — від Москви до Петрограда 600 верст.

Машук — гора коло П'ятигорська.

Верба — базар, який влаштовували в Москві до революції у «вербний тиждень».

Робітникам Курська, добувачам першої руди, тимчасовий пам'ятник роботи Володимира Маяковського. Один з перших творів радянської поезії, присвячених темі соціалістичного будівництва. Поему було написано на початку 1924 р., про що згадується в автобіографії у розділі «24-й рік».

Альфред — псевдонім фейлетоніста з газети «Известия ВЦИК».

Ельвісти — назва членів ліги «Час», організованої в СРСР для пропаганди НОТ (наукової організації труда).

Лазарев П. П. — академік, у 1918—1926 рр. був керівником робіт по дослідженню Курської магнітної аномалії.

Меркуров С. Д. (у Маяковського Меркулов) — скульптор.

Андреев М. А. — скульптор, автор пам'ятників Герцену, Огарьову в Москві.

Сакулін П. Н. — академік, історик російської літератури.

Гуком повстань, на відлуння помноженим, про це зможуть краще розповісти, а я лиш те, що сьогодні можна, скажу про справу 26-ти. Поему написано в 1924 році і присвячено роковинам розстрілу двадцяти шести бакинських комісарів англійськими окупаційними військами під командуванням генерала Молессона і капітана Тіг Джонса (20 вересня 1918 р.)

Володимир Ілліч Ленін. Найвидатніший твір Маяковського, найзначніше досягнення літератури соціалістичного реалізму. Задум поеми відноситься до 1923 року, про що згадується в автобіографії під рубрикою «23-й рік»: «Почав обдумувати поему «Ленін». Але писати цю поему Маяковський почав уже після смерті В. І. Леніна, в 1924 році. В автобіографії під рубрикою «24-й рік» Маяковський писав: «Закінчив поему «Ленін». Читав на багатьох робітничих зборах. Я дуже боявся цієї поеми, бо легко можна було знизитись до звичайного політичного переказу. Ставлення робітничої аудиторії обрадувало і зміцнило впевненість у потрібності поеми».

Поема була закінчена в жовтні 1924 року. Майже весь час, поки писалася поема, Маяковський провів у подорожах.

Смерть і похорон В. І. Леніна справили на Маяковського величезне, гнітюче враження. 27 січня він був на Красній площі на похороні Леніна. Надзвичайно глибокі враження траурного дня стали для нього безпосереднім поштовхом, щоб розпочати роботу над поемою. У поемі Маяковський розповідає про почуття обов'язку, що спонукало його написати про це, передати нащадкам незабутні враження очевидця.

Ця поема була переломним, етапним моментом у діяльності поета і відкриває собою найплодотворніший і найзначніший етап його творчого життя. У дні всенародного прощання з вождем Маяковський, як і кожний радянський патріот, відчув величезну відповідальність за продовження справи Леніна, відчув потребу переглянути все своє життя для того, щоб позбутися залишків минулого. На це прямо вказують такі безсмертні рядки:

Я
себе
під Леніним чищу,
щоб плисти
в революцію дальше.

І в іншому місці:

Це щастя,
що я в отій силі
частина,
що спільні
навіть сльози
у нас.

не можна
з'єднатись
чистіше
в єдине
з великим чуттям,
що на ймення —
клас!

Поема «Володимир Ілліч Ленін» присвячена Комуністичній Партії Радянського Союзу і є найвидатнішим поетичним гімном нашій партії, поетичним літописом її славного шляху.

21 січня 1930 року Маяковський виступав у Великому театрі на траурному вечорі пам'яті Леніна з читанням третьої частини поеми «В. І. Ленін». На цьому вечорі поета слухали товариші Сталін, Молотов, Орджонікідзе, Калінін, Ворошилов та інші керівники партії і уряду.

Перше видання поеми вийшло на початку 1925 року в Ленінграді. З того часу поема витримала тисячі видань, її перекладено майже на всі мови народів Радянського Союзу.

Гросбух — головна бухгалтерська книга.

«Володимирка» — Владимирський тракт, яким гнали засланців у Сибір.

Пристосувалися Вови — буржуазний синок Вова з водевіля «Вова пристосувався», популярного в 1915—1916 рр.

У тексті поеми в кількох місцях вставлено перефразовані *справжні слова В. І. Леніна.* Наприклад: «Але це уже пробобляти корисніше, ніж писати про це» (див. післяслово Леніна до 1-го видання «Держава і революція»).

27 січня 1924 р. о 4 годині, в момент опускання труни з тілом Леніна, одночасно був зроблений салют по всій території Союзу і на п'ять хвилин припинено роботу на всіх підприємствах.

Добре! Ця «Жовтнева поема», як її визначив сам Маяковський, нарівні з поемою «Володимир Ілліч Ленін» є вершиною не лише творчості Маяковського, а й всієї радянської поезії в цілому. Почуття радянського патріотизму знайшло в цій поемі найвищий вираз. У дев'ятнадцяти розділах її Маяковський дає живі картини першого десятиліття існування Радянської батьківщини.

У грудні 1926 року ленінградські академічні театри звернулись до Маяковського з пропозицією написати п'єсу для урочистого спектаклю в дні святкування десятиліття Жовтня. Маяковський погодився, і вже в квітні 1927 р. в нього були готові перші вісім розділів поеми, що спочатку називалася «Жовтень». Ці розділи були інсценовані й ішли в Ленінградському Малому оперному театрі в жовтневі дні 1927 р. Дальші розділи були написані в травні — серпні того ж року. 16 жовтня 1927 року А. В. Луначарський, виступаючи на ювілейній сесії ЦВК СРСР, сказав: «Маяковський створив на честь жовтневого десятиліття поему, яку ми повинні прийняти як чудову фанфару на честь нашого свята, де нема жодної фальшивої ноти і яка в робітничій аудиторії здобуде аплодисменти». У 1927 і 1928 рр. Маяковський багато їздив по містах СРСР, виступаючи з читанням поеми «Добре!». Поет надавав своїй поемі першорядного значення. В автобіографії Маяковський писав: «Добре!» вважаю програмним твором, як

«Хмарину в штанах» для того часу. Обмеження абстрактних поетичних прийомів (гіперболи, віньєточного самоцінного образу) і винаходження прийомів для обробки хронікального і агітаційного матеріалу. Іронічний пафос в описі дрібниць, які, проте, можуть бути і вірним кроком у майбутнє («Сири не засиджені, лампи, фіранки,— ціни знижені»), введення, для перебивки планів, фактів різного історичного калібру, законних тільки в порядку особистих асоціацій («Розмова з Блоком», «Мені розповів тихенький єврей, Павло Ілліч Лавут»)».

Перше видання поеми вийшло в світ у жовтні 1927 року (ГИЗ, тираж 3 000 прим.). З того часу поема витримала тисячі видань, перекладена майже на всі мови народів Радянського Союзу і на основні мови народів світу.

Присяжний повірений, про якого йде мова у третьому розділі, — Керенський.

«Селект» — готель на вулиці Ліговці в Петрограді.

Мільйонна — вулиця, що межує з Зимнім палацом.

Кексгольмці — солдати лейб-гвардії Кексгольмського полка.

Павловці — юнкери Павловського піхотного училища.

Михайловці і константиновці — юнкери Михайловського і Константиновського артилерійських училищ.

Баб'ячий батальйон — жіночий батальйон, організований при Керенському. Командувала ним якась Бочкарьова.

Прокопович — міністр продовольства в уряді Керенського.

Тринадцать—тринадцять міністрів, членів Тимчасового уряду.

Незнайомки, північні серпанки — містичні образи віршів Блока.

Та Блоку Христос являтись не став — Маяковський має на увазі поему О. Блока «Дванадцять», де Христос являється як проводир червоногвардійського патруля.

«Ітс е лонг уей...» — перші слова пісеньки, популярної в англійській армії.

Фратерніté, егаліté (франц.) — братерство, рівність — лозунги французької буржуазної революції кінця XVIII ст.

«Янкі дудль» — перші слова пісні, популярної в США.

Ярославський — вокзал у Москві.

Павло Ілліч Лавут — організатор виступів Маяковського в 1926—1930 рр.

«Алмаз» — судно, на якому Врангель утік з Криму.

На весь голос. Поема ця — перший вступ до поеми про п'ятирічку, яку Маяковський задумав в останні місяці свого життя. Написано «На весь голос» у грудні 1929 р.— січні 1930 р. Саме в цей час Маяковський працював над організацією своєї виставки «20 років роботи». Робота над виставкою і була безпосереднім приводом до створення цієї поеми. На цю обставину поет прямо вказав у своєму виступі в Будинку комсомолу 25 березня 1930 року: «Остання з написаних мною речей — про виставку, бо це цілком визначає те, що я роблю і для чого працюю». Одночасно з першим вступом до поеми про п'ятирічку Маяковський працював і над другим вступом, який він планував як ліричний, у вигляді листа поета до коханої.

Поема «На весь голос» — програмний твір Маяковського, що підсумовує весь його творчий шлях і визначає суть його творчості як творчості партійного поета, що присвятив «всі сто томів своїх книжок партійних» — боротьбі за комунізм.

ЗМІСТ

Відповідальний за випуск Є. Д р о б ' я з к о

Художник Л. Р а б і н о в и ч
Художній редактор К. К а л у г і н
Технічний редактор О. Я х н і с
Коректори Т. Д о р о х о в а, О. С л о в е н к о

*

В. МАЯКОВСКИЙ.
Избранные произведения том II.
(На украинском языке)

*

БФ 04693. Здано на виробництво 18/IX—1953 р.
Підписано до друку 9/XI—1953 р.
Формат паперу 84×108/32. Папер. арк. 5,875.
Друк. арк. 19,27+7 вклейок. Облік.-видавн. арк. 22,026.
Ціна 13 крб. 15 коп. Зам. 1579.
Тираж 15000.

*

Книжково-журнальна фабрика Головвидаву
Міністерства культури УРСР.
Київ, Воровського, 24.